

Rőczey János

Asszociációk

2005

ASSZOCIÁCIÓK

Az Értelmező Szótár szerint e szó hallatára, az ember képzettársításra gondol. De lehet az asszociáció gondolattársítás is, ha az egyik gondolatról a másikra ugrunk, – persze nem oktanul. Az indulatok is sodorhatják az embert az egyikről a másikra. Vagy éppen ellenkezőleg, nem az indulat, hanem a nyugodt, kiegyensúlyozott, kedélyes lelkiállapot nógat a szökellésre, s így folytatjuk:

„no, erről éppen az jut most eszembe”

Nagyon szeretem az asszociációkat, ezt a szabad vagy akár szabadosnak mondható gondolkodásmódot, előadásmódot, s közben magam is izgulok, mi fog ebből végül is kisülni?

Régi, drága jó diákjaim most már nyilván rám ismernek, de talán arra is emlékeznek, hogy, ha kacskaringós úton is, de mindig visszataláltam oda, ahonnan elkalandoztam. Remélem, ez majd ezúttal is sikerül.

BEVEZETŐ

... S most mindent elmesélnék, amit érdemes, mert hasznára válhat a jóakaratú embereknek.

1950-től 1957 nyaráig tanár voltam budapesti középiskolákban, a kommunista Magyarországon. Az utolsó tanévben a Barcsay utcai Dolgozók Gimnáziumában. Innen távolítottak el, nehogy tovább uszítsam az ifjúságot a proletárdiktatúra ellen. Ennek ellenére sem tudtam erről lemondani, s az Idegenforgalmi Hivatalban, illetve Igazgatóságon idegenvezetőkkel kísérleteztem (eredménnyel), majd új foglalkozásom révén szerzett ismeretségi körömmel. Lakásomon (Ménesi út, Hajnóczy utca) rendszeresen összejöveteleket szerveztem, saját korosztályomnak, valamint egy generációval fiatalabbaknak, végül a kettővel fiatalabbaknak. Azt hiszem a hatóságok javíthatatlannak minősíthettek, s ezért hétévi elutasítás után kezembe nyomták az útlevelet.

Így kerültem 1971-ben Németországba. Először a Szabad Európa Rádión keresztül folytattam megszokott tevékenységemet, majd, amikor Nixon elnök hidegre tételével a Rádió tevékenységét is korlátozták, új barátaim dr.Csernohorszky Vilmos és Kecskési Tollas Tibor közbenjárásával a bajorországi Magyar Gimnáziumba kerültem tanárnak. Diktatúrából a demokráciába. Eleinte én is ezt gondoltam. De alapos megfontolásra érdemes, ahogyan 17 évvel később egy fiatalember, a diákok által megválasztott iskolamegbízott (Schülersprecher) „útnak” indított: Elértem a nyugdíjkorhatárt. Kértem tanítványaimat, hogy ezúttal ők lássanak el jó tanácsokkal, mint eddig én tettem, amikor érettségi után elbúcsúztattam őket. Felállt padjából, s csak ezt mondta:

„Tanár Úr! Váltsa meg a Világot!”

Hát rászorulna erre?

A szabad világ?

A világnak erre mindég szüksége van. Minden generációnak van feladata. Távol áll tőlem, hogy egy nyílt diktatúrának bűncselekményeit, terrorját azonos szintre helyezzem, azonosnak ítéljem az anyagi javakkal irányított kapitalizmussal, azaz áldemokráciánkkal. Hiszen éveken keresztül lídercálmaim legborzalmasabbja az volt, hogy visszakerültem oda, a nyers diktatúrába De az is igaz, hogy ez a mai, ez a nyugati, egyáltalán nem tekinthető igazságos társadalomnak. S ki érzi, követeli az újat legjobban, mint a még el nem kötelezett, az álmokban is hívő, nemes lelkű ifjúság!

Ezt az ifjúságot tanítottam itt is, ott is. A társadalmi rendszer itt is, ott is rájuk nyomta bélyegét. Nagyon lassan döböntem rá. Most viszont össze tudom hasonlítani a kettőt. A két társadalmi rendet. S az emberre, főként az ifjúságra gyakorolt hatását. Nyilván tanulságul szolgál.

* * *

Otthon, Magyarországon, diákjaim körében mindig otthon éreztem magam. Eleinte már csak azért is, mert szinte egykorúak voltunk, huszonhárom éves koromban már tanítottam. A jó, felhőtlen kapcsolatnak azonban főképpen sorsközösségünk tudata volt az oka. A diákok többsége, ugyanúgy, mint én, elítélte a kommunista rendszert, borzadt, undorodott tőle, hiszen frissen élt még emlékezetünkben, kik hozták ezt a „felszabadulást” nekünk. Mátyásfülön, első munkahelyemen, a Corvin Mátyás Gimnázium közvetlen közelében éveken keresztül működött egy szovjet katonai tábor. Csak odaérkezésem előtt szüntették meg. Emlékszem, hogy diákok és szüleik hányszor és milyen megkönnyebbülten beszéltek erről.

Mátyásfül egyébként is értelmiségiek, kistisztviselők települése volt. A gimnázium tanári kara vagy idevalósi volt, vagy nem rendelkezett elvtársi támogatással, vagy büntetésből került ide ebbe a külkerületi gimnáziumba.

De nem voltunk az elvtársak szeme előtt.

Előfordult ugyan, például, hogy ávós ezredes fia feljelentett, de nem lett bajunk az ügyből, mert rövidesen apjára is megharagudott, s a szekrényéből elloptott géppisztolyával lövöldözve vonult végig az Alföldön, dél felé, hogy Titónak, az akkori láncos kutyának országában keressen menedéket. Még a határ előtt lefoglák. Mázinak hívták a derék családot.

1952-53-as tanévre a rózsadombi II Rákóczi Ferenc gimnáziumba helyezett át a főváros oktatási osztálya, hogy megrendezzem a Rákóczi - szabadságharc 250. évfordulójának ünnepségét. Szebenyi Ferenc volt kollégám ajánlására kerültem oda, aki jól emlékezett Moliere Fösvényének sikeres előadásaira.

A színlapot tanítványaim őrizték meg, s tőlük kaptam ajándékba a 40. érettségi találkozójukon.

A Rózsadomb már nem volt olyan, mint Mátyásföld. Itt az új uralkodó osztály tagjai már beköltöztek az üresen álló "elhagyott" rózsadombi villákba. Emlékszem, hogy 1949-ben, még, mint egyetemista az egyikben korrepetáltam az újságíró - szövetség elnökének fiát, matematikából. Egyik alkalommal bejött az apa, s arra kért, tegyek igazságot. Vitatkozott a fiával, hogy 12x12 vajon 144-e, mert fia szerint nem annyi. Lepleztem csodálkozásomat, s az apának adtam igazat. Vezetéknévének csak első betűjére emlékszem, az P -vel vagy Gy-vel kezdődött, s remélhetően le tudta írni.

Volt a Rákóczi gimnáziumban olyan osztályom, ahol már ezt az új szellemiséget éreztem, de alapjában véve, ebben az iskolában is kommunista - ellenes légkör uralkodott. A diákok körében, de a tanári karban is. Kivéve persze az igazgatót, a szakszervezeti „megbízottat” és a párttitkárnőt, aki az egész iskola színe előtt képtelen volt Sztálin halálának hírére bejelenteni, annyira zokogott.

Ez az iskolavezetőség előírta, hogy minden osztályteremben haladó szellemű jelmondat kerüljön a falra. Az én osztályomban, Zrínyi Miklós híres mondatát választottuk:

„Ne bánts a magyart!”

Szávai Nándor, az igazgató, aki abban a társadalmi rendszerben is érvényesülni szeretett volna, ordítva tört be a terembe és követelte, hogy az egész hátsó falat betöltő, valóban páratlan szépségű felírásnak, délre nyoma se maradjon. Mégis nyoma maradt, mert festőművész adottságú diákunk olyan lila festéket használt alkotásához, hogy többszöri lemeszelés után is átütött. Zrínyi Miklós lemeszelhetetlennek bizonyult. Engem viszont sikerült nyomtalanul eltüntetni az iskolából. A feliratért, vagy az iskola dísztermében tartott március 15-i beszédemért, nem tudom. A beszédet egy Petőfi - idézettel fejeztem be, mert Szabenyi Feri barátomra gondoltam, aki már nem volt közöttünk, mint több évre elítélt rab, fejtette a szentet. Íme a Petőfi – idézet:

***„Budára, Budára a Helytartótanácshoz!
Szabadítsuk ki Táncsicsot börtönéből! ”***

Mindenki tudta, kire gondoljon. Szabenyit két tanítványa jelentette fel. Azzal a váddal, hogy kémia órán dicsérte a németek kémia területén mutatott szakmai hozzáértését. Negyvenkét éven keresztül nagyon sok kiváló képességű tanárkollégám volt. Ha közülük a legtehetségesebbet, a legrátermettebbet, a legjobb pedagógust kellene kiválasztanom, töprengés nélkül az ő nevét mondanám. Jól ismertem, mint kezdő tanár több óráját is látogattam.

1990-ben, a „győzelem” napján jöttem haza először. Első utam hozzá vezetett. Megkérdeztem tőle, hogy később miért nem igyekezett tanítani, hiszen tanítványai rajongtak érte. Csak ennyit mondott:

„Azok után? Soha többé”!

Emlékeim elszaladnak velem, Alig tudom abbahagyni az emlékezést. Pedig nem „emlékiratokat”, hanem tanulságokat szeretnék magam után hagyni.

Igen, én „otthon”, családi körben, barátaim között éreztem magam, amikor diákjaim körében voltam Magyarországon. A diktatúrában vergődő Magyarországon. A többség igazi barát volt. S a többség határozza meg a közösség légkörét. Erre még visszatérek. Erre még feltétlenül visszatérek.

1952-ben érettségiztettem először. Magyar nyelv és irodalomból. A mátyásföldi Corvin Mátyás Gimnáziumban Jól éreztem magam körükben. Kitűnően az érettségi banketten. Azóta is tartom velük a kapcsolatot.

Nyilván abban az osztályban is volt „osztályellenség” De az öröm, a sikeres érettségi öröme olyan nagy volt, hogy nem vettük észre. Még azok is együtt ünnepeltek velünk, akiknek származásuk miatt az érettségi nem sikerült. Ilyen is volt, osztályidegen származásuk miatt buktatták meg őket.

Az osztály sikerét ünnepeltük. Ajándék a tanárok számára szigorúan tilos volt. De hát azokban az ínséges időkben nem is volt mit ajándékozni. Ezért tekintettem meglepődve, egyik kitűnő tanítványomra, aki egy kis borítékot szorongatott kezében. Kisebbit, mint amilyenbe pénz vagy bármiféle érték fért volna. Névjegyboríték volt. Hát átvettem.

Ma is Őrzöm: Amikor 1971-ben egyetlen kofferral disszidáltam, nem felejtettem ki belőle.

Ez a kép volt a borítékban:

I. A NÉMETORSZÁGI MAGYAR GIMNÁZIUMBAN

1975. október 14-én érkeztem Münchenből autóbusszal Kastlba. Már besötétedett, hiszen ősszel hamar sötétedik. Két bőröndömmel leszálltam s megálltam ott a megállóban. Nem néztem a távolodó autóbusz után, mert olyan ragyogó látványt nyújtott a kivilágított vár. S ebben a gyönyörű várkastélyban taníthatom a szabad világban élő magyar ifjúságból mindazokat, akik meg akarják őrizni itt is a magyar nyelvet és kultúrát!

Szürke ruhás, alacsony ember lépett hozzám. „Röczey tanár úr?” - kérdezte szép magyar nyelven.

Mindig meghatódunk, ha magyar beszédet hallunk Magyarországon kívül. 1972-ben, Münchenben vasárnap reggel villamosra vártam, hogy bejussak a magyar misére. Csak egy idős házaspár álldogált még a megállóban. A férfi hozzámfordult. Izgultam, hogy jól válaszolok-e, mert németül alig tudtam, meg Münchent sem ismertem jól.

– Tessék mondani, elvisz ez a villamos a pályaudvarra? – szólalt meg nagy meglepetésemre magyarul.

– Honnan gondolta, hogy értek magyarul? – kérdeztem tőle.

– Azt nem tudtam, viszont én csak magyarul tudok.

Már erre összeszorult a szívem. Amikor elmondta sorsát, mégjobban. A fiúkat keresték, aki disszidált. Nem találták. Rámutatott a mellettük ácsorgó bőröndökre.

– Tele van otthon-hagyott holmijaival, és süteményekkel, süttekkel, melyet anyjuk készített neki. Nem találtuk meg. S most visszük haza az egészséget.

A kastli buszmegállóban a szépen magyarul beszélő bemutatkozott. Meglepett, hogy ő jött le értem. Az igazgató! Miért nem küldte egyik tanárát? A magyar szakos kollégák közül valakit. Például Horváth Ferencet, akinek első dolga volt, amikor a tanáriban megismerkedtünk egymással, hogy kinyitotta előttem irodalomkönyvét, amiből tanít, s egy újságcikk volt benne. Az én cikkem az Új Európa című folyóiratból. Madáchról. Miért nem őt küldte értem?

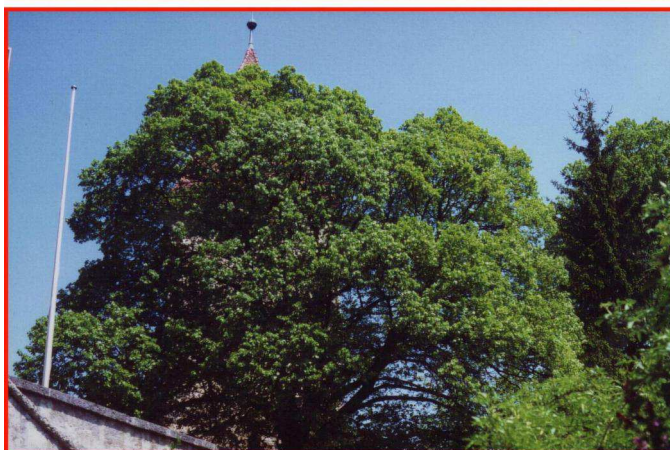
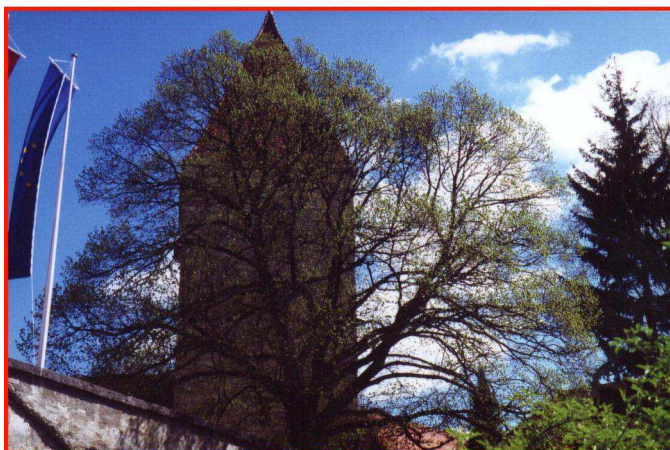
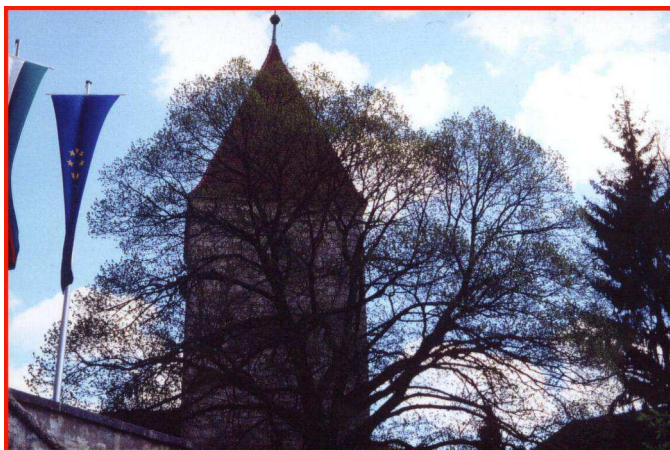
De ezen csak jóval később gondolkodtam el, amikor már választ kaptam sok rejtélyesnek tűnő problémára. (Egy szülőnek, támogatójának leveléből kiviláglik, hogy sajnos nem bízott az emberekben, nem formált, nem épített közösséget, mindent maga akart végezni).

De akkor én csak a vár lenyűgöző látványában gyönyörködtem. A hegytetőn magasló, kiemelkedő templomtoronyban, mellette az iskola hatalmas épülettömbjében, jobbra tőle a zölden – vörösen sziporkázó fák koronáiban, melyeket alulról, félkeretben az ölében tartott az ugyancsak megvilágított bástyák koszorúja.

Lenyűgöző képnek, műalkotásnak tűnt, amit egy lelkes barokk festő a kép jobb sarkán pompázó fákkal alakított harmonikus egységgé.

Ezeket a hatalmas hársfákat sokszor néztem és fényképeztem, tavasszal, amikor még alig rügyeztek, majd amikor sűrűsödtek, s végül nyáron. Ekkor már eltakarták az épületet. Képsorozatot tudtam készíteni e hársfákról, mert az idő rendelkezésemre állt.

Tizenhét egész esztendőt töltöttem Bajorországban, Kastlban.

Az első hetekben sokat gyönyörködtem a csodálatos fekvésű várban, végigjártam az épületeket, a templomot, az udvar árkádjában található domborműveket, ülőfülkéket nézegettem, a román és gót oszlopokat, támpilléreket, a boltívek záróköveit, a templom falához támasztott reneszánsz síremlékeket. 700 év Európájának üzenetét hallgattam, figyeltem.

– Hallgattam kollégám magyarázatát, aki maga is pap volt, hogy a korabeli Európa legmerészebb társadalmi és közösségi berendezkedése talált itt otthonra: a Cluny-i Reform.

– Az elvilágiasodott és a keresztény erkölcsöt botrányos módon semmibe vevő egyházi rend megújulásának és „megtérésének” hirdetői és megvalósítói voltak a Cluny-i Reform kolostorai. – tette hozzá nyomatékosan kollégám, az iskola egyik vezető személyisége.

Ha akkor tudtam volna, hogy ugyanő öt év múlva Habsburg Ottónak levelet ír a kastli iskola megszüntetése érdekében és magyar ember létére ezzel a megszólítással: „Császári Felség!”! Ki tudtam volna egészíteni, hogy mi lett a reformokból, mert én Cluny-nek egész történetét ismerem.

Barátommal, Popovits Jánossal 1974 nyarán, Taizé után közvetlenül látogattuk meg Cluny-t. Megilletődve jártuk végig a hatalmas kolostort, s szomorúan vettük tudomásul a francia forradalom pusztításait. Húszezer szerzetes élt itt akkor Cluny-ben. Egy többé-kevésbé kastélyszerű gyönyörű épület előtt megkérdeztük az idegenvezetőt, hogy ki lakott benne? Azt a választ kaptuk, hogy egy női szerzetesrend rezidenciája volt az.

És azok az alacsony épületek körülötte? – kérdeztük.

Oh, azok a cselédség és azok családjainak tömegszállásai voltak.

Gondolom, főként az utóbbiakból regrutálódott az a „többszörösen félrevezetett csőcselék”, mely Cluny templomait és kolostorait lerombolta.

* * *

Kastlnak bástyákkal körülvett temploma olyan szép lenyűgöző látvány, hogy valóban megérdemli, hogy minden éjszaka kivilágítsák. Számomra – 17 év után – csak az árnyékok tűnnek mélyebbeknek. De ez csak emeli értékét, jelentőségét.

* * *

Ottlétem első hetében történt. Az iskola autóbust bérelt, hogy a diákok télen is uszodába mehessenek Neumarktba. Persze csak az, aki akart. Körülbelül 25 diák volt a buszban. Én alkottam a tanári kíséretet és felügyeletet. Hazafelé magyar népdalokat kezdtek dalolni. Egészen belelkesedtem és együtt énekeltünk. Amikor a kivilágított várat megpillantottam a busz ablakából, kis pátozzsal a hangomban megszólaltam:

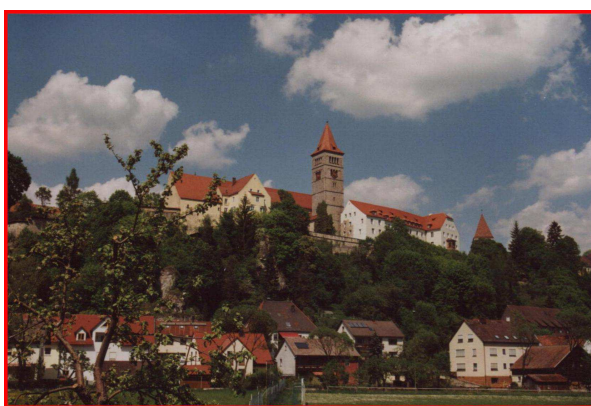
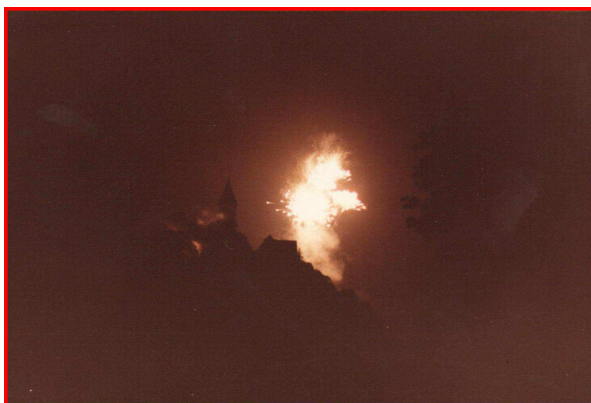
„Ez a mi fellelgyárunk!”

A diákok visszhangja megdöbbszentett és összeszorította a torkomat.

Valaki azt mondta a sötétből, hátulról közülük:

„Ez a mi börtönünk!”

(Ami elhangzott tudomásul kell venni. - De nem kell belenyugodni.)

Mellékelek idézeteket néhány iskolai dolgozatból. A diákok hozzájárulásával meg akartam valamennyit semmisíteni. De aztán egyetértésükkel, hogy tanulságként emlékünknél legyen róla, szigorú titoktartást ígérve, megőriztem. Az érvénytelenített dolgozatok helyett az egész osztály új iskolai dolgozatot írt és én csak azt adtam le az igazgatóságnak, mint a 3. számú iskolai dolgozatot.

A cím változatlan maradt: „Helyszíni tudósítónk jelenti”

A felkészülés során annak idején hangsúlyoztam, hogy milyen jelentős közvéleményt formáló ereje van az ilyen tudósításoknak, hiszen a magyar forradalom maga is, a rádióadások nélkül, elképzelhetetlen.

A kezdeti hazugságok, rágalmak, gyalázkodások persze éppúgy hozzátartoznak, mint a későbbi gyónás: „Hazudtunk reggel, hazudtunk délben, hazudtunk este”.

De a tanulság az, ha nem akarunk forradalmat provokálni, ne hazudjunk!

A gimnázium 7. osztályába 12 - 13 éves tanulók járnak. A csúnya szóval kamasznak nevezett korosztály a leglelkesebb, ugyanakkor a legkritikátlanabb korosztály is.

Őrölük írta Petőfi a Tündéralmot. Nem hiszem, hogy ennek az osztálynak akkor már fel mertem volna olvasni Petőfi e csodálatos lélektani alkotását, lírai eposzát, mert akkor még tiszteltem a minisztériumi előírásokat. (Később lelkiismeretem szerint döntöttem. Magam is meglepődtem, ilyen megilletődött fiatal arcokat alig lehet elképzelni a mai világban. Pedig a Tündéralomban nincs „eksön”, piff – puff, cselekmény).

Az én akkori tanítványaim tanítás, biztatás nélkül is komolyan vették, hogy ne hazudjanak, írják meg, ami a lelküket nyomja. Maguk adták meg dolgozatuk címét:

„Diáklázadás a Magyar Gimnáziumban”

„Lázadás egy iskolában”

„Diáklázadás”

„Egy iskola fellázad”

„Lázadás Burg Kastlban”

Amikor bekerültem az iskolába, már hagyománynak számított egy történet, de a diákok közül senki sem volt már szemtanúja. Eszerint, mondják, kilógattak egy tanárt az iskola emeleti ablakából. Ebből a történetből a következő lett két érvénytelenített dolgozatban.

Az egyikben így:

"Verekedés közben a legerősebb tanár egy diákot az ablakpárkányra állított, utána becsapta az ablakot." (A tanárok számlájára írja.)

A másik dolgozatban ez így jelenik meg: *„Március 25-én a lázadók kitartottak egy tanárt az ablakon."* (A hagyomány hitelesen dolgozott a tudat alatt.)

Az érvénytelenített, ma is birtokomban lévő dolgozatok könyörtelen harcokról számolnak be.

„Egy öregembert kérdeztem meg, hogy mennyi a sebesültek száma. Ő azt mondta, hogy négy halott van és 54 sebesült.” (ebben az évben a tanulók létszáma 335, a tantestület és a prefektusok összesen 30 fő.)

„A tudósítók szerint végül is a rendőrség és katonaság segítségével a lázadást leverték és megint béke uralkodott.”

De nem lehet mindent a felháborodott diák fantáziájára fogni.

„A mozgalom úgy kezdődött, hogy nem volt szabad szólni, ha a tanár meg nem érdemelt büntetést ad.” Vagy:..., „egy diák nem készítette el leckéjét, s ezért egy tanár őt lepofozta.” Vagy:..., „a 10 és 20 év közötti tanulók azért lázadtak ilyen módon, mert szerintük a tanárok (nem mindegyik) gorombák és igazságtalanok voltak hozzájuk.”

/Én is, aki ezt írom, kaptam verést, pofont, 11 éves koromban, az Érseki Katolikus Gimnáziumban. De éreztem, hogy a tanár nem azért üt, hogy fegyelmezzon, hogy féljek tőle, hanem azért háborodott fel, mert többet várt tőlem. Nem is tudtam rá haragudni. Negyedévben még bukásra álltam, az év végére jelesen lett latinból./

Kultúrákkal nem lehet vitatkozni. Az más világ volt. A legtöbb tanár a mi érdekünket nézte. Kastlban is, talán még inkább, mint a német iskolákban, de diákok itt ezt már nem hitték el.

Ők a társadalomtól, a nyugati társadalomtól kapták a megítélés szempontjait. S ott a tanár ellenfél! A tanár a felsőbb szervek, a minisztérium utasításait hivatott követni, az meg, megrettenve a 68-as berlini diáktüntetésektől, könnyörtelen, ésszerűtlen jogállamiságot követelt. A tanárokbán, pedagógusokban nem bíztak, tehát a középiskolákban kívánták már az „rendre tanítani” az ifjúságot. Szigorú jogrendre, a diákot is, meg a pedagógust is. Szállóigévé vált a tantestületben a az ésszerűtlen jogállamiság eme definíciója:

„Jogállam az olyan, ahol ha jóindulatúan közlik valakivel, hogy: „elmebeteg”, az nem orvoshoz, hanem a bírósághoz fordul.”

Az állam, a minisztérium, sem, a diákokban sem a tanárokbán nem bízik. Az utóbbit viszont fel lehetett jelenteni, hiszen alkalmazott s nagykorú. Egy ilyen procedúra után aztán a tanár megutálja a diákot. De nemcsak azt az egyet, az összest. Az oktatási minisztériumoknak így sikerült idealista tanárokból és igazságszerető diákokból ellenségeket fabrikálni. A kiábrándult, megszegyenített tanár, hogy el ne veszítse állását, kénytelen engedelmeskedni.

Nem a tanulóifjúság érdekeit tartja szem előtt, mert azt nem bízták rá, hanem az utasítások követését, s így egzisztenciáját.

– S a diák megérzi ezt.

A diktatúrában érdekközösséget alkottunk, tanárok és a diákság. Itt ellenfelek lettünk.

Ki felelős ezért?

Hosszabban idézek egy dolgozatból, amit egy Münchenben született fiú írt, de akinek édesapja nem hagyott fel felelősségteljes munkája mellett azzal, hogy gyermekeit édes anyanyelvünkre tanítsa. Ezért szerettem volna „jelest” írni rá, és nem érvényteleníteni.

„Diáklázadás a Magyar Gimnáziumban.

Már napok óta heves harcok folynak itt a gimnáziumban diákok és tanárok között. A lázadás oka egyelőre ismeretlen. Tegnap még az egész vár a tanárok kezén volt. De ma a diákok, X Zoltán vezetésével (osztálytársuk) izgalmas harcok után elfoglalták a fiúinternátust, és a tanárokat viaszszorították a leányinternátus területére.

Mind a két fél ütések és sebek fájdalma alatt szenved.

Harc közben a tanárok vezére, Miklósfalusy Levente (álnév) súlyosan megsebesült. Most ágyban fekszik, s nagyon szenved. A kedvesnővérek szerint, azonban, akik most ápolónőkként működnek, nemsokára lábra állhat, s osztogathatja továbbra is botútéseit a diákok körében. A diákok kémje kikémlelte, hogy a tanárok rajt akarnak csapni a diákokon. Ezért most nagyban munkálkodnak, s padokból, székekből barikádokat építenek. Időközben a tanárok felhívták a rendőrséget, s a rendőrök mindent helyrehoztak.

Most megint békésen folyik az élet a Magyar Gimnáziumban."

Bármilyen szomorú valóságra is döbbsenem rá a dolgozatok olvasása közben, volt valami biztató is ebben a hamu alatt parázsló ellenszenvben. Ezek a diákok őszinték!

S az őszinteség nemcsak a béke és megegyezés előfeltétele, hanem ars poeticám szerint az egyetlen erkölcsi törvény, amit a „művész”-nek, s így minden művésznak respektálnia, tisztelnie kell. Tudok tehát tanításom során műalkotásokra ösztönözni, s ha azok sikerülnek, ezzel az ellenséges feleket közelebb hozom, kibékítem egymással.

Hiszen, ha az iskola alkotásokkal büszkélkedhet, az mind a két félnek, a diákoknak, tanároknak egyaránt javára válik. Észreveszik, hogy az együttélés, a békés együttműködés, javukat szolgálja. Mert a jó társadalmi tagolódás az olyan, amiben mindkét fél jól jár. Jaj, hányszor idéztem Kastlban Adam Smith híres mondását:

„A pék nem azért süt jó kenyeret neked, mert szeret téged, hanem azért, mert önmagát szereti."

S íme megint valami, amit mindenki ismer, de senki sem követ.

Nőkre-férfiakra tagolnak bennünket a politikusok és a médiumok, fiatalokra és öregekre, vagy gazdagokra és szegényekre s egymásra uszítanak Liberálisokra és fundamentalistákra, jobboldaliakra és baloldaliakra. Igaz, nekik hasznuk van belőle, mert rájuk „szavaznak” ill. megveszik termékeiket. De mi, a jóakaratú többség, a plebs, mi rosszul járunk. Valamennyien veszítünk. A nők és a férfiak, a fiatalok és az öregek, a gazdagok és a szegények. A lelkesek is meg a pragmatikusak is, a reménytelenül józanok meg az idealisták is. Mindannyian veszítünk !

(Korunkban legártalmasabb tagolódás a munkaadókra és munkavállalókra való tagolódás. A társadalmi tagolódás nem a természet, hanem az ember műve. Ez meghaladja ugyan az oktatás, a pedagógia témáját, amire ebben a könyvben szorítkoznom kellene, de teljesen még sem lehet, nem is szabad hallgatni erről.)

Ha egy írás, emberi megnyilatkozás őszinte, akkor az rokonszenvet, szeretet ébreszt bennünk. S ez együttérzéshez, sőt, együttműködéshez, közösség kialakításához vezet.

A tanárokról

A tanári testület 1976-ban, a magyar forradalom 20. évfordulójának alkalmával Memorandumot küldött a német felettes szerveknek. Szövegemben, melyet mellékelek, utaltam arra a diszkriminációra, mely abban fejeződött ki, hogy kevesebb fizetést kapott iskolánk tanára, mint egy német iskoláé. Pedig két nyelvet használtunk. Az ügy az események után rendeződött. Mi is olyan fizetést kaptunk, mint egy német kolléga.

Nyomatékkal utaltam a Memorandumban arra is az - utolsó bekezdésben, - hogy támadásoknak vagyunk kitéve. Számomra már akkor nyilvánvaló volt, hogy azt egyrészt a Kádár-rendszer, másrészt a nyugati baloldal szította iskolánk ellen.

Az utóbbi esetleg jószándékúan is, mert konzervatív szellemet láttak az iskola légkörében. Kétségtelen, több tanár hazafias lelkesedésből, szabadidejét arra fordította, hogy néptáncot, irodalmi kört, lányoknak hímzést, fiúknak faragást tanítson, vagy kirándulni vigye őket. S nem kapott érte anyagi juttatást. Csak 1980 után. Ez is a kastli forradalom érdeme.

Íme a Memorandum (eredeti, magyar) szövege:

M E M O R A N D U M

Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc 20.évfordulója alkalmával helyénvalónak, illőnek tartja a Magyar Gimnázium tanári kara, hogy memorandummal forduljon az NSZK kormányához s így egyúttal az ország lakosságához, ill. a bajor kormányhoz, s így egyúttal Bajorország lakosságához.

Intézményünk a magyar forradalom eszméinek őrzője és hirdetője.

A magyar nyelv oktatásával és a magyar kultúra értékeinek ismeretével kívánjuk ezeket az eszméket szolgálni. A népek és népcsoportok önrendelkezési jogának, valamint az Emberi Jogok Egyetemes

Nyilatkozatában lefektetett szabadságjognak tisztelete nemcsak a magyar szabadságharcnak, hanem a Német Szövetségi Köztársaságnak is elvi, szellemi fundamentumát képezi. Megkülönböztetett köszönettel és hálával tartozunk ez évforduló alkalmával annak a népnek mely húsz évvel ezelőtt nemcsak szerencsétlen menekült embereket fogadott be, hanem az üldözött eszmét is, a magyar szabadságszeretetet. Létrehozta, s azóta is támogatja a nyugati, demokratikus világba menekült több százezer magyar egyetlen magyar nyelvű gimnáziumát.

Iskolánk az Amberg közelében fekvő Kastlban, egy XI. században alapított bencés reform-kolostor műemlékként őrzött épületében talált otthonra 1957-ben. Azóta 510 tanuló szerzett itt államilag elismert érettségi bizonyítványt. A végzett tanulók nagy többsége megálta a helyét a német ill. osztrák és svájci, holland, francia, belga, olasz, canadai, amerikai, svéd egyetemeken és értékes, megbecsült tagjaivá váltak a befogadó országoknak. Itt kell megemlíteni, hogy a befogadó országokba visszatérő érettségizett tanulók magukkal viszik a magyaron kívül a német nyelv ismeretét is a német kultúra kincseit is, mely ismereteket a Németországban működő magyar iskola nélkül talán soha nem sajátították volna el az USA

és Franciaországban vagy Svédországban letelepedett magyarok. Iskolánkban ugyanis az első idegen nyelv a német, s tankönyveinek nagy része hivatalos német tankönyv. - Így iskolánk a német nyelv terjesztéséhez is hozzájárul.

A tanulók száma évente meghaladja a háromszázat. A jelentkezők száma emél több, s ezért az épületek bővítése terveink között szerepel. Sajátos vonzerőt gyakorol az iskola nyelvi sokszínűségével is.

A tanulók a magyar kultúrán kívül magukkal hozzák a családjukat "befogadó ország kultúráját is. A magyarul, németül, franciául angolul, svédül vagy olaszul beszélgető tanulók körében, ha parányi méretekben is a jövőendő egységes Európa légkörét érzi a látogató.

Az iskola státusát tekintve államilag engedélyezett gimnázium. Jelentős állami segélyekből és magánadományokból, valamint a tandíjakból tartja fenn magát. Eleget tesz a bajor kultuszminisztérium minden iskola számára előírt oktatási követelményeknek, valamint annak, hogy a tanulók a német diákokéhoz hasonló ellátásban részesüljenek. Ennek csak különleges áldozatvállalással tud az iskola tanári és nevelőtestülete eleget tenni, hiszen az iskola jövedelme jóval szerényebb, mint egy állami iskola költségvetése. A tanári kar hosszúévek óta vállalja a jelentős áldozatot, vállalja azt a pedagógiai többletmunkát, ami abból adódik, hogy nehéz szociális körülmények között élő menekült családok gyermekeit igyekszik a konszolidált német társadalom előírásaira felkészíteni. Különdíjazás nélkül vállalják a kötelező óraszámot meghaladó stúdiumi felületeket, szakkörök ellátását, alkalmi túlórákat. Jövedelmük ezzel szemben alacsonyabb az állami iskolák, sőt, a német magániskolák tanerőinek jövedelménél is. Az iskola tanárainak legtöbbje német állampolgár és államilag elismert diplomájuk van. Ennek ellenére fizetésük a BAT-ban meghatározott összegnek csupán 63-65%-át teszi ki. Jövedelmük és német kollegáik jövedelme között mutatkozó különbség évről évre nő. Ez óhatatlanul kihat előbb-utóbb teljesítőképeségükre, hiszen a továbbképzésükre fordítandó összeg állandóan csökken, megfelelő szabadidő pedig nem áll rendelkezésükre. Egyes tanárokat a német iskolák és tudományos intézmények az iskola elhagyására motiválják, illetve a kisebbség tudatát sugallják azok számára, akik továbbra is vállalják az áldozatot. Ez a nyilvánvaló egyenlőtlenség abban a bérfeszültségben ölt látható formát, ami az iskolában együtt tanító rendes tanárok és a német gimnáziumokból érkező óraadó tanárok fizetékülönbségéből adódik. A testület éppen ez okokból akkor kerül nehéz feladatok elé, amikor új, szakmailag kifogástalan s legalább két nyelven, magyarul és németül értő és beszélő tanárokat kell alkalmazni, mint a jelen esetben is, amikor a Kollegstufe bevezetése új tanerők alkalmazását teszi szükségessé.

Az iskola igyekszik annak a mércének megfelelni, amit az oktatás

szintjében, a tanulók ellátásában az állami szervek s a német társadalom az országban működő gimnáziumok elé állít, de hangsúlyoznia kell, hogy anyagi körülményei sokkal mostohábbak azokénál.

A tanulók szállása, tanulószobái rendkívül szegényesek, különösen a fiúinternátusban. Hiányoznak az oktatáshoz szükséges modern technikai berendezések, szertári kellékek s főként a nyelvi laboratóriumok. Hiányoznak a szabadidő eltöltésére szolgáló helységek, sportpályák. Ennek ellenére szép eredményeket mutat fel a tanulóifjúság tanulmányi eredményben, sportküzdelmekben s nem utolsósorban közösségi öntudatban.

Megható tanúbizonyságát adták az utóbbinak az évforduló alkalmával rendezett ünnepségeken segítőkészségükkel, találékonyságukkal és egészen rendkívüli fegyelmezettségükkel, mely meggyőződésünk szerint csak abból eredhet, hogy tudatossá vált számukra ennek az iskolának eszmei küldetése.

Az iskola tanári karának e memoranduma is azt a célt szolgálja, hogy ünnepélyesen kinyilvánítsa a nehézségek, sőt ellenséges támadások közepette is elkötelezettje akar maradni annak a szabadságeszmének, mely őt létrehozta. A történelem meg fogja jutalmazni azokat, akik e küldetésünkben bennünket segítenek és nagylelkűen támogatnak.

/ A német fordítás az iskola irattárában./

1976-ban ünnepeltük a magyar forradalom 20. évfordulóját. Az évfordulót személyi torzszalkodás zavarta meg. A protestáns lelkész és egy idős katolikus pap között olyan jelenetekre került sor, s mindez a diákok előtt, ami az iskola légköre számára tarthatatlan volt. Megoldásnak kínálkozott, hogy a protestáns egyház visszahívja lelkészét és küld másvalakit. Az igazgató azonban kilátástalannak nevezte a helyzetet, mondván, hogy ő, mint katolikus pap ezt nem javasolhatja, mert csak vallási konfliktus származik belőle. Nyilatkozatot fogalmaztam, s azzal kapcsolatban titkos szavazást bonyolítottunk le a tanárban.

(1)

UNGARISCHES GYMNASIUM
— Neusprachliches Gymnasium —
MAGYAR GIMNÁZIUM
8455 Kastl über Amberg

Kastl, 1976. nov. 8
Telefon (0 96 25) 2 49
Kto. Nr. 251 405 Sparkasse Kastl/Opf.
Mädcheninternat (0 96 25) 4 75
PechKto. Nr. 23 66 57 Pecha. Nürnberg

A németországi Magyar Gimnázium tanári testülete 1976. nov. 7-én titkos szavazással elfogadta az alábbi nyilatkozatot. A szavazás eredményét az alulírottak, mint a szavazat-számláló bizottság tagjai, aláírásukkal igazolják.
A testület teljes létszáma 25 fő. Ebből 23 személy szavazott, miután a testület tudomásul vette, hogy dr. Iván László hittanár és dr. Plávenczky Pál nevelő megfelelő indoklással a szavazáson résztvenni nem kívánnak.

A titkos szavazás eredménye:
a testület 23 tagja közül egyetlen egy sem utasította el a nyilatkozat szövegét, 21 tagja elfogadta, 2 tagja tartózkodott az állásfoglalástól.

NYILATKOZAT

A németországi Magyar Gimnázium tanári testülete tiltakozik az ellen, hogy Kardos István ref. lelkész félévi távolléte után visszatérjen az iskola tanári testületébe, és iskolánkba, bármilyen oktatói vagy nevelői tevékenységet folytasson. Erre a nyilatkozatra feljogosítva érezzük magunkat, mert Kardos István itteni magatartása, valamint a sajtóban és illetékes helyeken hangoztatott ellenséges, hamis és rágalmozó nyilatkozatai következtében munkánk zavartalan ellátását, az egész iskola légkörét és jövőjét látjuk súlyosan veszélyeztetettnek. Kérjük az illetékeseket, hogy a protestáns lelki gondozás ügyét ne kössék egy olyan személyhez, aki súlyos károkat okozott már eddig is iskolánkban, hanem sürgősen gondoskodjanak új lelkészről. Ezt elsősorban protestáns tanulóink érdekében kérjük, de hangsúlyozzuk az oktatás rendjének helyreállítása érdekében is.

Röczey János dr. Iván László Túry Ferenc Gyékényesi Györgyné

/ A német fordítás az iskola irattárában.
A szavazásról felvett hivatalos jegyzőkönyv a bir-
tokomban/ 7.47

A titkos szavazás csodát tett. A lelkész hittanár nem jött többé.

Az illetékesek nem mertek ujjat húzni a titkosan szavazó testülettel!

Béke kopogtatott be testületünkbe az új lelkész, nagytiszteletű Gulyás Kornél személyében. Igaz barátság kötött hozzá. Amikor német közösség lelkésze lett, engem kért fel, hogy az iskola nevében én beszéljek beavatásán.

Felejtethetlen ünnepség volt. Számomra azért, mert német nyelven kellett beszélnem, de mindenki számára azért, mert Zsongor Kálmán diákkórusa olyat produkált, ami - akusztikai ötlete következtében - egyedülálló volt. Talán háromszázan is lehettek egy kölni kulturális intézmény kétszintes termében. A földszinten és az erkélyen is asztalok körül ültek a befogadó gyülekezet tagjai és ünnepi ebédre készültek.

Hova tegyük a kórust? Kálmánnak az a megoldás jutott eszébe, hogy a kórus tagjait az egymás közelében lévő öt vagy hat asztalhoz ülteti a terem közepére, tehát az ünneplő közönség közé. Intésére felálltak a kórus tagjai. Kodály kórusműveiből adtak elő. - Ilyen koncertre, zenei élményre nem emlékszem. Énekesek, a hallgató közönség körében! Mintha az egész terem énekelt volna.

Csodálatos volt.

Tanárok között is akadnak zsenik. Ilyen volt Zsongor Kálmán.

Osztályközösségek kialakítása

A magyar forradalom tapasztalatai nyomán, meg az abból kiinduló analízisem alapján kialakult szabadság-elmélet szerint a közösségek, a kisközösségek kialakítása hozza létre a szabad, igazságos ösztársadalmat.

A legkisebb, a család, természetes úton, elmélet nélkül is kialakul.(Ha hagyják.) Ő a legerősebb, legmegbízhatóbb fundamentuma, támasza a társadalomnak.

Az ifjúkorban kialakult barátságok a legszebbek, leggyümölcsözőbbek, legtartósabbak. Ehhez hasonlóak az iskolákban, főként a középiskolákban spontánul kialakuló osztályközösségek. Kialakulnak az állandó együttlét, közös programok, élmények során. A közös sors, diáksors, a védekezés is, összekovácsolja őket. (Nagy meggondolatlanság volt ezért az un. Kollegstufe bevezetése azzal a infantilis gesztussal, hogy 16-17 éves diák válogathasson a tantárgyak között, melyeket csak illúzióként ismer, hiszen azért jár iskolába, hogy ezeket megtanulja. Tehát válogathat a tantárgyak között, de ennek ellenére az egész országra, sőt, már Európára is érvényes egységes tudást igazoló érettségi bizonyítványt kap.) - S ezzel a Kollegstufe-val szétverték a két utolsó évben kialakuló és legtartósabbnak bizonyuló osztályközösségeket.

A modern pedagógia amúgy sem fordít nagy gondot a fiatalok közösségeinek kialakítására. Ezen hiányt igyekeztem pótolni, mert ez a hiány a főoka annak, hogy a kastli diákok egy gyönyörű várat, ahol együtt töltik ifjúságukat, börtönnek tartanak.

Nem engedélyezték számukra az autonómiát!

Közösségek

Még Budapesten, az úgynevezett Ménesi úti ellenzéki körben alakult ki az a szabály, hogy nem vágunk egymás szavába.

Azért, hogy az ifjúság egymásközi beszélgetései gyümölcsözők legyenek, ezt a szabályt kellett mindenek előtt rögzíteni. Nem alkalmazhattuk a Ménesi útít, hogy „csak az beszélhet, akinek kezében a dugó van”, mert tanórán nem lehetett bort inni, így dugó sem adódott. Ritmusos szabályt kellett kialakítanunk, hogy megjegyezhető legyen. Osztályom a megfogalmazás kialakításában igen lelkesen vett részt. Már az első tanévben megszületett a két paragrafus:

1.§. Közösségünkben egyszerre csak egy valaki beszéljen, s mindnyájan fordítsuk feléje figyelmünket!

2.§. Ő ne éljen vissza türelmünkkel, minél előbb adja át valaki másnak a szót!

A szöveg elnyerte mindenkinek tetszését, még a tanári értekezleteken is, ha szükség volt rá, idézték.

A következő tanévben már minden füzetben ez állt az első oldalon. Azért, hogy a szabályt valóban magukénak érezzék, titkos szavazással a diákok döntöttek annak elfogadásáról. Lehet, hogy valaki nevetségesnek tartja iskolában a titkos szavazásokat. Annak csak azt mondhatom, hogy 1980 óta e nélkül nem lenne ma magyar gimnázium Kastlban. (A tanári testületben 1979 novemberében lebonyolított titkos szavazásra utalok. Erről később.)

A gyerekek, a tanulók, nagyon szellemesen gondoskodtak a paragrafusok betartásáról. Ha valaki vétett ellene, csak felemelték ujjukat. Egyet vagy kettőt. A paragrafusok szerint. S ez mindig hatott!

Nem akartam a véletlenre bízni az osztályközösség kialakulását, osztályfőnöki órán ennek megvitatásával foglalkoztunk. Felajánlottam, hogy csoportokat szervezhetnek. Cédulás szavazással megállapították, ki az öt legnépszerűbb diák, s azok korteskedéssel csoportokat hozhattak létre.

Az osztály így egymással hasznosan vetélkedő csoportokra tagolódott. Vetélkedtek a rendtartásban, tanulmányi eredményben, s erről jegyzőkönyvet vezettem. De kirándulások alkalmával is vetélkedtek. Az osztály a győztes csoportot jutalmazta. Osztálykasszából tortát vettek nekik. Felmentették őket a közmunkák alól, azzal, hogy magukra vállalták azt. Karácsonyra külön ajándékokat kaptak. Harminc év múltán mesélte egyik tanítványom a következő megható esetet: Húsvét után több tanuló lemorzsolódása következtében az egyik csoport, a negyedik, megszűnt létezni. Valaki azt javasolta, az ötödiknek legyen ezentúl a neve, hogy a negyedik. Nem, mondta valaki, ne adjunk más nevet, így legalább emlékezetünkben megőrizzük őket, azokat, akik már nincsenek közöttünk.

– A csoportra tagolásnak gyakorlati előnyei is voltak. Kiránduláson az osztálylétszámot pillanatok alatt meg lehetett állapítani, csak az öt, illetve a négy csoport létszámát kellett összeadni.

Úgy éreztem magamat közöttük, mintha fiatal barátok körében lennék.

Éreztem, hogy szavamat, ígéreteimet komolyan veszik. De azért mégsem bíztak meg feltétlenül bennem. Tanár voltam, az ellenfélhez tartoztam. Nem mi, tanárok, tehetünk arról, hogy a diákság ellenségnek tart bennünket.

Ma is meggyőződéssel vallom, hogy a német oktatási-, pedagógiai rendszer felelős azért, hogy a tanárok és a diákság között nincsen bizalom.

Ma már tudom, így van ez Svájcban is, ahol írom ezt a könyvet, de főként Franciaországban, ahol az etnikai problémák a helyzetet súlyosbítják. Pedig konstruált ellenfelek. Tanárok és diákság. Érdekük az lenne, mind a diákoknak, mind a pedagógusoknak, hogy iskolájuknak jó híre legyen.

A „titkos vezető”

Mint később kiderült, sikertelen kísérletet kezdeményeztem ezzel, de az osztály lelkesen üdvözölte. Abból indultam ki, ha már ellenfeleknek érzik magukat, ám legyen, de ez a tudat ne akadályozza azt a folyamatot, hogy közösséggé formálódjanak. Ha nem bíznak a tanároknak, válasszanak maguknak titkos vezetőt, akiben aztán feltétlenül megbízhatnak, hiszen a tanárok nem ismerik. Ezért „titkos”. Lediktáltam füzetükbe, milyen eljárással lehet titkos választást lebonyolítani, s kimentem az osztályteremből a folyósóra. Kb.10 perc után behívtak és közölték, hogy van titkos vezetőjük. Egy hét múlva levelet is kaptam tőle, géppel írott levelet, amiben ez állt:

(A „titkos” nem tudott jól magyarul, ezért csak értelem szerint idézem)

„Úgy gondolom, hogy osztályunknak nem ártana egy Ismerkedési Est. Már van köztünk összetartás, s énám hallgatnak. Kivétel persze mindenhol, itten is akad. Kötelességemnek érzem, hogy jó műsort állítsunk össze. – Ha a tanár úrnak van javaslata, juttassa el hozzám.

A Titkos Vezető.”

„Ismerkedési estet” ugyan, úgy emlékszem, nem engedélyezett az igazgatóság, de a csoportok között zajló nyílt versenyben, például a tanórákon tanúsított fegyelemben, rendben, érezhető volt az eredmény. Igen szigorúak voltak. (Mellékelem az V. csoport fegyelmi előírásait.) A téma többször is felvetődött. Még házi feladatot is írtak róla. A legsikeresebb így hangzott:

A titkos vezető szerepe

- I. A „titkos vezető” akkor nélkülözhetetlen, ha osztályunkat közös veszély fenyegeti.
Ilyenkor ő szervezi a védelmet.
- II. A „titkos” osztályunkat családi közösséggé tudja formálni.
A vezető csak osztályunktól várhat jutalmat, hiszen csak mi ismerjük. Mástól nem várhat jutalmat, tehát nem megvesztegethető.
- III. Tiszteljük, szeretjük őt, mert csak bennünket szolgál.
- III. Ő éljen gyakran hatalmával, bízson nagy feladatokat ránk. Olyan feladatokat, melyek dicsőséget hoznak osztályunkra.

Aláírás:

Az V. csoport

Arra számítottam, hogy osztályom viselkedésével úgy magára hívja a figyelmet, hogy az „ellenfél”, a tanárok bizalmát elnyeri, a titkos vezető nyílt dicséretben részesül, s így titkossága értelmét veszti. A sors azonban megelőzte: „Tanár úr, tanár úr, - rohantak az egyik tízpercben hozzám tanítványaim - Csanád Atya kiderítette, ki a titkos vezető! Nincsen többé titkos vezetőnk!”

(Meg kell jegyezmem, hogy ő ezt olyan gyerekes módon, játékosan bonyolította le, hogy nem lehetett rá haragudni.)

Később tudtam meg, - de ez már komolyabb ügy - hogy a fiatalabb korosztály tagjait egyes prefektusok megfigyelésekkel és jelentésekkel bízták meg. Természetesen a felsősök ezért nehezteltek a kisebbekre. Az egyik volt „titkosszolgálati ügynök” egyetemista korában meg is látogatott lakásomon és elmesélte, hogy az ő számára bizony még igazolványt, fényképes igazolványt is kiállítottak.)

Az osztályközösségek kialakítását más osztályokban is szorgalmaztam. Volt tapasztalatom és gyakorlatom benne még diákkoromból. A Mária-kongregációban szerzett tapasztalatoknak és tanultaknak nagyon sokat köszönhetek. A Ménesi úti ellenzéki körben kialakított elveknek ugyancsak.

A müncheni, a brandenburgi Goethe Institut-béli tapasztalataimat, ha módosítva is, felhasználtam. Nem csodálkoztam tehát, hogy egy iskolai felmérés szinte szórul szóra igazolta az említett módszereket.

1978 májusában a búcsúzó 13. osztályt megkértem utolsó szociológiai órán, hogy válaszoljanak írásban arra a kérdésre: „Hogyan lehetne iskolánk légkörén javítani?”

Ez az iskolai dolgozat nem kötelező - mondtam - a jegyeket amúgy is lezártam már, tehát nyíltan, őszintén írjato!

A 13. osztálynak az évkönyv szerint 26 bejegyzett tanulója volt. Hányan voltak az órán, nem tudom. 22 választ őrzök. Ezekből idézek:

„A legfeltűnőbb negatívum a kölcsönös bizalom hiánya tanár és diák között. A tanárnak nem szabad azt gondolnia, hogy (a tanulók) úgyis csak lázadni akarnak az /iskolai/ rendszer ellen.”

„Iskolánkban mély szakadék húzódik tanár és diák között. Ez a szakadék, mind a két félre nagyon nyomasztóan hat, de egyik sem próbálkozott még hidat építeni erre a szakadékra. E feladat főleg a diákokra vár, hiszen ők voltak az okai annak, hogy a tanári kar egyre szigorúbb rendeleteket adott ki a diákszabadság korlátozására.

Sok esetben túlságosan szigorú büntetéseket szabtak ki. Ahhoz, hogy a diákok megnyerjék a másik fél bizalmát, elsősorban jól szervezett csoportra lenne szükségünk, mely aztán meggyőzné az iskola diákjait.”

„A jó légkör kialakítása gondolom, nem csak itt az iskolánkban, hanem másutt is érdeke a diákságnak.”

„Jó volna, ha egyszer magát képzelné el egy-egy diák a vezetőség helyébe.”

(Közbevetőleg jegyzem meg, hogy a cserkészeknél nagyra értékelem azt, hogy jóformán mindenki megtanulja a vezetéssel kapcsolatos feladatokat, a felelősségvállalást, a közösségről való gondoskodás terhét, de tapasztalja a csoport háláját s az azzal járó örömet is. Sajnos, a cserkészlet hierarchikus felépítése megszületése korszakának kultúrájában gyökeredzik.)

Folytatom az idézeteket:

„Színtem a kastli diákság a szívében őszinte. Legyen tehát a beszélgetés gyakori program!”

„Sajnos, mi csak a jegyekre gondolunk, s nem arra, amit tanulunk. Ha megtaláljuk annak örömét, kialakul bennünk az ambíció, hogy komolyabb dolgokkal töltsük szabadidőnket, s nem a kocsmában egy sör mellett.”

„Harcolunk a jegyekért. Ennek az a következménye, hogy noha az ember közösségben él, önző, egoista lesz.” (Jogállamunkban, ahol szigorú előírások kötik a tanárokat, "harcolni" lehet a jegyekért, zsarolással, fenyegetéssel, feljelentéssel a "jobb" jegyekért.)

„Csak másfél éve jöttem el szülőföldemről, Erdélyből. Nagy örömmel jöttem a magyar gimnáziumba, azt gondolva, hogy itt valódi szeretet. egyetértés, a közös magyarság fűzi össze az embereket, diákokat, tanárokat egyaránt. Hamarosan csalódnom kellett.

Észrevettem, hogy azok is, akik nyolc - kilenc éve vannak itt, csak nagyon felületesen, ismerik egymást. Az osztályokban sincs igazi, összetartó közösség.”

„Most, hogy távoznak, feltették nekiünk az egyoldalú kérdést: mit tehet a diákság annak érdekében, hogy jobb közérzet alakuljon ki.

Ehhez a tanároknak is hozzá kellene járulniok! - Ennek ellenére megpróbálok tárgyilagosan válaszolni. Ehhez először is hatásos, felelősségteljes diákszervezetet kellene létrehozni!”

„Itt mindenki úgy látja a másikat, mintha foglyokat látna egy börtön udvaron. ”

„Kastlban forradalomra lenne szükség!”

„A nagyoknak azért esik nehezükre elviselni itt a fegyelmet, mert a szünetekben, otthon, a legtöbben azt csinálják, amit csak akarnak.”

„Még egy hét és végleg megszűnik számomra második otthonom: Kastl! Hiszen kilenc év alatt az volt, itt váltam felnőtté, itt kötöttem barátságokat. De most nem érzelmeimről van szó. Hogyan lehet az iskola légkörén javítani, a diákságot egységes egészé formálni? Ez annak az egy-két kiemelkedő egyénnek lenne feladata, akik társaikat jobb belátásra tudnák bírni, fékezni őket, büntetni, és természetesen jutalmazni. S itt látom a tanár úr feladatát, hogy ezeket keresse.”

Ezt hagytam a végére. Igaza van, a tanulóifjúság kezébe hatalom kell. Hatalom önmaga felett. Az egyház szociális tanításában szerepel is a szubszidiaritás elve (gyakorlatában ugyan nem igen tapasztaltam). - Eszerint annyi hatalmat, ill. önállóságot, hatáskört kell biztosítani a kisebb közösség számára, amennyit az felelősséggel vállalni tud. S ez a tanári testület kötelessége a diáksággal szemben. Hatalom pedig annyit jelent, hogy a közösség büntetni illetve, jutalmazni tud. (Ezt 1980-ban bele is csempészttem a Diákalkotmányba.) Azzal viszont már nem értettem egyet a búcsúzó diákkal, hogy én keressek olyan kiemelkedő személyiségeket a tanulóifjúság köréből, akiket ma szeretünk nagyképűen karizmatikus adottságúnak nevezni. Ezt egész egyszerűen, maguk a diákok válasszák meg maguk közül!

A diákok önálló közösségét szorgalmazó érettségiző dolgozata alá valaki odabiggyesztette „kommentárját”: „Érdekes, ha te ezt ilyen jól tudtad, miért nem tetted meg? Kevés volt a kilenc év?”

Nem értek egyet e kommentárral sem. A tanulók szervezeteinek létrehozása nem csak a diákok feladata. A kisebb közösség kialakítását mindég a felsőbb szerveknek kell lehetővé tenni. Sőt, szorgalmazni. Iskolákban még tanítani is kellene azt, hogyan lehet az emberi jogok tiszteletben tartásával demokratikus felépítésű, tehát szabad emberi közösségeket kialakítani. A diákokat biztatni és tanítani kell arra, hogyan alakítható ki jó osztályközösség.

Ennek is vannak szerkezeti, de erkölcsi, tehát így jogi feltételei, szabályai. Bíbó István ezt a demokrácia technikájának nevezte.

A gyakorlat

Sokáig nem hozakodtam elő elméletekkel, hanem csak azon igyekeztem, minél több program, közös esemény, élmény kapcsolja össze a tanulókat azokban az osztályokban, ahol tanítottam.

Különösen jól sikerült az a délutáni kirándulás, ahol azt terveztük, hogy hajtóvadászatot rendezünk a kastli erdőkben. Reméltük, hogy a hajtás eredményeképpen az erdőből feltehetően kiugró őzeket egy tisztás szélén leselkedő riporterünk filmfelvevőjével majd meg is örökíti. A hajtást a következő módon szerveztük meg:

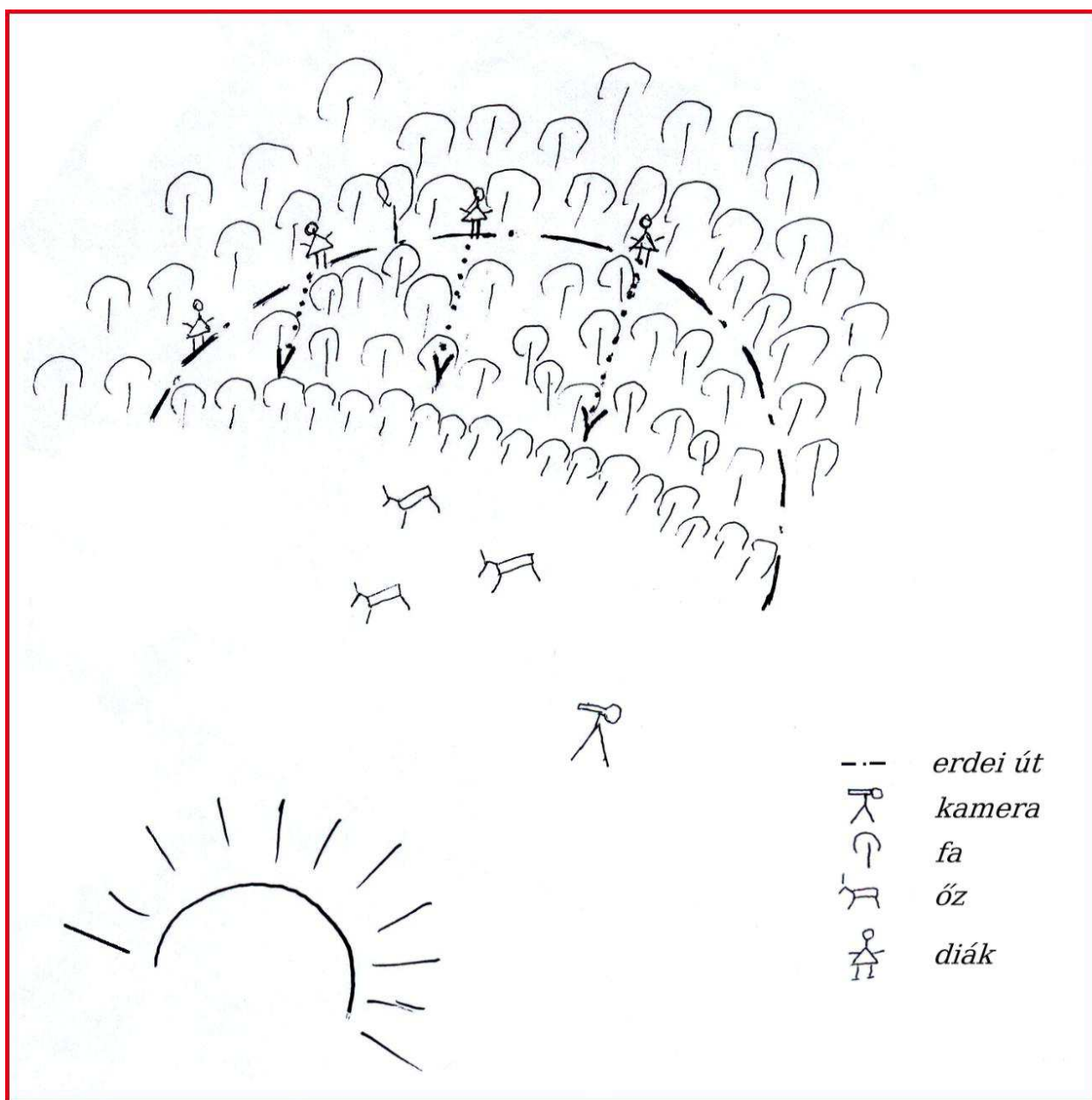
Erdei sétáimon találtam egy olyan erdőt, melynek baloldalán egy gyalogút vezet az erdőbe s félkörívet írva félóra múlva ugyanarra a tisztásra érkezik vissza, de kb. 100 méterrel arrébb, jobbra. Először végigmentem az osztállyal a hatalmas félkörön, s 40 perc múlva érkeztünk vissza a tisztásra. Természetesen vagy 100 méterrel jobbra a kiindulóponttól. Kiszámítottuk, hogy kétpercenként maradjon le egy-egy tanuló a félkörívet képező gyalogúton, hogy így az utolsó közülünk éppen 40 perc múlva megint a tisztás közelébe kerüljön. Magamat beleszámítva éppen húszan voltunk. Megegyeztünk. Mindenkinél volt óra. Elindultunk, de most már kétpercenként lemaradozva. Megegyeztünk abban, hogy 40 perc elmúltával megtörjük a csendet, s hangosan kiabálva csörtet egyszerre mindenki előre az erdőben, a nap irányában. Azt ugyan nem tudhatta közülünk senki, merre van a tisztás, de úgy választottuk meg a helyét, hogy az pontosan nyugat felé legyen. Így aztán a hajtók a lenyugvó nap felé haladva nem is keresztezték egymást, hiszen párhuzamosan haladtak.

Hajtásunk eredményeképpen több őz menekült a tisztásra, s a filmfelvevő is hibátlanul működött.

Ha jól emlékszem, négy-öt vadat sikerült „elejtenünk”. Láttam a filmet. Gondolom, a film ma is létezik. Kérem a riportert, hogy érettségi találkozára egyszer hozza el.

Örült az osztály a sikeres vadászatnak. Nem is kell különösen hangsúlyozni, hogy én is. Egy erdei vendéglőben megpihentünk, a fiúk, lányok üdítő italokat rendelhettek, engem pedig, mint magyartanárt nagy meglepetés és öröm ért. Az a kislány, aki harmadiknak állt meg a félkört képező erdei úton és ezért majd egy félórát kellett várakoznia, míg csörtethetett, akkor ott, erdei magányában verset írt. S itt a vendéglőben versét felolvasta nekünk.

Kis ábrát mellékelek a hajtóvadászatról.

Ha képtárba, művészeti múzeumba, tárlatra visszük a tanulókat, azt hisszük, hogy a fiatalok érzéketlenek, közömbösek a képzőművészetek iránt, mert rendetlenkednek, hangoskodnak. Mi is csak azért leplezzük talán érzelmeinket, mert sznobok vagyunk. Pedig sok vonatkozásban éppen ők a sznobok. Az ifjúság sokkal jobban ügyel arra, mit mondanak mások, jobban befolyásolja őket a korszellem. Gondoljunk csak a divatra, az öltözködésre, a hajviseletre. Mondtam is nekik. S ezt onnan tudom, hogy én is ilyen voltam. Viszonylag elég sokáig. De azt is meg kell mondanom, hogy műalkotásokra őszintén, elfogulatlanabban reagálnak, mint mi, noha művészeti ismereteik nyilván gyérebbek. Vagy éppen azért?

A szép megítélésében nincsen tárgyilagos vélemény, nincsen objektív tudományos igazság. A marxizmus-leninizmus kísérletezett vele. Érdeemes utánanézni. Nagyon mulatságos!

Én sokra becsülöm a művészetet. Felnézek rá, nem úgy, mint a tudományra. A művészet rejtélyes, emberi, titokzatos, sejtelmes.

1977 őszén igazgatóm, dr. Radics gyönyörű festményeket tartalmazó falinaptárral ajándékozta meg osztályomat. Mindegyik hónapra, annak időjárására, festmény emlékeztetett. Lehoczky Györgynek a Saarbrückenben élő magyar festőművésznek alkotásai voltak ezek. Ő küldte óriásméretű naptárát a magyar iskolának. Gondoltam, feldíszítjük vele osztálytermünket. Meglepett, milyen lelkesen buzgólkodtak. A soron következő iskolai dolgozatírás alkalmával, ezt a dolgozattímet írtam fel a táblára:

„Miről mesél kedvenc képem?”

Az osztályterem falán függő képek közül mindenki választhatott egyet s aztán arról írt. (Minden képnek címe, mottója volt.) Olyan jól sikerültek a dolgozatok, olyan őszintéknek és eredetieknek találtam, hogy tizenegyet legépeltem, s elküldtem a festőművésznek az alábbi levél kíséretében.

Magyar Gimnázium, Kastl. 78.3.15.

Kedves Festőművész Ur !

A 8. osztály termében az Ön festményei díszítik a falakat.
A Híd fő naptárában találtuk e szép képeket, s arra használtuk fel,
hogy itt, messze édes hazánktól, magyar hangulatot keltsünk velük.
Az egyik nap házi feledatként adtam fel tanítványaimnak, meséljék
el, írják le, milyen érzéseket, gondolatokat keltett bennük az a kép,
mely legjobban kötötte le figyelmüket. A dolgozat címe így szólt :
Miről mesél kedvenc képem ?

Mikor másnap magyarórán felolvasták az írásbeli feladatot, két
dolog lepett meg. Milyen gazdag a gyerekek képzeletvilága ! Talán
még ennél is inkább az, milyen szeretettel, meghatódottsággal beszél-
nek arról az élményről, mit e képek keltettek bennük. Rádöbrentem
arra, hogy ezekben a dolgozatokban egy igen ritka emberi érzéssel
találkoztam, a hálával. Hálával az iránt az ember iránt, aki művészi
széppel ajándékozta meg őket.

Ezért küldöm el Önnek e dolgozatokat, hiszen Önt illetik.

Öszinte tisztelettel

Röczey János

osztályfőnök

Karácsony előtt adtuk postára.

A legérdekesebb három dolgozatot közlöm is.

1.

„MeneküljeteK, jön az ember!”

Nekem a kép valahogyan a szabadságról mesél. A szabadságba vezető utat egy angyal mutatja. Ritka állatok menekülnek, vagy talán betegek is. Még nem szokták meg az embereket! József és Mária is menekül a kisjézussal. Ki akarják zárni Jézust az élők köréből, de nem sikerül.

Az állatok pedig az emberek elöl menekülnek, mert nem akarják, hogy lemészárolják őket. És akkor az állatok könyörögtek a megváltásért. Jött is egy angyal és elvezette őket egy kis szigetre, ahol most békésen élnek, civilizáció nélkül. Látni lehet a képen, hogy sötétlő füst üldözi az állatokat, akik az angyal vezetésével menekülnek. Páran visszanéznek elbúcsúzni a régi világtól. De a legtöbben nem törődnek a múlttal, nekik fontosabb a jövő.

Forgács Sándor /14 éves/

2.

„Süt a nap, mindenki jókedvű”

A madarak örülnek és énekelnek, mert milyen szép a napsütésben üldögelni és pihenni.

A vékonyka fa talán eldőlné, de a festő úgy rajzolta, mintha egy láthatatlan erős ember fogná az ágakat és a törzset. Milyen színes madarak vannak itt; kicsik, nagyok, soványak, kövérek. A róka csatlakozik a társasághoz, nézi a madarakat, de azok nem vesznek tudomást róla. - De ne csak a madarakat figyeljük, a virágokat is. A nap segíti őket, hogy kihajtsanak és virágozzanak. Mindenki örül ennek a szép világnak.

Radasits Attila /15 éves/

3.

„.....már harangoznak ”

Mikor erre a képre nézek, akkor Jugoszláviára emlékszem vissza. Mikor az idős emberek olyan buzgón mentek kis falunk templomába, vasárnap. - Az embernek az az érzése, hogy egész héten, a nehéz munka közben, erre a harangszóra várnak. Abbahagyják a munkát és igyekeznek a földek között, a kis utcákon a templom felé és megköszönik Istennek a melegen sütő napot vagy a kiadós esőt.

Rind Ágota /14- éves/

Pünkösdkor megkaptuk a művész sűrűn és kézzel írott válaszát:

„Kórházból írom, eddig gyöngé voltam felelni. Köszönöm Nektek. Minden dolgozat könnyeket fakasztott szemembe, örömkönnyeket.”

Aztán három hét múlva feleségétől megérkezett a hír, hogy meghalt.

II. A FORRADALOM

Abból kell kiindulnunk, hogy az emberek többsége jó!

Nincs ennél jobb bizonyíték számomra, mint a magyar forradalom. Átéltém és ennek következtében alakult ki bennem ez a meggyőződés. Másokat szeretnék rábeszélni arra, higgyenek abban, hogy az emberek többsége jóakaratú! Ebből kell kiindulnunk, mert ez az egyetlen, ami ésszerű a tenni akaró emberek számára.

Miért tapasztaljuk hát a mai világban, mint annyiszor az emberiség történelme folyamán, hogy az „ember sárkányfog-vetemény”?

Nyilván azért, mert valami nagyon fáj nekünk, elkeseredettek vagyunk. Ember okozza számunkra a legnagyobb fájdalmat, a legnagyobb szenvedést. Ember méri a bennünk élő erkölcsi világrendre a legnagyobb csapást, az igazságtalanságot.

Azért követi el, mert gonosz?

Abból érdemes kiindulnunk, hogy nem a bűn a kiváltó ok, hanem valami más. S ez a valami szűnt meg 1956-ban Magyarországon a forradalom alatt.

Most megpróbálom hitelesen elbeszélni azt, ami 1980-ban ment végbe Kastlban, a magyar gimnáziumban, amit a diákok forradalomnak neveztek. Egyik tanítványom így fejezte ezt ki, tömören utalva arra, hogy én, óráimon igen sokszor beszéltem a magyar forradalomról: „Most már nem kell a tanár úrnak mesélnie 56-ról, mert most már mi is tudjuk mi az, hogy forradalom.”

Idézek egy naplóból: „Két nappal később érkeztem meg a karácsonyi szünet után az iskolába. Elcsodálkoztam. Ilyen szabadság és ilyen rend még sohasem volt Kastlban!”

Megpróbálom higgadtan, immár húsz év távlatából elbeszélni, hogyan szakadt két egymás ellen küzdő csoportra a tanári kar. Többek között azzal, hogy az egyik fél sztrájkra szánta el magát. Nem volt világnézeti, sem vallási vagy etnikai nézeteltérés közöttünk. Inkább egységes hazafias, politikai álláspont volt jellemző valamennyiünkre, hiszen 1978-1979-ben támadások érték iskolánkat a baloldali sajtón keresztül. Konzervatív magatartást, jobboldali elveket vetettek szemünkre. Dél-Németország legnagyobb újságja a Süddeutsche Zeitung igyekezett ugyan tárgyilagos hangot használni, de beállítottságát, mely közismert ma is, nem tagadhatta meg.

Mi meg Exil-iskola voltunk. A hazafiságot nevelési feladatnak tartottuk. Iskolánkban már 1977-ben érezhető volt egy bizonyos feszültség tanárok és diákok között.

Közvetlen oka az volt, hogy egy iskolából kizárt tanulót bírósági döntés következtében visszahelyeztek volt osztályába.

A tanári kar egysége azonban világnézeti és erkölcsi felfogásunkat illetően érintetlen maradt. Mindannyian próbáltuk a megzavart harmóniát, ki így ki úgy, tehát a maga módján helyreállítani.

Az igazgató megbízásából részt vettem két diákkal a világhírű frankfurti könyvvásáron, és hirdettük többek között a kastli Magyar Gimnáziumot. Kiállításunk címe ez volt: „A nyugati szabad magyar irodalom”. A kiállítást a Münchenben élő Popovits János, lelkes magyar barátom tervezte, szervezte meg és irányította a helyszínen.

(Hiányzik a magyar emigráció történetéről megjelent művekben ennek az óriási munkának emlegetése, méltatása. Katalógust állított össze, német újságíró barátunk azt németre fordította, tablókat készített, melyeken saját maga által készített fényképeivel az emigráció jelentős eseményeit, és iskolánkat ismertette. A kiállítás felszerelését, a kiállított könyveket saját gépkocsiján szállította oda. Mindezt ellenszolgáltatás, tiszteletdíj nélkül, pusztán hazafias lelkesedésből. – Azt hiszem ez is jellemző a magyar emigráció történetére.)

A Függelékben közlöm Jancsi felvételeit a kiállításról és plakátunkat (111-112. old.)

Az iskolánk elleni támadások tovább folytak. Azt ajánlottam igazgatónak, hogy tanári és prefektusi konferencián rendezzünk személyével kapcsolatosan bizalmi szavazást. Ez iskolánk egységét félreérthetetlenül demonstrálná. Tudta jól, hogy 100%-os eredményre számíthatunk.

Munkabírását, szakadatlan tevékenységét mindannyian jól ismertük.

Volt egyetlen kifogásolni való is. Mindent maga intézett.

Nem csak engem várt 1975-ben a buszmegállónál és gondoskodott ideiglenes szállodai szobámról, hanem olyan kis ügyekről is, mint egy lábtörlő vásárlása az iskola bejárata elé. Emlékszem, külön ezért kocsizott el egyszer Ambergbe.

Javaslatomra nem tért vissza.

A támadások folytatódtak. Új főlelkészt neveztek ki, ő lett az Iskolabizottság elnöke is: Dr. Bácsváry Róbert S. J. Hallani lehetett, hogy szorgalmasan látogatja az emigrációban tevékenykedő magyar papokat. Azt is, hogy azok ezt nem veszik jó néven.

Igazgatónk volt a legtekintélyesebb és erkölcsileg kétségtelenül a legkevésbé megtámadható személyiség közöttük. Az érintettek azt sugalmazhatták neki, hogy ne engedelmeskedjék a főlelkésznek, tehát az Iskolabizottság elnökének, s így akartak megszabadulni a jól seprő új főlelkésztől. Az viszont ragaszkodott utasításai teljesítéséhez.

Mi történt papi körökben, nem tudtuk, de hírek kaptak szárnyra az egyenetlenkedésekről. Nem örültem a rémhíreknek, mert azok iskolánk légkörét zavarták. Irodalomórákon viszont örülhettem a szép eredményeknek. Szabadságelméletemet pedig, amit még Münchenben vettem papírra pedagógusi gyakorlatomban már alkalmaztam.

(Münchenben 1972-től a Szabad Európa rádió külső munkatársaként hetente csak öt-hat cikket írhattam, volt tehát elég idő a „Szabadság Társadalma” című tanulmányom elkészítésére. 1957 óta foglalkoztam a szabadság fogalmával, s hatalmas jegyzetanyag állt rendelkezésemre. Itt Kastlban kerítettem sort az elmélet alkalmazására. Nem csak a közösségek szervezésében, hiszen a szabadság tisztelete a művészetek területén is követendő, így az irodalom tanításában is. S ez megdöbbentő eredményeket hozott. Olyan lélekbemarkoló őszinteséggel írtak tanítványaim, amivel magyarországi tanári gyakorlatomban nem találkoztam).

Hadd szerepeljen itt most egy dolgozat, melynek témája szomorúan emlékeztet arra, ami az iskolánkban, 1980-ban velünk, tanárokkal történt. Tanítványom ezt a címet adta dolgozatának: „A bukásról”

„A bukás a szó szoros értelmében magyar nyelvünk egyik legkíméletlenebb szava. A bukásnak több formája van. Számunkra legismertebb fajtája az, amellyel már az iskolában találkozunk.

A bukott a többivel szemben értéktelenebbnek, szellemileg fejletlenebbnek, sőt, alacsonyabb rendű lénynek érzi magát. Embertársai kényszerítik az ilyen depressziós gondolatokra ellenszenves, gúnyolódó magatartásukkal.

A bukott rendszerint boldogtalan és szomorú sikertelensége miatt. Felvetődnek lelkében különböző gondolatok, főleg vallási téren.

Életfelfogása teljesen megváltozik. Amíg sikere volt, imádta – ha egyáltalán – és hálát adott Istennek.

Sikertelensége következtében Istenben, teremtményében látja legnagyobb ellenségét.

Veszélyé fajul a társadalom számára!

Egyik legnagyobb példa erre Hitler volt.

Csődöt mondani: ez az, amitől fél, szinte retteg az ember.

A bukott kizárva érzi magát az emberi közösségből. Ezért veszélyessé válik, gyűlöli boldog és sikeres embertársait. Ártani szeretne nekik.

A sikertelenség, a bukás, avagy a boldogság és a jólét, ezek azok, amitől függ az ember sorsa, s a felfogása az életről és vallásról.”

Összeszorult a szívem, ahogy olvastam.

A tanulónak meg kellett határoznia írása műfajcsoportját, ezért a dolgozat így fejeződik be: „*Művem a lírai műfajcsoportba tartozik, mert érzelmeim, gondolataim, s hangulatok jutnak (abban) kifejezésre. Számot ad az ember belső világáról, lelki rezdüléseiről*”. /A dolgozat eredetije a 113.oldalon./

Folytatom iskolánk forradalmának történetét.

Egy igen végzetes fegyelmi ügy bontotta meg a tantestület egységét. Az iskolák Németországban nem dönthetnek szuverén módon arról, kit zárnak ki a tanulók közül. A döntést alaposan meg kell indokolni, mert az ellen bírósághoz lehet fordulni.

Ebben az esetben az történt, hogy három, érettségi előtt álló tanuló a húsvéti vakációt egy közeli erdőben, sátrakban töltötte, de nem egyedül, hanem egy-egy leány társaságában. Az eset nem felelt meg az iskola erkölcsi felfogásának, de az iskola fegyelmi követelményeinek sem. Ezzel mindnyájan egyetérttünk. Csak a büntetés mértékével nem.

Az igazgató ragaszkodott ahhoz, hogy büntetésül és elrettentésül zárják ki őket az iskolából, illetőleg a kollégiumból. Mi nem.

Talán nem is az vezérelt bennünket, hogy megérdemelték-e a büntetést, hanem a jövőbelátás! Majd ismét visszahelyeznek valakit, azaz valakiket iskolánkba, akik a bíróság előtt most még inkább ugyanavval érvelhetnek: más iskolába nyelvi problémák miatt nem mehetnek, hiszen 8-9 éve tanulnak itt, ahol az oktatás nyelve a magyar. Kizárásuk azt jelentené, hogy egyáltalán nem tudnak leérettségizni. (Erfurt!)

A tantestületet, ismétlem, nem az eset megítélése osztotta meg, hanem a szankció sikerének latolgatása. A főlelkész előre üzent, hogy a kizárással nem ért egyet. Úgy éreztem, hogy a többség ugyancsak nem. Az igazgató tekintélye viszont befolyásolta őket, de főként a kedvesnővéreket, noha érzelmi alapon viszolyogtak a legsúlyosabb büntetéstől. Azt javasoltam tehát, hogy ebben a sorsdöntő kérdésben szavazzunk titkosan.

A titkos szavazás nem folyt le zavartalanul.

Akinek a javaslat nem tetszett, azt kérte, mindenki név nélkül ugyan, de írja egy kis cédulára:” kizárni” vagy: ”nem kizárni”. Én, aki nem csak azt tanítottam a diákoknak, hogyan kell titkosan szavazni, hanem azt is, hogyan igyekeznek azt majd mások becsutellenül megakadályozni, mélységesen felháborodtam.

– Egyforma cédulákat készítünk, s a kollégák, akik a kizárás mellett vannak „+” jelet írnak, aki ellene van „-” jelet!

S a többség a kizárás ellen szavazott.

Ez aztán eldöntötte az ügyet a főlelkész javára. Úgy érezte, hogy a testület többsége mellette áll, s aszerint döntött. A döntéséhez makacsul ragaszkodó igazgatónak, mint annak munkaadója, felmondott.

Az Iskolabizottság, az Ungarische Schulverein E. V. 1979 decemberében néhány kollégám javaslatára Horváth Ferenc magyar – német szakos tanárt kinevezte az iskola új igazgatójává.

Az Iskolabizottság december 18-án Münchenben tartott ülésén, mint igazgatóhelyettes én képviseltem a gimnázium vezetőségét. 14 oldalas jegyzőkönyv készült. Az iskola jövője szerepelt napirendként. Felolvasták a volt igazgató táviratát, melyben közli, hogy másutt új iskolát alapít. Iskolánk két pénzügyi támogatója, a bajor kultuszminisztérium és az illetékes bonni minisztérium megbízottai kijelentették: ha januárban az előírások szerint nem kezdődik el a tanítás, megvonnak minden anyagi támogatást. Tehát az iskola megszűnik Kastlban.

Felszólalásomban az általam tervezett új stuktúráról beszéltem: „.....sollte man sich bemühen...nach dem Subsidiaritätsprinzip die Schüler zu mehr Selbstverantwortung (Selbstverwaltung) zu erziehen”. /A szubszidiaritás elve alapján a tanulói fűságot nagyobb önállósággal kell felruházni/.

Ebben mindenki egyetértett, hiszen nyilván nem is értették. Nem vették észre, hogy az Iskolabizottság „hatalmának” csorbításáról van szó.

Én ugyanis nem csak nagyobb felelősséggel akartam megterhelni az ifűságot, hanem egyúttal több jogot is biztosítani számukra, amit a Selbstverwaltung, az „önigazgatás”, ez a szociológiai terminus technikus fejez ki.

Elégedetten és nagy tervekkel indultam a karácsonyi ünnepekre, szűleimhez Genfbe. 1980. január 3-án szól a telefon szűleim lakásán. Azonnal jőjnek, hogy január 4-én reggel 9 órakor az ambergi postahivatal beszerelhesse lakásomba (Berghauserweg 1.) az iskola telefonközpontját.

Indok: az iskolai telefonon azt közlik a szűlőkkel, ne küldjék gyermekeiket Kastlba, mert januárban nem kezdődik el a tanítás.

S ez az iskola végét jelentette volna.

Összecsomagoltam, s elindultam zuhogó hóesésben. Lausanneban már csak 20 kilométeres sebességgel haladtam, mert az autóút tiszta jég volt. Sok gépkocsi kicsúszott a biztonsági sávba, s ott vesztegelt. De a hóesés segít, befedi a jeget. Éjfél után 15 perccel a baseli határon vagyok. A sűrű hóesésben nem látni az utat. Egyszer csak feltűnik előzzem az autópályát kettéválasztó vaskorlát. Keresztbe mentem az autóúton, nem hosszában! Egy teherautó nyomába szegődöm, csak őt látom, őt követem 60 kilométeres sebességgel. Reggel nyolc órakor Nürnbergnél vagyok, de ablaktörlőm befagy. Leheletemmel melegítem fel az ablakot a kormány felett, hogy kilássak. 9 óra 25 perckor érkezem meg Kastlba. A posta emberei 9 óra 45 perckor jőnnek.

Néha ma is erről az éjszakáról álmodom.

Jegyzeteim, dokumentumaim alapján részletesen, nevekkel, – akár négy kötetben – lehetne kiadni a Kastlban történeteket. Napi 16-18 órát dolgoztam. Éjszaka telefonon ellenséges részeg hangok keltettek fel. De az Anrufbeantworter a következő szöveget közölte:

”... Minden ellenkező híreszteléssel ellentétben a tanítás 1980. január 7-én elkezdődik.”

Nem akarok rémregényt írni, még kevésbé személyeskedni, törleszteni. Tanulságot, tanulságokat szeretnék levonni húsz évvel később arról az iskolai eseményről, szellemi forradalomról, ami reményt kelthet Európában, ahol egyre inkább zsákutcába kerül az oktatás és a pedagógia rendszere.

(Ma már, nemcsak Franciaországban, rendőrök lepik el az iskolákat bűncselekmények megakadályozása végett. Felsőbb utasítás: „Tanítóknak, tanároknak előadásokat kell tartaniuk arról, hogyan lehet konfliktusokat békésen megoldani”. – Mintha ezt a gyerekek, a tanulók eddig nem hallották volna és ezért vernék egymást agyba-főbe, kínoznák a gyengéket s rabolnák ki osztálytársaikat, a tehetősebb szülők gyermekeit!)

Január 7-én, hétfőn, elkezdtek a tanítást. Sokat kellett helyettesíteni, mert többen beteget jelentettek. Dél felé kiderült, hogy a testület egy része sztrájkol. Meg kellett szervezni a helyettesítést. Elkészítettem az órarendet, de eltűnt a tanáriból, helyette a már érvénytelen függött a falon.

A forradalom mellé állt kollégák napi 5-6 órát teljesítettek. Elhatároztam, hogy a diákságot hívom segítségül.

Délutánra Horváth Ferencsel, az új igazgatóval összehívtuk a diákságot a legnagyobb osztályterembe. A megadott időben ott szorongott az egész diákság. Olyan fegyelmezetten, mint még soha. Horváth Ferenc megköszönte a kastli ifjúságnak, hogy segít megmenteni a magyar iskolát.

Mellette ültem, s meglepődve vettem észre, hogy a meghatódottságtól elcsuklik a hangja. Ady versével fejezte be, fejből idézte:

„Bár zord a harc, megéri a világ,
Ha az ember az marad, ami volt:
Nemes, küzdő, szabadlelkű diák.”

Délután a sztrájkoló tanárok és prefektusok megjelentek, s meg akarták győzni a diákokat, hogy nem fognak abban az évben bizonyítványt kapni. A volt igazgatóhelyettes közölte, nem lesz érettségi. A diákok körében voltam, a jövő lehetőségeiről beszélünk, s vitatkoztunk a nagy lépcsőházban. Vártam, amíg valaki szóba hozza a rend fenntartásának óhatatlan szükségszerűségét.

– Ezt a diákságnak kell biztosítania! – mondtam olyan hangosan, hogy mindenki hallhatta – A felsős diákok jöjjenek fel a III. emeleti osztályterembe. Ott megszervezzük!

A feladatok kijelölésében, a felelősek személyében megállapodtunk. Kértem, hogy a megállapodást hirdetés formájában jól olvashatóan készítsék el annyi példányban, ahány folyosó van, persze a leányinternátust is beleértve, s függeszték azokat ki a folyosók elejére, a következő napi dátummal.

A kb. húsz perces megbeszélés után egy órával, amikor végigjártam a fiúinternátust, majd a leányinternátust, már a helyükön voltak a mellékelt történelmi dokumentumok, melyeket egy hét múlva gondosan levettem, mert nem volt rájuk már szükség, megszűnt a sztrájk.

A megszervezett diákság megmentette az iskolát !

Az első hét bizony nehezen ment. Délelőttönként végigjártam az osztálytermeket, s ahol nem volt tanár, ott megkértem az osztályközösségeket, hogy általuk az e tárgyból legjobbnak tartott diák tartson szakszerű órát, s ezt dokumentáltam az osztálykönyvekben. Ezeket az órákat nagy Ö-vel jeleztem gondolva a hatósági ellenőrzésre. Az Ö = önigazgatást jelentett. (Ma is őrzök egy ilyen osztálykönyvet. Ez is a forradalom legbecsesebb emlékei közé tartozik.) Irodalomórákon naplót írtak.

/Három osztály naplót őrzöm, mert szakemberek, pedagógusok, pszichológusok, tanárok és az illetékes hatóságok haszonnal elemezhetnék, egyetemi disszertáció alapanyagának tekinthetnék./

Egyetlen mondatot idézek egyetlen naplóból: „Számomra ezek a napok élményszerűek. Mióta iskolában vagyok, erre vártam, s ezt soha az életemben el nem fogom felejtetni”

Számomra azóta a kastli forradalom félreérthetetlen bizonyítéka annak, hogy a diákság, a tanulóifjúság önszervezését tanítani kell. Gondosan meghatározott önállóságot, hatáskört kell biztosítani minden iskolában az osztályközösségek és az egész iskola ifjúsága számára.

A kastli iskolában lezajlott események azt igazolják, hogy középiskolákban a diákok ugyanolyan felelősséggel látják el vállalt kötelezettségeiket, mint a felnőttek. Esetleg nagyobb lelkesedéssel.

Még 1980 tavaszán jelentést készítettem az Iskolabizottság számára, milyen strukturális modernizálást javaslok e sikerek alapján. Természetesen a tanári testület autonómiáját is követelésként emlegettem, ami nagyjából a következő alapelvekből állna:

1. A testület illetve az iskola alkalmazottai választják meg az iskola igazgatóját. Ő a minisztérium által meghatározott igazgatói tevékenységet ellátja. Ezért az iskola, illetve a tantestület vállalja a felelősséget, de az igazgatót csak választói vonhatják felelősségre.

2. A testület tagjai döntenek új kollégák felvételéről, vagy egyesek elbocsátásáról.

3. Az iskola tanulóinak, szervezeteinek kialakítása és ellenőrzése az igazgató hatáskörébe tartozik. A testület e munkában minden vonatkozásban rendelkezésre áll.

4. Az iskola egyéb alkalmazottai is a szubszidiaritás elve alapján önálló közösséget alkotnak.

A felsőbb hatóságok előtt ezek a közösségek együtt vállalják, mint egységes közösség azt, hogy az iskola megfeleljen a törvényes előírásoknak, illetve az illetékes minisztérium előírásainak.

Javaslatomat a megfeszített munka okozta hosszabb betegségem alatt készítettem el és jutattam el az Iskolabizottsághoz. Nem is válaszoltak. Érthető, hiszen nem voltak szakemberek.

* * *

Január 8-án a következő hirdetés jelent meg az iskolai hirdetőtáblán: A Diáktanács hirdetése.

Kastl. 1980.I.8.

DIÁKTANÁCS HIRDETÉSE

A jelenlegi helyzet koordinálására következőket határoztuk:

- 1) Minden egyes folyosón egy napostiszt teljesít szolgálatot.
- 2) Feladatai:
 - a) fegyelem fenntartása
 - b) közmunkák ellenőrzése
 - c) studiumfelügyelet zavartalanságának ellenőrzése
 - d) problémákat jelenti az iskola vezetőségének
- 3) szolgálati idő: vasárnap estig
- 4) a napos tisztek közlik a diáktanács által az szervezett szórakoztató programokat.
Ezen programok mindenkor találkozói helye a főbejárat!

NAPOSTISZTEK:

- I. Szabó R., Kiss K.
- II. *Király M., Kis Gy. G., Gácsi E.*
- III. *Balogh K., Bócskó Zs., Rindóczi*

A napostisztek után lehet érdeklődni Kiss Katinál 1/23

Kérünk minden diákot, hogy saját érdekében fegyelmezetten viselkedjen és rendet tartson!

A Diáktanács az Igazgatóság
egyetértésével

1980 jan. 8

Napostiszt: II. emelet: Andrénji Béla, Major Erőse

III. emelet: Berde Gy. Gábor, Solymár László

Rendfenntartó hatalom: Péter Tamás, Kontor

Gábor, Márton István

Annak ellenére, hogy hiányoznak a felnőtt prefektusok, és nagyobb diákok látják el a szolgálatot, kitűnő a rend és a fegyelem a diákok között. Semmilyen visszaélés bármilyen téren nem fordult elő.

(A „kedvesnővér” -t egybeírom, mert Kastlban egy fogalommal vált s a jelző jelentőségére sem minden esetben gondoltak a diákok, tanárok, szülők. Az apáca szó megszólításra amúgy sem alkalmas. Tehát én minden esetben a kedvesnővért használom).

Meglátogattam a leányinternátust. Itt is a legnagyobb rend uralkodott. A portán most két nagylány teljesített szolgálatot. Ők engedték be, vezették fel a látogató szülőket. Még egy újdonságot is bevezettek. „Kimenőre ” minden leánynak kiállítottak egy cédulát a távozás időpontjának megjelölésével, s azt, amikor azok visszatértek, be kellett mutatniok.

Megjelent látogatásom alkalmával a lányok vezetője is, Kis Kati, 13. osztályos tanuló. Messziről integetett nekem és félrehívott: „Képzeld tanár úr, tegnap, amikor lefektettük a kicsinyeket, és imádkoztunk velük, azt mondták nekem, hogy: – ”kedvesnővér!” Ránéztem. Könnyes volt a szeme és mosolygott.

Változatlanul lakásomon volt az iskola telefonközpontja. A szalonnak nevezett nagyszobában tartottunk megbeszéléseket. A főlelkésszel egyetemben kommunistáknak tartanak bennünket. Hogyan védekezzünk a vád ellen?

– Ez ellen nem kell védekeznünk – mondta Tury Ferenc kollégám – mi nem járunk haza. (Tury Feri egyébként politikai szervezkedés vádjával a Rákosi-rendszerben halálra ítélték. Egy éven keresztül várta kivégzését, míg a halálbüntetését életfogytiglanra nem változtatták). Szalonomban tárgyaltuk meg a volt igazgató új iskolájáról hallott híreket, hogy a mintegy ötven diák közül már többen megszöktek, de ennek ellenére a Kastlban lévő iskola megszüntetéséről nem mondtak le.

Lakásomba összehívtuk az iskolánkban tanító német tanárokat, akiket óraadókként alkalmaztunk, s felkértük őket, mint semleges személyeket, hogy forduljanak iskolánk érdekében a kultuszminisztériumhoz. Megkértem a 13. osztályt, alakítsanak küldöttséget s kérjék a német tanárok közbenjárását, hogy a minisztérium biztosítsa az idei érettségit, mert a rendet megőrző és fenntartó kastli ifjúság nem érdemli meg, hogy elveszítsen egy tanévet. Pénzely Tamás volt a szószólójuk, s bemutatta a mellékelt plakátot.

A minisztérium ideiglenes igazgatót nevezett ki, M. J. Edsperger, Studiendirektor személyében. – Ezzel biztosak lehettünk abban, hogy legalábbis a tanévet befejezhetjük. A sértett fél nem nyugodott bele, s a diákok figyelmeztettek arra, hogy „Sirokkóm” kerekének csavarját kilazították. Osztályom tanulói egyik reggel kétségbeesetten jelentették, hogy gyönyörűen megrajzolt „két paragrafusunk” táblája eltűnt az osztályteremből. Megtalálták roncsait a szemetesládában.

Ki volt az, akinek az együttélés két szabálya kommunista, marxista szellemiségről „árulkodott”? Miért kellett az ENSZ által kiadott és iskolai közlésre kötelezett Egyetemes Emberi Jogok Nyilatkozatának hatalmas plakátját meggyújtani?

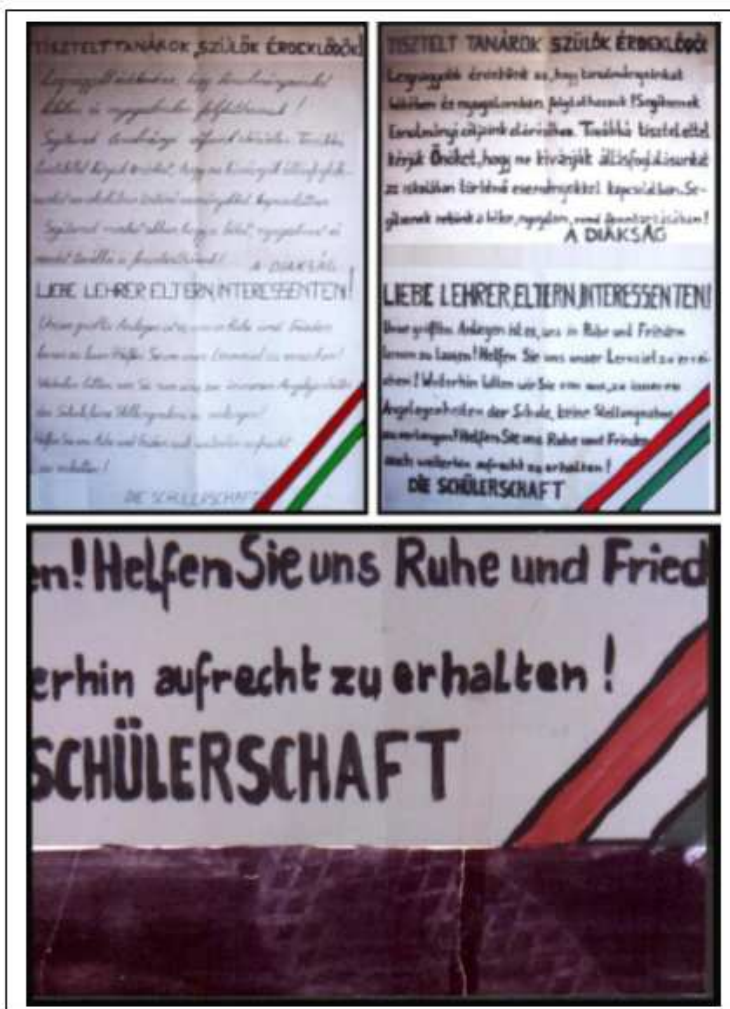
Igaza volt Dosztojevszkijnek, hogy az ember 80%-ban indulatait, érzelmeit követi és csak 20%-ban értelmes lény.

Mindezeket megőriztem. Talán könyvem megjelenése után megsemmisítem őket. A plakátot is, amivel Pénzely Tamás érvelt, s amit több helyre is kiakasztottak az iskola épületében. Ha csak nem tart igényt rá valaki. Azt hiszem három is volt belőle. Én két példányát őrzöm.

Az egyik különös nyomokat visel. Valaki lábbal rúgta, rugdosta a diákok falra kifüggesztett kiáltványát. Magasra kellett emelnie lábát. Cipőjének nyoma ma is látható. Igazat akart adni Dosztojevszkijnek?

„Legnagyobb érdekünk az,
hogy tanulmányainkat
békében és nyugalomban
folytathassuk!

A DIÁKSÁG”

(A Függelék 130. oldalán)

A plakátok mérete 60cm x 86 cm.

A kedélyek lassan lehiggadtak. A sértett kollégák és a kedvesnővérek végre ellátták állapotbéli kötelességüket. Készültünk a nagy magyar forradalom 25-ik évfordulójának megünneplésére. Javaslatomra Diáktanács szerveződött. A Diáktanács tudatában volt felelősségteljes szerepének. Képviselőjük minden osztályt meglátogatott, előkészítették a soron következő iskolamegbízott választását. Panaszládát rendszeresítették. Pálffy István diákújságot tervezett, sőt még diákrádiót is. Csak az előbbi valósult meg. Rendszeresen megjelenő újság még nem volt Kastlban, noha évente egyszer mindig megjelent a diákok reprezentatív kiadványa, a Koldusdiák.

A rendszeresen megjelenő újságnak, mely a Diáktanács tájékoztatója is volt, igen fura nevet találtak. Azért, hogy a Kastlban dívó „új”, „sajátos” magyar nyelvet pallérozzák, melyet a világ minden tájáról összesereglett diákság honosított meg, purifikációs tevékenység szükségességének tudatában voltak.

A nyelv tisztogatása azzal kezdődött, hogy igyekeztek kiküszöbölni a töltelékszavakat. Elsősorban az „izé”-t. Ezért lett az újság neve: IZÉ

A lap harcos lap volt. Sok prefektus meg is sértődött, mert ragyogó grafikusa (Kontur Gábor) félreérthetetlenül ábrázolta őket karikatúráival.

Én magam kényes helyzetbe kerültem, mert sokszor nem értettem egyet, sem a rajzokkal, sem a szöveggel, cenzúrázni pedig nem akartam. (Nem is közlök belőlük, mert azok a prefektusok is céltáblára kerültek, akik a későbbiekben a diákság önzetlen támogatói lettek, s növelték az iskola hírnevét).

Egy-egy jól sikerült címoldalt kívánságra szívesen közölnék is. (Természetesen őrzöm az IZÉ mindkét évfolyamát és vizsgálatra, feldolgozásra, elemzésre rendelkezésre bocsátom).

A következő, ugyancsak gyakrabban megjelenő diákújság a JO-JÓ nevet viselte. Ennek megalakulásakor már olyan közösségi struktúrára tudtam rábeszélni a szerkesztőseget, mely a főszerkesztőt nem csak irodalmi igényesség betartására, hanem arra is kötelezte, hogy a tanári és pedagógiai testületet tiszteletben tartsa.

Most ismét társadalomelméletemről szeretnék röviden beszélni.

Az embereket, az államot, a társadalmat, tehát meglévő embercsoportokat, iskolában osztályokat, tagolni kell, hogy az egész ezzel minél eredményesebben működjék. A tagolás olyan legyen, hogy a tagok mindegyike számára az előnyös legyen. Ha az a tagok számára előnyös, a tagok minden képessége, tevékenysége a köz javát is szolgálni fogja. Még diákkoromban fogalmaztam meg egy mondást, ami sok embert bosszantott: „Minden ember egyforma, mert mindenki más akar lenni, mint a többi ember!” Tehát erősebb, okosabb, szebb, szellemesebb, szentebb, vagy gonoszabb, engedelmesebb, vagy engedetlenebb. A vetélkedés velünk született. De vetélkedjünk úgy, hogy az a közjót is szolgálja. Saját közösségünkben kerüljük az éles vetélkedést.

- A közösségek vetélkedjenek egymással.

Az egymással vetélkedő közösségek milyen szabályt kövessenek? Milyen egyezséget kössenek? Együttműködhetnek ők is egy magasabb cél érdekében?

A kritikusok, hallom, fenik már fogukat. Ne fenjék, mert nem írnám elő. Ennek eldöntését azokra bízom: A szabad, a független, az emberi jogok tiszteletbentartásával létrejött közösségekre.

Bízunk kell az emberekben, a szabad, tehát az igazi közösségekbe tömörült emberekben.

Én nem vagyok olyan okos, mint egy menedzser, mint egy pap, olyan éles eszű, mint egy guru, de bízom az emberek többségében. Abban, hogy igazságosak, hogy jóakaratúak. S nem azért bízom bennük, mert eleve jók, hanem azért, mert az igazságosság mindig a többség érdeke.

Bízunk tehát az emberekben, bízunk a többségben!

Ennek igazolása, ennek fényes bizonyítéka a Kastlban lezajlott forradalom. Ezért is írom ezt a könyvet. A belőle levonható általános tanulság korszakalkotó lehet.

A diákok Diákalkotmányt hoztak létre. A különböző csoportok, osztályok és az egész iskola együttműködése érdekében. – Tudomásom szerint még ilyen nem fordult elő európai iskolában.

Nagyjából beledolgozták ebbe, azt, amit a kultuszminisztérium előírt, az AschO-t, valamint az iskola Házi rendjét. De hozzáfűztünk olyan elveket is, melyeket a magyar forradalom üzent nekünk. S ez utóbbival vált a tanulóifjúság, a kastli diákság, önálló, felelősséget is vállaló közösséggé. –Autonóm emberi közösséggé, akivel szerződést lehet kötni.

Ez olyan forradalmi újítás, mely egész Európában megváltoztatná az ifjúság helyzetét, s egy csapásra helyreállna a közbiztonság az iskolákban. –Rendőrök nélkül!

A Diákalkotmányt háromszori kifüggesztés után az egész diákság elfogadta. Az általános jogszabályok szerint az iskola, nevelő – és tantestülete is, hiszen dicséretben részesültünk és kifogások nem merültek fel. Ebből következően e Diákalkotmány Kastlban ma is érvényben van.

Melyek voltak ezek a forradalmi paragrafusok?

/A Függelékben az Alkotmány teljes magyar szövege szerepel (114-115.oldal) /

A Kastl Magyar Diákszervezet = KMD, alapszabályzata, alkotmánya:

Célkitűzések

- 1.1. *Eszmei célkitűzésünk: demokratikus elvek alapján működő közösség létrehozása és eredményes működésének biztosítása.*

Felépítése

- 2.6. *Közyűlés. A KMD közgyűlésén minden diák résztvehet. Itt olyan ügyek kerülnek napirendre, melyet az osztályok, az osztály megbízottak gyűlése, vagy a „Diáktanács” nem tudott megoldani.*

- 2.7. *A „Diáktanács”. A „Diáktanácsot” a közgyűlés választja meg. Minden Tagja egy-egy szakterületen legyen illetékes. (Pénzügyek, kulturális rendezvények, sport, diákújság stb.)*

A „Diáktanács” jogköre

2. 12. *Minden diáknak a KMD bármilyen szervezésén tanúsított magatartását joga van a „Diáktanácsnak” megítélnie és annak megfelelően őt jutalmazni, avagy büntetni (például: felmenthet belépőjegy megvétele alól, kizárhat büntetésből, közösségi programokból)*

Így a diáktanács az ifjúság képviselője hatalmi tényezővé válik, hatalommal rendelkezik: megítél és jutalmaz vagy büntet.

Érdekes még kiemelni a 2, 10, 12, paragrafust is. A diáktanács ülésén „titkos szavazást kell elrendelni, ha csak egyetlen egy résztvevő is kéri azt”.

Ezen sokan megrökönyödtek.

De tanár úr, akárki tehát csak viccből is szabotálhatja az ülést!

– Nem. Csak egyszer! Hiszen kizárhatják őt ebből a „közösségi programból” is.

Az alkotmány közzétételének időpontja 1980. december 8.

Nekem, mint megválasztott „bizalmi tanárnak” jogom volt résztvenni a közgyűlésen, illetve a Diáktanács ülésén, de a 2, 10, 12.§ értelmében hivatalos szavazati jogom nem volt.

Az így megszervezett diákközösségben, osztályokban nyilvánvalóan nem alakulhat ki klikk, maffia vagy az erők terrorja.

20 vagy 30 tagból álló közösség mindig erősebb.

Nem tudom, hogy a régi világban, tehát a háború előtt, a Horthy-rendszerben, amikor a politika terén voltak szabad választások a történelem órákon tanultuk is annak jelentőségét, – miért nem bízták rá a gimnáziumokban osztályra az osztályvezető megválasztását? Azt mindig a tanár, az osztályfőnök jelölte ki. Még arra sem emlékszem, hogy milyen körülmények között. Ünnepségek, felvonulások alkalmával ő állt az osztály élére. Hiszen más feladata nem is lehetett. S ez nem is osztályunk érdekét szolgáló feladat volt, hanem az iskoláé. Amikor érettségiztünk én vittem az iskola zászlaját, de nem tudom, hogyan kaptam ezt a megtisztelő feladatot?

De itt, az úgynevezett demokráciában is, kollégáim közül sokan kedvetlenül, kényszeredetten bonyolították le az osztálymegbízott megválasztását. Hogy milyen jelentőséget tulajdonítok ennek, az abból is látható, hogy ismét és ismét visszatérek rá.

Emlékszem, az úgynevezett új épületben volt az osztályom. Osztályfőnökként megoldhatatlannak találtam az osztályban uralkodó állapotokat:

Egy Amerikából érkezett jól megtermett, hatalmas, súlyos testű fiú nap, mint nap panaszkodott nekem, hogy őt a diákok verik. Lányok is. Az arcán lévő karmolások, sebek bizonyítékoknak is tűntek. Az osztály tanulói 13-14-éves gyerekek voltak, ő pedig több, mint egy fejjel kimagaslott közülük. Az új épület legelhagyottabb végében húzódott meg osztálytermük. Tízpercekben többször hallottam ordítózásokat, s rohanásokat. Majd egyszer csak feltűnt az ajtó előtt, s vérzett az orra, az osztály meg ott állt a folyosó végében, zavartan, védekező, de elszánt magatartással.

Kinek higgyek? A következő tízpercben, az osztályteremben az osztálynaplót ellenőriztem. Ismét féktelen ordítás riasztott fel. Feltéptem az ajtót, s láttam az „ártatlan” szörnyeteget, hogy kezében botként, buzogányként a WC-kefét forgatva kergeti a fiúkat, lányokat. Rádöbbsentem, hogy ő akarta terrorizálni az osztályt. Teljhatalomra tört. A soron következő órán rábízta az osztályra az ügy elintézését.

Az osztály egységes, – mondtam – van választott vezetője, döntsetek az igazságosságnak megfelelően. Én nem lehetek bíró, mert nem vagyok ott köztetek, amikor kitör az ellenségeskedés. Döntsön az osztály. Felhatalmazlak erre titeket. Ha a tanári testület elé kerül, elmondom, amit ma láttam.

A harc rejtélyes módon megszűnt. Az amerikai fiú néhány nap múlva hazautazott szüleihez.

Nem értem, miért nem lehet ezt bevezetni az európai iskolákban? A közösségformálást tanítani kell, kellene, nemcsak a konfliktusok „békés megoldását”. Itt, lám, békésen megoldódott minden, pszichológiai manipuláció nélkül.

III. BIZALOM

A mai ember életének legintenzívebb, legfárasztóbb, legnehezebb, a legtöbb energiát fogyasztó szakaszát a munkahelyén tölti. De nem a legharmonikusabbat, nem a legboldogabbat. Itt szenved legtöbbet. Itt teszik emberségét próbára. A munkahely ma hadműveleti terület! A jövő ege sem fényes. Egy baloldali tüntetésen Németországban ez állt egy plakáton:

„Die Zukunft der Arbeit: die Hölle!" szabad fordításban :

„A jövő munkahelye: a pokol!

* * *

A vállalatok gyarapodó fúziója, és növekvő koncentrációja következtében ma a világon egyre kevesebben döntenek és tevékenykednek, s így a felelősségteljes önálló gondolkodás is egyre kevesebb. Viszont a téves, hibás döntések száma ezzel arányosan nő. A sokoldalúság, a fantázia csökken. A demokratikus felépítésű közösségeket nagy veszély fenyegeti a globálissá kitágult világban. A diktatúráknak könnyű dolguk lesz velünk. A társadalom alacsonyabb régióiban, a közigazgatásban, a gazdasági ágazatokban, a kulturális életben, a társasági életben, a demokratikus elvek és ezért az emberi jogok egyre kevésbé fognak érvényesülni. Így tehát a nemzeti politika is hitelét veszti. Az állampolgárt, hiába mehet szavazni, felelősség többé már alig terheli. De nemcsak a demokrácia veszti el hitelét, nemcsak kételyek támadnak bennünk az emberi jogok iránt, hanem megdől bizalmunk embertársaink iránt is.

Szükségszerűen „közellenségek" leszünk valamennyien. Pontosan az ellenkező irányban kellene fejlődnünk! Nem a világállam, nem a világbíró felé. Hogy majd ott néhány szuperagy intézkedjen és ítélkezzen. Minél több ember vállaljon felelősséget! Nem ez felelne meg a népszuverenitás elvének?

Legyen köteles mindenki felelősséget vállalni a közügyekben. Csak a szájtépések csökkennének, a felelőtlen szónoklatok, pártprogramok. De nem is ennek kiküszöbölése a főcél, hanem az együttműködés, a társadalmi munkamegosztás hatékonyságának kiaknázása, s így az egyének, s ezzel az osztársadalom jólétének és életszínvonalának növelése.

– Azzal, hogy mindenki mindenbe belepofázik?

Már türelmetlenül vártam erre az ellenvetésre. Hiszen éppen ez az, ami ma tobzódik. Gyerekeket megkérdezik, hogy mit akarnak tanulni ahhoz, hogy aztán majd általános érvényű bizonyítványokat kapjanak. Megkérdezik az állampolgárokat, hogy hány alagútra van szüksége Svájcnak. Hogy hány órát szeretnének hetente dolgozni a munkahelyi diktatúrában? Hogy lehet-e keresztet kifüggeszteni az osztályteremben? Szóval szavazhatunk. Értelmetlenül. Felelőtlenül! Azzal viszont, hogy nem vonnak bele a döntésbe irtóztatós mennyiségű szellemi erő, fantázia parlagon marad!

A felelőtlen hozzászólásokat, szavazásokat kellene kiküszöbölni. Mert ez áldemokráciát eredményez. Áldemokráciát, ahol a tüntetések a demonstrációk azért engedélyezettek, mert úgysem változtatnak a leányzó fekvésén. Ugyanakkor, saját ügyeinkben, sorsunkat illetően az dönt csak, akinek pénze, tőkéje van. Mintha azok valami másféle emberi jogokkal rendelkeznének, mint amiben 1948 után a világ megegyezett.

Ha nemcsak érdekelve vagyunk a dologban, hanem következményeit is félreérthetetlenül tapasztaljuk, akkor nem fogunk felelőtlenül dönteni. Az ember nem hülye. Még az sem, akire most gondolsz. Magához való esze, sajnos, neki is van.

Vetélkedési hajlamunkat a társadalomra nézve leghasznosabb tulajdonságaink közé sorolom. De ezt, mások győzelmét követően is meg kell őriznünk. Lehetővé kell tenni, hogy tovább vetélkedhessünk. Az emberi természet olyan, hogy győzni akarunk, és végérvényesen. Érthető. De ez káros a társadalomra és így ártalmas valamennyiünkre nézve.

Hogy én még egy bíróságot, hatóságot követelnék? Szó sincs róla! Ahelyett a szubszidiaritás elvének alkalmazását! A katolikus vallás, sajnos csak a múlt század végétől foglalkozik társadalmi, szociális kérdésekkel, s ezeket nevezik szociális enciklikáknak. Ezekben hirdeti meg ezt a társadalomszervezési, közösségi szervezési elvet: a nagyobb közösségek, intézmények olyan hatáskört és ezzel önállóságot is kötelesek adni a hatáskörük alá tartozó kisebb közösségeknek, intézményeknek, amennyit azok felelősséggel vállalni tudnak. A szubszidiaritás elve nemcsak erkölcsi követelmény, hanem az ésszerűségé is. Megsokszorozza a tevékenységek eredményességét. Megkönnyíti az ellenőrzést. Érdekeltté, felelőssé tesz bennünket.

Ma mindez csökken! Az ARD vagy ZDF videotext-jében jelent meg 2004-január 20-án:

A Gallup Intézet megállapítása szerint a Német Szövetségi Köztársaságban az alkalmazottak munkájukban,

12 % -ban ambícióval, igyekezettel vesznek részt: „sind engagiert”,

70 % -ban vontatottan, kötelességszerűen: „Dienst nach Vorschrift”,

18 % -ban mintha már felmondták volna állásukat: „innerlich gekündigt”.

Nem akarok találgatásokba fogni, hogy a szubszidiaritás elve alapján megszervezett nagyvállalatban, iskolákban, egyházi intézményekben, vagy egészségügyi, kulturális intézményekben, ahol kis önálló munkaközösségek alakulhatnak, milyenek lennének a fenti számok. Képzletben mindenki elvégezheti, ha arra gondol, hogyan viszonyulnak a munkához egy barátokból, ismerősökből alakult társaság tagjai, akik a hétvégeken nyaralót építenek maguknak. – (A kisközössége szövetkezhetnek világméretű nagyvállalatokká, s ezzel a koncentráció előnyeiről sem kell lemondani.)

A magyar múltban ilyesmi nem ismeretlen, előfordult. Erdélyi magyarságunk ismeri ezt a közösségi munkát, intézményesítette, nevet is adott neki: „kalákában dolgoztak”.

Miért nem követik például ezt az anyagi haszonra görcsösen törekvő nagyvállalatok? Vagy maga az egyház?

A Kastl-i Magyar Gimnázium igazgatója bevonatta a diákebédrlőből a sótartókat. Mert a diákok „ellopták”, azaz felvitték azokat szobájukba. A só azontúl az ebédrlőben tányérokban, kupacokban várt arra, hogy belenyúljanak. (Kézzelek nyúltak bele, nem kanállal !)

– Nem állíthatok minden asztal mellé sótartóellenőroket. – mondta.

– Miért nem bízod a diákságra? Ha a büntetés jogát is rájuk bízod, akkor mindegyik diák ellenőr, rendőr lesz, miközben ebédel.

– Ezekben nem lehet megbízni! – hangzott a válasz.

Valóban, érzelmi, bizalmi szempontok akadályozzák, hogy ne mondjam: az emberek lesújtó tapasztalatai, beidegződései, „kultúrája”, hogy ne kövessük az ésszerűség útját. No, meg a hatalomvágy, a kinevezettek rossz lelkiismerete.

Hatalomhoz kétféleképpen lehet jutni: kinevezéssel vagy választással. A meglévő hatalmi struktúrákban, a felsőség jelöli ki azt, kinek legyen a közösségben hatalma. Tehát kinevez.

Ha viszont azok bíznak meg valakit hatalommal, irányító, ítélő vagy jutalmazó hatáskörrel, akik e hatalomnak alávetik majd magukat, akkor választásról beszélhetünk. (A médiánál emlegetett választás ezért nem szabatos kifejezés, mert a pártok, intézmények képviselői döntenek, nem választják, hanem kinevezik az intendánst. Ha annak kijelölése az újságírókra hárulna, csak akkor beszélhetnénk választásról.)

A rossz lelkiismeret onnan adódik, hogy társadalmunkban, egy-két kivételtől eltekintve, minden hatalommal rendelkező ember kinevezés révén jutott pozíciójához. Kinevezték. Lehet, sőt, valószínű, hogy az esetek többségében nem érdemtelenül. De ő már ezzel a kinevezéssel nem beosztottjainak érdekeit tartja többé szem előtt, hiszen kinevezőjének van elkötelezve. – Ördögi kör ez!

Mi, a többség, ha nem is kaptunk hatalmat emberek felett, mégis azt mondják, amikor alkalmaztak és véglegesítettek, hogy „kineveztek” !Itt sem helyénvaló a szó. Ez a fogalmazási zűrzavar is arra mutat, hogy a struktúrák kialakulása nem egészen tudatos folyamat eredménye. Ezért is használom erre az idejétmúlt társadalmi magatartás és gyakorlat megjelölésére, hogy „kultúra”. S kultúrákkal, beidegződésekkel nem lehet vitatkozni. Itt csak felvilágosítás, a felvilágosodás új korszaka segíthet. Sok az ellenség. A kinevezettek közül főként azok ragaszkodnak a státus quo-hoz, akik választás esetén elveszítenék pozíciójukat. Sokan vannak, ha kisebbség is.

Pénzen megvásárolhatók a médiumok, s így az új hang szóhoz sem juthat. Mi valamennyien, az áldemokratikus választási cirkuszok ellenére, a kinevezések tömkelegében élünk. A Szolgátság Kultúrájában nőttünk fel. Ezért általában még mi sem azt nézzük, mit mondanak nekünk, hanem azt, hogy ki mondja azt.

A kinevezés vagy választás alternatívájáról beszélni: nem „modern”. Ez tabu ! Ez a mi globalizált társadalmunk, a mi „szabad” világunk egyetlen neuralgikus pontja. /Utalás első könyvemnek címére/

Pedig a választás gondolata nem új: A XIX. század végén a svájci hadsereg modernizálása során a „Reform der Schweizer Armee” képviselői azt javasolták, hogy a tiszteket maguk a katonák válasszák, s ne felülről nevezzék ki őket. A javaslatot megvitatták, de elvetették. (Weltwoche, 2004. Nr. 20 Seite 53.)[⊕]

[⊕] Tihor Péter, müncheni barátom, aki az Ungarischer Zentralverband vezetőségi tagja, sőt elnöke volt hosszú évekig, küldte Fax-on:

Az 1848/49-es szabadságharc Nemzetőrségének szabályzatában ez áll:

„A nemzetőrségből kirekesztetnek az oly egyének, kik rablás, csalás, gyilkosság és gyújtogatás, vagy hitszegés miatt büntetve voltak. Tisztjeit kapitányságig az őrség maga választja, ...” /Gracza György: „Az 1848-49-i Szabadságharc története” V. kötet, 253. oldal. Wodianer F. Nyomda 1898./ – Tihor Péter a Gondolat lelkes támogatója!

Svájcban általában az Einbürgerung, a befogadás a helyi közösség, pl. a falu, a község titkos szavazatától függ. Húgom is így kapta meg 1980-ban azt, és vele a svájci állampolgárságot.(Jogi érveléssel már 1965-ben követelhette volna azt, hiszen édesanyánk svájci volt születése, kultúrája és szíve szerint is.)

2004-ben országos viták közepette bírósági döntéssel érvénytelennek nyilvánították egy svájci település, közösség, ezen az elven alapuló elutasító döntését.(Egy fiatal embert nem akartak befogadni.Ismerték.) – „Az elutasítás közösségi aktus,tehát indokolni kell, mert az különben diszkrimináció!” – szólt a bírósági döntés. (Még jó, ha házasságkötés alkalmával nem kell érvelnem: x-t vagy y-t nem akartam feleségül venni, hanem éppen a jelen-lévő személyt, s azt pedig: ezért és ezért.) A bírósági döntés megvonta a faluközösségtől az évszázados, s mindig is gyakorolt jogot, hogy döntsön arról, kit fogad be falujába. Az elutasított személy ma ott él abban a faluban, s tudja, hogy azok, akik ott vele szembe jönnek, azok őt elutasították. Amazok meg arra gondolnak; „ez erőszakkal, akaratumk ellenére jött közénk. Tisztviselők döntöttek így, akik nem ismerik, sosem látták, semmi kapcsolatuk nincs, nem is volt nem is lesz vele. Azok döntöttek el, hogy itt éljen közöttünk.”

A faluközösség önállóságát,autonómiáját bírósági végzéssel törölték.S megszégyenítették a falut. Igaz,közösségi tudatuktól,s ezzel erkölcsi felelősségük alól is ,már ami a falut illeti, egycsapással felmentették őket.

Az emberek közt hallgatólagosan létrejövő „társadalmi szerződés” szerint az egyén áll az értékek csúcsán, s nem a közösség. Ez a szerződés, mely minden megszülető ember lelkiismeretében ott él. Ezzel születünk.

„Minden ember szabadnak, méltóságban és jogokban egyenlőnek születik”.

De ez a jog és annak tudata biztosítja ama szabad döntésünket,ha a csaláért, az emberekért, nemzetünkért, az emberiségért akarjuk munkánkat, esetleg életünket áldozni. Mert ez a szabad akarat dolga, s nem kötelezettség. S ennek az a feltétele, hogy a „Társadalmi Szerződés” elsősorban az egyént védje!

Az egyén, tehát az érték csúcsán foglal helyet, s csak utána következik az emberi faj, az emberiség ,a társadalom, a haza.

Ezért nem szabad kínzással vallasni senkit, akkor sem, ha ezzel – úgy gondoljuk – megmentenénk az egész emberiséget.

Az egyén áll értékrendünk csúcsán, hiszen ez a feltétele annak, hogy szabadon dönthessünk.

Bízunk kell az emberekben ! Jobban pórul járunk, ha eleve nem bízunk bennük. A római birodalom felbomlása szerintem ezzel vette kezdetét. A római polgárok iránti bizalom egyre csökkent, a választásokat a kinevezések váltották fel. Ijjas Antal, a nagy egyháztörténész 1948-ban megjelent utolsó nagy művében (Húsz évszázad viharában) ezt írja Nagy Konstantinról:

„Kiválasztotta a maga számára a megbízhatókat és kinevezte azokat.”
– Kinevezte azokat, s ezzel elindult a keresztény Európában a gátlástalan, könyörtelen öldöklés a hatalomért.

IV. A HATALOMRÓL

Miről is szeretnék értekezni? Nem a szerelem hatalmáról, mely elszédít és megvakít, vagy a hit hatalmáról, mely hegyeket mozdít el, de nem is Jézus szelíd hatalmáról, mert az ő hatalma nem e világból való. Én arról a hatalomról szeretnék beszélni, töprengeni, amit Max Weber kitűnően, de kissé nyakatekerten határozott meg, s talán ezért minden német lexikonban meg is található:

„A hatalom. Az emberi társadalomban annak a lehetősége, hogy akaratunknak ellenkezések ellenére is érvényt szerezzünk, s ez független attól, hogyan is jutottunk e képességhez.”

A Magyar Értelmező Szótárban pedig ezt találjuk egy mondatban: Akaratunk megvalósításához szükséges erő, lehetőség.

A hatalom: Legtöbbször ellenszenvvel beszélünk róla, mintha alapjában véve valami kártékony emberi, illetve társadalmi jelenségről lenne szó. A belőle képzett szó, a „hatalomvágy”, már kifejezetten elutasító jellegű, s ha valakinek tulajdonságaként emlegetjük, az hangsúlyozottan sértő.

„NO BOSS, NO PROBLEM!” – olvastam egy fiatalember hátán, Svájcban, egy nyaralóhelyen, a fél 12-es misén. (Boss ma általában a hatalom megszemélyesítője.) A német politikai párt, „zöldek” a hatalom könyörtelen ellenségei voltak. Míg bele nem ültek.

A gyakorlati életben tájékozatlan Marx Károly a teljes államhatalmat akarta eliminálni. Kicsit alattomosan ugyan, mert „elhalálásáról” álmodozott. Hűségese tanítványai azonban letérítették a mozgalmat e sivár, kietlen útról s minden emberileg elképzelhető hatalmat a legképzetlenebb társadalmi réteg, az ún. munkásosztály kezébe helyezték. Megteremtették a hatalom teljes megszüntetése helyett a proletariátus diktatúráját. – (Sokáig élveztem.) Az eredmények azt mutatták, hogy náluk a tudás hatalmáról nem igen lehetett szó, hiába noszogatta őket Lenin elvtárs. („Tanulni, tanulni, tanulni”) – A rossz értelemben vett hatalom, a nomenklatura számára kitűnő, a nyomorgó többség számára mégis elfogadhatóbb volt, mint az egyébként fenyegető anarchia. És az rövidebb ideig tartott volna, nevezetesen addig, míg az emberek, az állampolgárok az együttműködés, a társadalmi munkamegosztás híján valamennyien éhen nem veszték volna. Nem dicsérni kívánom a Szovjetuniót, csupán rámutatni arra, hogy a munkamegosztás, az emberi együttműködés társadalmi létszükséglet, s az hatalom nélkül, irányítás, utasítás nélkül el sem képzelhető.

Elnézést az egyszerű példaért, de egy nagy szekrényt négy ember egyszerűen nem tud felemelni, ha nem egyszerre emelik.

Tehát, ha egy közülük nem mondja azt, hogy „egy, kettő, há-rom!”

S azért nem tudják felemelni „hatalmi szó” nélkül, mert nem látják egymást.

A hatalom, rossz tapasztalataink ellenére, nemcsak az emberi együttműködés eszköze, hanem valóságos áldás lehet, lehetne.. Nélküle nincs tartós emberi közösség, nincsen demokratikus államforma, nincsen szabadság. Hatalom nélkül nem védheti meg senki az állampolgárok emberi jogait. Egyre inkább hiszek abban, hogy az emberek többsége jóakarátú. Nézeteltérés, ellenségeskedés esetén, előítéletek, ellenszenv láttán, nem a jóhiszeműséget kellene kétségbe vonni, hanem ahelyett félreértést feltételezni. S beszélni róla!

Ilyenre lenne szükségünk a hatalom fogalmáról ma uralkodó előítéletekkel szemben is. Honnan eredhet a félreértés?

Hatalomhoz sokféle eljárással juthatunk. A fizikai erőszak nyilván nem ajánlható, jogi szempontból amúgy sem érvényes. Jogrendünk a politikai hatalom kialakításáról törvényben lerögzített eljárást ír elő. A titkos, szabad választást. Ez világos és ésszerű. De az már talán kevésbé, hogy van olyan tétel társadalmi szerződésünkben, melyre nem elég a többség „igen”-je, hanem annak az „igen”-nek százszázalékosnak kell lennie. S ez a tétel nem más, mint az, hogy a többség döntsön!

– S mi van akkor, titkos szavazásról lévén szó – mondja egy aggodalmaskodó hang –, ha néhány „nem” szavazat is érkezik?

Akkor az a szavazat érvénytelen ! - sugallta nekünk már Jean Jaques Rousseau, mert a szavazó ezzel kijelentette, hogy nem kíván tagja lenni közösségünknek, s így maga nyilvánította szavazatát semmisnek. Idézek az 1762-ben megjelent Társadalmi Szerződésből. „A szótöbbség törvénye (elve) maga is megállapodáson alapul, s feltételezi, hogy legalább egy alkalommal százszázalékos Igen-nel szavaztak.” /2. könyv, 5. Fejezet /

Demokratikusnak vélt társadalmunkban sokan fütyülnek a többség döntésének tiszteletben tartására, pedig ez hozzátartozna a jó modorhoz. – No persze az is félreértésen alapulhat, mert nem tanítottuk meg rá. (Érdekes, hogy Rousseau társadalomfilozófiájáról írt szakkönyvekben nem találkoztam a fenti gondolat kellő méltatásával.)

A jóhiszeműség követelménye ebben az írásban elsősorban rám kötelező.

S ezért most bocsánatot szeretnék kérni. Bocsánatot kérni, azoktól, akik úgy érezhették: „A Nyugat neuralgikus pontja” című könyvem „Minden kinevezés bűncselekmény” fejezete alapján, hogy őket, – akik kineveznek, tehát embert hatalommal felruháznak, – eleve bűnözőknek tartom.

Ha csak azokra a világi és egyházi prominensekre gondolok, akik hetente, havonta neveznek ki személyeket vezető pozícióba, s nyilván gondosan, s nem felelőtlenül, akkor magam előtt láthatom megrökönyödésüket, őszinte felháborodásukat. S felháborodásuk minden bizonnyal valóban őszinte.

Erre jöttem rá újabban. S ezért kérek tőlük elnézést, valamint figyelmet, hogy védekezhessenek, érvelhessenek.

Ők, a kinevezők, minden kinevezéshez vezető eljárást, gondosan, körültekintően készítene elő, hiszen tisztában vannak az esemény horderejével. Egy emberekből álló közösség, tanári testület, kutató csoport, katonai század, hadosztály, vagy szerkesztőség, püspökség, plébánia, tehát munkaközösség, ill. vállalat élére akartak olyan vezetőt kinevezni, aki szakmailag a legalkalmasabb, tapasztalatokkal rendelkezik és mégis fiatal, energikus, aki hivatásának érzi a közösség irányítását. S remélhetőleg – nyilván erre is gondolnak – a közösség tagjai is örömmel fogják követni utasításait és elfogadni ítékezéseit.

Hát akkor én mit akarok? Miért neveztem ezt az eljárást bűncselekménynek?

Én, aki a választásos eljárást hirdetem, a fent említett törekvéseket és magatartást követelem meg a választóktól, a közösség tagjaitól is. Ha autonóm közösség, nem is nagyon kell követelnem, mert az érdekük diktálja azt nekik.

Amikor arról töprengenek: kit, kiket is válasszanak meg, akkor nyilván az első követelmény az, hogy vezetőjük, főnökük szakmailag kifogástalan legyen. Munkaközösségük csak így éri el a legnagyobb teljesítményt. Legyen erkölcsileg feddhetetlen, hogy zsarolhatósága, megvesztegethetősége ki legyen zárva. Legyen igazságos, mert a közös érdek biztosításához harmonikus együttműködés, jó légkör szükséges.

Ha tehát a kinevezők, illetőleg a választók ugyanarra törekednek, akkor mi a különbség a két eljárás között? Vegyük sorra:

	<u>A kinevezési rendszerben</u>	<u>A választáson alapuló rendszerben</u>
1.	egy személy dönt	a közösség valamennyi tagja dönt
2.	nyíltan	Titkosan
3.	olyan(ok) dönti(k) el, aki(k) a létrejövő hatalomnak nem lesz(nek) alárendelve	alá lesz(nek) rendelve
4.	a kinevező a szakmában nem szükségszerűen illetékes	a választók szükségszerűen illetékesek, mert a munkaközösség tagjai
5.	a kinevezett a kinevezőnek elkötelezett, neki „hálás”	a választott a választóknak elkötelezett,s nekik „hálás”
6.	csőd esetén leváltják	csőd előtt leváltják
7.	a kinevezett ellenőrzése körülményes és költséges	a vezetők tevékenységét a választók folyamatosan és költségmentesen ellenőrzik
8.	az alkalmazottak jövedelme hivatali titok!	az alkalmazottak jövedelme közismert, nem igényel titoktartást
9. /a	A kinevezés esetén a termelés két tényezője, a Tőke és a Munka nincs szétválasztva, mindkettő felett a „tulajdonos”, a Tőke rendelkezik. (Itt mutatok rá, arra, hogy az a többség, ami a grémiumoknál, vagy a részvénytársaságok közgyűlésén megfigyelhető, az valójában látszólagos. Mindég a „részvénytöbbséggel” rendelkező dönt! Tehát egy valaki .	
9. /b	A javasolt, az autonóm munkaközösség esetén két egyenrangú fél jön létre, a Tőke, (mely a tőkét rendelkezésre bocsátó felet képviseli) és a Munka, (mely a munkát biztosító felet képviseli). Ahogyan ezt a szétválasztást a közgazdaságtan, elméletben megköveteli. A két egyenrangú fél a másik illetékességi körébe nem avatkozik bele, mégis együttműködésük folyamatos és zavartalan lesz, mert egyformán érdekük a közösen létrehozott haszon megosztásában időszakonként megegyezni.	
10.	A „hüségesekek”, a megbízhatók számára a kinevezők jutalmat, előléptetést, privilégiumokat helyeznek kilátásba.	A munkaközösségnél nincsen „erkölcsi” megkülönböztetés! A teljesítménytől függ a jutalom
11.	A kinevezés jutalom és egyúttal megvesztegetés!	A megválasztás a bizalom és elismerés jele !

* * *

1965-ben még a Budapesti Idegenforgalmi Igazgatóság előadója illetve főelőadója voltam. Sikeres évem volt. Megnyertük Lőrinczy György barátommal a Budapest-panorámája pályázatot. Megjelent a Magyar írószövetség folyóiratában, a Kortársban „Miért szép Budapest” címmel esztétikai tanulmányom. (Az esszé műfajában íródott, tehát művészi alkotásnak is minősült). A Magyar Televízióban részt vett csapatom (dr. Nagy Lajos, dr. Marót Miklós és Petneki Áron) az országos idegenforgalmi vetélkedőben. A féléves előkészítés meghozta gyümölcsét: toronymagasságban nyertünk. A Kossuth Klubban előadássorozatot szerveztem, s rendeztem Budapest idegenforgalmi vonzerejéről. Interjút készítettem erről a Petőfi, illetve a Kossuth Rádió. Mindkét rádiónál külső munkatársként főként idegenforgalmi vonatkozású kirokikat írtam az „Élőszóval - Muzsikával”, azaz a „Hétvége” című műsorokban. A kinevezők elismerése azonban elmaradt:

Az idegenforgalmi igazgatóságon, november 7-én a szokásokhoz híven jutalomkiosztásra gyűltek össze az igazgatóság dolgozói. Az igazgató személyesen osztotta szét a jutalmakat. Mindenki kapott, csak mi ketten nem: a tehergépkocsi vezetője, a volt teológus, meg én. Mi nem érdemeltünk jutalmat.

Hogy hogyan tartozik ez ide? Jelezni szándékoztam a marxizmussal, szocializmussal, és minden más kinevezéses rendszerrel szemben érzett ellenszenvemet, elfogultságomat.

Persze ezzel korántsem állítottam azt, hogy a megjutalmazottak viszont eleve elfogulatlanok lennének!

Ebben a témában az olyan ember, aki valaha alkalmazott volt, semleges, közömbös, „elfogulatlan”.....soha többé nem lehet.

* * *

Ott tartottam lelkiismeretem vizsgálgatása közben, hogy elszietve ítélt meg a kinevező személyeket. Amikor azok egy intézmény élére megfelelő személyt keresnek, azt általában ugyanolyan gondosan készítik elő, mint a választók, akik közösségük élére keresnek valakit. Az első lépésnél a hatalommal történő megbízás alkalmával, akár a választók, akár a kinevezők egyaránt őszinték, becsületesek.

Az első lépés után azonban már élesen jelentkeznek a különbségek, s annak nyomán a következmények. Lapozzunk csak vissza azok felsorolására!

A legnagyobb különbségnek tartom az elsőt. – Rendkívüli képességű embernek tarthatja magát az a tulajdonos, aki egy száz főt számláló kulturális intézmény, avagy ezer, tízezer személyt alkalmazó nagyvállalat esetében az ott dolgozóknál jobban tudja, hogy ki a legalkalmasabb a vezetésre. Barátom, aki két évtizedig „kinevező” volt egy bizottságban, nevezetesen az iskolabizottságban, arról panaszkodott nekem, hogy a kinevezett igazgatók, sorozatban, szinte különbség nélkül, nem azt a képet mutatták, mint amit kinevezésük előtt. – Hát nem gondoltatok arra – mondtam neki, hogy azok előttek szerepet játszottak, a kinevezésükre törekedtek, s esetleg szándékosan megtévesztettek benneteket? – A kinevezőnek lehet sikerrel hazudni, a többi éven keresztül együtt dolgozó munkatársként kevésbé!

Most erősen lélektani, azaz erkölcsi területre tévedtünk? (kerültünk!) Nem gondolnak arra a kinevezők, hogy a kinevezés nemcsak elismerés, nemcsak jutalom, hanem megalázás is!

Főként, ha olyan nevez ki, akinél a kinevezett szakmai szempontból többre tartja magát. S minden megalázás megbosszulja magát. (A „kinevezők” többes száma nem csak arra utal, hogy a bizottságokban több személy vesz részt, hanem arra is, hogy a kinevezett maga is megkapja a jogot a kinevezésre, csak éppen alacsonyabb szintű hatalmi pozícióra nevezhet ki valakit. A kinevezett maga is a „kinevezők” kategóriájába sorolható).

A kinevezők persze nem gondolnak a káros következményekre, hiszen különben nem tudnának jóhiszeműen, tiszta lelkiismerettel kinevezni. De talán még ezt sem mondanám. Rövidesen rádöbbennek ők a kellemetlen következményekre, elképedve néznek az intézmény fölött tornyosodó felhőkre, de akkor már késő! Addigra már a szörnyű rendszer foglyai ők is!

Kinevezésekkel lettek azzá. Minél jobban igyekeznek kikászálódni belőle, büntetésekkel, hatalmi szóval, vagy az addig semmibe vett közösség felbujtásával, annál inkább belebonyolódnak a maguk által készített hurokba.

Könyörtelen operáció következik. De nem a kinevezőket viszik a műtőbe, hanem az alkalmazottakat, akik csak védekeztek. Akik nem felelősek, akik csak áldozatok. A kinevezők „Lecsitítják a darázsfészket”. A kinevezők mindezek ellenére csak ritka esetben bűnözők, de a kinevezés minden esetben bűncselekmény!

Nézzünk meg olyan közösséget, munkaközösséget, ahol a kinevezés szörnyű következményei már virulens állapotba kerültek. Kérdezzük meg az egymás ellen uszított kollégák, az érintettek közül valakit. Azok egy szóval fogják azt jellemezni azt, amit ott mindenki érez, tapasztal: „Ez maga a pokol!”

S valóban, igen. Így van. A pokolba vezető út jó szándékkal van kikövezve!

Megegyezést kínálok fel. A kinevezők nagy része maga is kinevezett, tehát nem lehet elvitatni tőlük szakképzettséget, hozzáértést, elvégre ők mind diplomával, jogosítvánnyal rendelkeznek, s ugyanakkor ismerik a basáskodó, kapkodó, sarokba szorított főnökök könyörtelenségét, embertelenségét, s végül is ennek pusztító, káros, kontraproduktív következményeit.

Nem lenne előnyös számukra is az elavult, feudálisra emlékeztető rendszerből áttérni valami modernebbre?

Társadalmi formánkat, amiben élünk demokratikus jogállamnak, valamint szociális piacgazdaságnak nevezzük. Az újabb, a legrövidebb meghatározás szerint ez nem más, mint „szerződéseken alapuló társadalom”. Ez a megfogalmazás mind a két jelleget magába foglalja. Kössünk tehát társadalmi szerződéseket, tehát gazdasági, együtt működési szerződéseket, az érvényes, nemzetközileg is működő jog alapján. - A két termelési tényező, a Tőke és a Munka között is!

És határoljuk el az illetékességi köröket - ahogyan azt kulturális téren vagy a közigazgatásban tesszük: a Tőke az investícióval törődik, a Munka a termelés, illetve szolgáltatás megszervezésével és irányításával, tehát mindegyik fél azzal foglalkozik, amihez ért. S meghatározott időközönként egyezzenek meg a közösen létrehozott nyereség felosztásában.

Szakszervezet közvetítésére, „érdekvédelmi szervekre” nem is lesz szükség, hiszen a szerződő felek egyenrangúak! Így aztán nem lesz sztrájk, nem lesz „bérharc”!

Egy csődbe jutott vállalat tulajdonosa mesélte:

Kezdetben olyanok voltunk, mint egy nagy család. Egyetlen hibás kinevezés indította el a lavinát. De én konokul ragaszkodtam személyéhez. Nem tudtam, hogy becsapott. És egyszer csak megindult a hegyoldal. Elbocsátásokra kényszerültem. A családi tragédiákért, ami idő közben bekövetkezett, alkalmazottaim engem tettek felelőssé. S én tehetetlenül néztem a feltartóztatlan katasztrófát. – Miért is nem bíztam rájuk a megoldást

* * *

Az alma finom gyümölcs. Mégsem veszi, még a legmohóbb ember sem, egyszerre az egészet a szájába. Beleharap, felszeleteli. Így kell eljárunk a társadalommal is. Igaz, így volt ez mindig is a történelemben, tagoltuk a nagyobb egységeket. **Tagoltuk a társadalmat.** De nem egyforma eredménnyel sikerült, mert nem mindegy, hogy hogyan tagoljuk. Nem úgy, mint az almánál. A társadalom tagolódása lehet hasznos, de káros is. Mindég lelkesedéssel idéztem Adam Smithnek tulajdonított mondást a piactagadalkodásról: „A pék nem azért süt neked jó kenyeret, mert szeret téged, hanem, azért, mert önmagát szereti!”

A hasznos, áldásos társadalmi tagolódásra ennél jobb példát nem lehet kitalálni. Nemcsak a két fél jár jól, hanem az egész is. A társadalom!

A globalizált világban egyre több, a nem gyümölcsöző, a káros tagolódás. A változások tendenciája, iránya rossz, téves, veszedelmes. Vissza kellene fordulni?

A szabad piac, a gazdasági verseny területe egyre zsugorodik, lehetőségei beszűkülnek. Csak a nagyok maradnak talpon. A reklám kizárólag az ő lehetőségeik körébe tartozik. Már nincsen pék, csak kenyérgyárak vannak. Igaz, azok gazdaságilag előnyösebben tagdalkodnak, de mindannyiunk életszínvonala süllyed. Egymillió ember helyett egy dönt.

Lehet, hogy ő mindannyiunknál okosabb! De mi nyakasok vagyunk, s azt mondjuk: rossz a tagolódás! Rossz, káros, sokféle vonatkozásban is. Nőkre, férfiakra tagolódunk. Fiatalokra, öregekre. A népek szegényekre, gazdagokra.

Kinek akarjuk eladni a jó kenyeret, azoknak, akiknek napi egy kiló kenyér a jövedelmük? Rossz a tagolódás! A nő, ha győz, férfi lesz belőle. A családok felbomlanak. (Esetleg egyneműek alapítanak majd családot). A fiatal, mire győz, már öreg lesz! Győzelmekor már a vesztes fél tagja.

Az egykorúak, az egyneműek egymással vetélkedjenek. A nők például egymás közt. A nők adottságai sajátosak. Ezért is vonzóak számunkra. Élvezzük, ha vetélkednek. Ugyanúgy ők is, ha mi vetélkedünk. Hallatlan sok munkalehetőség: új munkalehetőségek adódnának, ha ebből az elvből indulnánk ki.

De ilyen ötletek megszületéséhez nem csak egy-egy, hanem sok ember gondolkodását kellene „engedélyezni”.

Gyermekkoromban, 1936 körül, Cortina d'Ampezzóban nyaraltunk. Édesapánk elvitt egy cukrászdába, nemcsak a fagylaltra, hanem, hogy megmutasson nekünk egy gépet, egy nagyon szép gépet. Az első eszpresszógépet Európában. Olyan volt, mint egy fejetetejére állított krómozott gőzmozdony.

De ki állt a gép mögött? Természetesen egy férfi, hiszen gépről volt szó. Az ember nem hülye, s ezért ma már nők állnak mögötte, mert nem a gépet kell kiszolgálni, mosollyal fogadni, hanem a fáradt, kávéra várakozó embert.

A társadalmi tagolódás lehet káros, lehet hasznos és áldásos. – A több mint 150 éve grasszáló tagolódás: munkaadóra (**nem is munkát ad, hanem csak tőkét**) és munkavállalóra – ésszerűtlen.

Az emberiség történelmében ez eddig a legkárosabb, legveszélyesebb tagolódás volt. Nemcsak az úgynevezett kapitalizmust hozta létre, hanem kritikusait is, eszeveszett ellenfeleit: a marxista, tehát baloldali szocialistákat, csakúgy, mint a nemzeti szocialistákat. Az egyik kirobbantotta az első világháborút, a másik aztán a még borzalmasabbat, a második világháborút.

Várjuk meg a harmadikat is?

V. ERDEI SÉTÁK

Miért mentem minden nap sétálni? Még esőben is. Meg kánikulában? Hogy télen hóesésben, az természetes, hiszen szép volt. Olyan kevesen jártak az erdőben, hogy jóformán mindig szűz havon lépegettem, s visszafelé saját nyomomra bukkantam. De miért sétáltam naponta? Egészségem érdekében? Hiszen egészséges voltam. Útközben rendszerint kétszer is pihenőt tartottam, s kézen álltam, nehogy elfelejtsem. Vastag kesztyűt vittem magammal, hogy a kavicsok ne sértsék meg a tenyeremet.

A napi sétáknak, az ilyen szokásoknak sok oka lehet. Minél több van belőlük, annál inkább engedelmeskedünk a megszokottnak. Hosszabb távollét után alig vártam, hogy beüljek kocsimba, kiérjek az erdőségek egyik autóparkolójába, s elinduljak. Elinduljak az emlékezetembe elraktározott erdei utak egyikén. Volt vagy 25-30.

Városban születtem, nagyvárosban, s ott nőttem fel. S ennek előnyeit emlegettem még Münchenbe érkezésemkor is. De ott már találkoztam jóléti társadalmunk luxus-kíváncsival, hogy elegánsabb a városon kívül lakni. Persze saját villában és nem albérletben. Kastlban csak utolsó lakásom volt főbérlet.

Már gyermekkoromban sokat kirándultam. Minden iskolai vakáció egy hónapját az Alpokban töltöttem szüleimmel és testvéreimmel. Amíg csak lehetett. Megszoktam tehát a járást. Meg aztán fényképezni is lehetett, ami már 11 éves koromtól kezdve a sporttal együtt kedvteléseim közé tartozott.

Miután leengedték a vasfüggönyt, az otthoni hegyvidéket jártam, illetve jártuk. Egyszer elmentem egy hétre egymagam a Börzsönybe. Olyan volt, mint egy lelkigyakorlat. Persze örültem, amikor visszaérkeztem az emberek közé, Budapestre. Az utazás HÉV-vel majd villamossal már nem szórakoztatott és viszonylag hosszú ideig tartott.

Itt Kastlban közel volt az erdő, hiszen most vidéken laktam. Mindennap kirándulhattam.

Egy-egy parkolóhelyről több sétalehetőség is kínálkozott.

Emlékezetből szinte valamennyit fel tudom sorolni. Aicha felé négy is volt, Baerenhof felé vagy öt. A Lauterach völgy számtalan parkolási lehetőséget biztosított. Neumarkt felé, illetve Amberg felé vezető országút ugyancsak.

Aicha előtt a második volt talán a lehetőségekben a leggazdagabb. Ott, ahol a vízrendészeti „Anlage” épült, azt hiszem 1981-ben, vagy 82-ben. Ha az erdei úton az első útkereszteződésnél egyenesen mentem tovább, sötét, bozótos erdőbe jutottam. Itt mindig hallatszott csörtetés a baloldalon, az áthatolhatatlan sűrűben. De ritkán láttam is itt valamit, csak hallottam.

Ahogy felértem egy merőlegesen futó szélesebb ösvényre, balra fordultam. Itt néha már vártak rám az őzek. Vigyáztam is, hogy ne üssek zajt. Enyhe emelkedő után ismét lejtett az út. Majd hirtelen balra kanyarodott. S ott található a vidék túlevelű és lombos erdejének ritkasága: három sötétzöld jegenyefenyő. Ez a fenyő ma már Schwarzwaldban is ritkaság, mert kipusztultnak mondják. A francia Alpokban van még belőle bőven. Sötétzöld színén kívül az árulja el leginkább, hogy túlevelének fonákján két világosabb csík húzódik egymással párhuzamosan. Ez az igazi a híres Tannenbaum. Ez a legnemesebb, a legdrágább karácsonyfa.

Kastlba jött vendégeimnek büszkén mutogattam őket.

– Messziről tehát nem lehet könnyen felismerni őket - kérdezte humoráról közismert barátom – csak ha vizsgálom a tűleveleket ?

– Lehetni lehetne, mert a növényhatározóban formáját jegenyeszerűnek írják le – mondtam óvatosan. De látod, itt egyáltalán nem különbözik a lucfenyő alakjától.

– No, én mégis felismerem őket messziről is!

Csodálkozva néztem rá. Honnan tudná, hiszen eddig úgy figyelt rám, mintha én lennék a szakember.

– Hát idefigyelj, nézd csak, ott állnak a lucfenyők, emitt a három karácsonyfa. A tűlevelek ott a felfelé meredő ágon merőlegesen, kefeszerűen terpeszkednek. S nézd ugyanazt a lucfenyőnél, a tűlevelek ráfeksznek, hozzásimulnak az ég felé meredő ágra! Arra, amire a csillagot szoktuk erősíteni karácsonykor.

S tényleg igaza volt!

Büszke vagyok drága barátomra. Sajnos, ma már néhai dr. Suloky Istvánra. Mert ezzel az ismertetőjeggyel sem növényhatározóban, sem ismeretterjesztő kiadványokban még nem találkoztam.

* * *

Kezdenek „erdei” emlékeim egymás sarkába lépve seregleni. Számomra ezek valóban nagyon kedvesek, de nem akarom esetleges olvasóim türelmét megterhelni a faféleségek, virágok felsorolásával, vagy a rókák üregének elrejtésével untatni.

Mégis a jegenyefenyőktől 2 kilométerre ott emelkedik egy hatalmas szikla, ahonnan látni lehet a kastli templom tornyát. Arra a sziklára az egyik nyáron havasi gyopárt ültettem. A következő évben olyan hófehér szirmú virágai nőttek, mint az csak az Alpokban fordul elő, 1800 méter magasságban. A következő év meleg nyarát azonban nem bírta ki már, pedig egyik kedves tanítványom, tanár kollégám fia, kiment oda a kánikulában és öntözte. – No, ott ezen a sziklán egy ragadozó madár majdnem kikaparta a szemem. A szikla párkányra csúsztam, hason fekve, hogy lenézzek a mélybe, mert szeretem ezt az érzést, mely a tériszony határán van. Fél méterre arcom előtt, a sziklába kapaszkodó bokron ott ült egy nagy szemű, nagy csőrű madár.

Az volt a szerencsém, hogy ő is zavarba jött.

Törpe sas lehetett, vagy a ritka erdei sólyom, nem tudom.

* * *

A „ne nézz hátra, jön a farkas” történetét még el kell mesélnem.

Lehet, hogy nem mindenki ismeri ezt a játékot. Jó játék. Csak becsületesek játszhatják:

Háttal állunk a farkasoknak, s azok közelednek felénk. De hármat számolunk, és hirtelen visszafordulunk, s akik akkor is mozognak, ha csak inog is az illető, az veszített, kiesik a játékból vagy visszamegy 5 lépést. Aki viszont észrevétlenül meg tud közelíteni, s hátulról vállamra teszi a kezét, az győzött.

S ő lesz az új őz!

Az előbb emlegetett karácsonyfa-úton egyszer egy sétámon megpillantottam vagy húsz méterre tőlem egy magányosan legelésző őzet. Az erdei úton nőtt fűcsomókat ette. Háttal állt. Lecövekelődött a lábam. Az őz hátrafordult. Nem mozdultam.

Visszafordult, tovább legelészett. Hát, - gondoltam - megpróbálom megközelíteni. Sikerült öt lépést tenni. Megint visszanézett. Mozdulatlan maradtam. A következő alkalommal csak három lépésre vállalkoztam. Sikerült. Már alig 5-6 méterre voltam tőle, de annyira izgultam, hogy álltam ugyan, de meginogtam. Olyat ugrott, mint egy kenguru és eltűnt.

De jobb is így. Mit csinállok, ha győzők?

* * *

A „légi csatát” még el kell mesélnem:

A Baerenhof felé vezető út mellett jobbra, a domboldalon áll egy keserűfa, s alatta egy pad. Melléje szoktam állítani az autót.

Ettől kb. 25 percnyi járásra történt. Egy szürke gém szállt felettem. Ma is meg tudom mutatni az erdei útnak azt a részét, ahol történt. Nem mese. De meseszerű. Hallani lehetett szárnycsapásait, olyan közel lehetett. Felette, magasan felette, két fekete pontot láttam közeledni. Két vándorsólyom? Vagy vércse? De hát az is sólyom. Üldözték a gémet. Üldözték, mert egyszerre zuhanó bombázóként csaptak le rá. A hatalmas madár elhajolt, menekült. S felém röpült, mintha tőlem kért volna segítséget, védelmet. Elkezdtem karommal hadonászni a vércsék felé. Azok megriadtak, visszafordultak. A nagy madár felettem, egész alacsonyan repült, nem változtatta irányát, s hangos suhogással tűnt el jobbra a lombos fák felett.

Az erdő zöld színeinek sokfélesége, a fák leveleinek formagazdagsága, tudatvilágomra úgy hatott, mint friss szél, mint egy-egy mély, nagy lélegzet. Azért is jártam az erdőt, mert itt nyugodtan lehetett gondolkodni. Nem sürgettem az érkező gondolatokat. S egyszerre éreztem, benne vagyok. S eltűnt a világ, a látható világ körülöttem.

Itt jöttem rá, hogy én „látom” az igazságot. Az elvont igazságot. Az igazságnak tartott véleményem tehát sohasem tétel, hanem kép.

Olyan képhez hasonló, mint amelyet a valódi, a kék, barna vagy fekete szemünkkel látunk. Ami középen van, az éles, a periférián lévő viszont már elmosódik.

De mégis, ha ott történik valami ott, ott a peremén, azt észre vesszük. Azonnal felfigyelünk rá. S középre tesszük. Ugyanígy vagyunk az elvont gondolattal, vagy nevezzük akár igazságnak.

Ha peremén valami irritál, azt mondjuk, ez nem lehet igaz, itt valami nem stimmel. S elutasítjuk, s egyelőre minden érvelés nélkül. Tehát annak ellenére, hogy igaznak vélt gondolatainkat tétel formájában fogalmazzuk meg, azt valójában képként, színekben, formákban gazdag képként, mondhatjuk azt is, festményként látjuk. Műalkotásként esetleg?

Önmegfigyelésemet, mivel érzelmi világomtól függetleníteni alig lehet, hasonlatokkal igyekezem, igyekeztem keretbe foglalni.

Eleinte a „képben” látásra büszke is voltam. Aztán egy másik sétán, szerényebb lettem. Rájöttem, hogy mások is így látják az igazságot. S nem egy mondatban, nem tételként. Látják az igazságot, a maguk igazságát. Amit kultúrájuk, neveltetésük környezetében fedeztek fel, önállóan. Az tehát az övék, a maguké. Személyes tulajdonuk.

- Ezért tudom megérteni, türelemmel fogadni egyeseknek merev csökönyösségét is: s a magától értetődő gondolatok merev elutasítását. A tételem zavarja a bennük kialakult „képet”, nem érvelnek, mert érzik, látják, a kép peremén, ha elmosódottan is, a „hibát”.

A beszélgetésekhez hallatlan nagy türelem kell! - De végül is meg kell egyeznünk a szomszédokkal, a felebaráttal, az ellenféllel, de főképpen a munkatársakkal.

Amikor ilyen gondolatok jártak a fejemben, a való világ olyan volt számomra, mint a „kép” pereme. Gépiesen haladtam előre az erdei úton, csak a szokatlan riasztott fel. - Húsz-harminc méterre előttem, egy fűszál forgott, kb. egy méter magasságban az út mentén, de úgy, mint egy propeller, egy légcsavar. Hát hogyan lehetséges ez? Mi tartja, mi a tengelye, mi tartja középen? Megálltam, olyan hirtelen, hogy megcsikordult lábam alatt a talaj. És ekkor a légcsavar óriási sebességgel eliramlott. A vaddisznó vitte magával a farkát. A megriadt nagy állat olyan sebesen rohant árkon - bokron keresztül be az erdőbe - sohasem hittem volna - olyan villámgyorsan, mint egy megriadt, menekülő egér. S most megint visszakerültem az érzékletes, nagyszerű természethez a felejthetetlen kastli erdőkhöz.

Persze más, talán még érdekesebb volt a séták szellemi része, ha például vendégeimet kalauzoltam sétaútjaim egyikén. Czakó Gábor vendégem, akit baráti körben Csabának neveznek, meg is jegyezte ott egyszer:

- Tudom, hogy szakmád a filozófia, de hogy melyik görög filozófiai iskola követője vagy, azt csak most tudtam meg.

A peripatetikusokhoz tartozol, akik sétálva vitatkoztak, gondolkoztak és oktattak. Hiszen erre utal elnevezésük.

(Egyébként nem szeretem Aristotelest, és követőit sem.)

* * *

A Lauterach völgye a folyóról kapta elnevezését. Pataknak mondanám, de bővizű nagy pataknak. Kristálytishta volt annak idején a vize, azért is tanyázott benne a Fischotternak nevezett, s Németországban a kipusztultnak vélt, kecses, ürge menyét-szerű állat. Többször is láttam. Egyszer gyermekével együtt. Úszni tanította. A magyar vidrának nevezi.

A Lauterach folyótól balra bizarr gondolatokat ébresztő történelmi emlék nyomán sétálhat az ember.

A háború után beszüntették a Neumarkt és Amberg közötti szakaszon a vonatközeledést. A vasútvonal nyoma ezen az erdős szakaszon ma is látható. A töltés megvan, néhol a talpfák is. A kavicsok a volt sínek között ott maradtak, de rajtuk a fű erőre kapott. A bokrok meg a fák a volt vasútvonal fölébe hajolnak. Ha meg jönne ma ott egy gőzmozdony, a maga után vontatott szerelvényével, bizony erősen sípolna, hogy a fák álljanak félre az útból.

* * *

Kastltól nyugatra igen sok utat ismertem. A „kálvária” volt az első. Mellékelek is egy képet az egyik stációról.

Ebben az irányban, de távolabb és délre található az az erdő, ahol osztályommal hajtóvadászatot tartottunk, s két-három őzet is felhajtottunk. Valaki filmre vette a diákok közül a tisztásra menekülőket.

Kinél lehet a film?

Legszebb emlékemmel fejezem be az erdei séták fejezetét.

A kastli erdők madarai engedelmesebbek voltak diákjaimnál és tudtak magyarul.

Tavasszal, amikor különös nagy kedvük támad az éneklésre, egyik kora délutáni magányos sétámon olyan hangosak voltak, hogy alig tudtam gondolataimat követni. Valóságos hangzavart okoztak, hiszen nem volt karmesterük, s mindegyikük a párjának kívánt tetszelegni, s nyilván kedvében járni.

Már nem is lehetett éneknek nevezni ezt, hanem lármának. Elvesztettem türelmemet és felordítottam az erdőben:

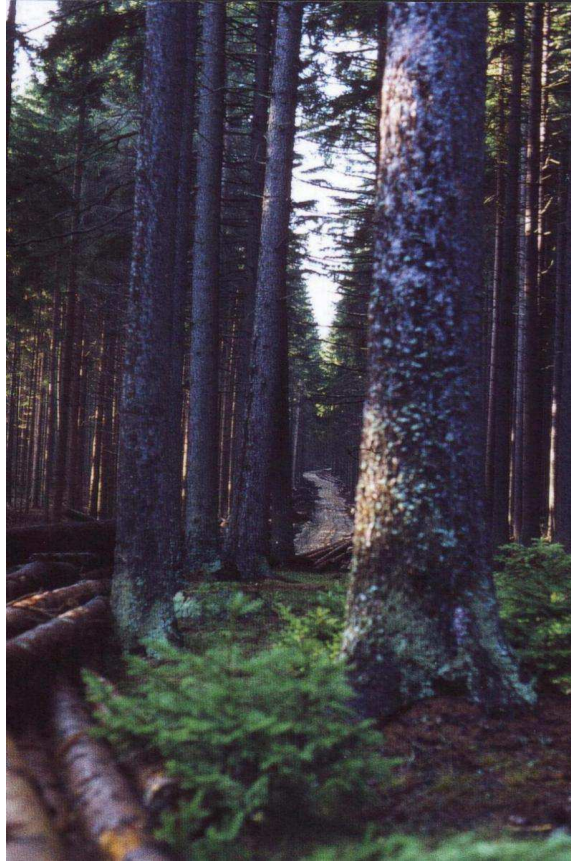
- Csend!

S csoda történt. Mintha elvágták volna torkukat. Egyszerre elhallgatott valamennyi. Olyan csend lett egyszerre, hogy hangosan elnevettem magam. Ez osztályteremben ilyen tökéletesen még sohasem sikerült nekem.

Nem is tudtam akkor még, milyen boldog is voltam Kastlban.

* * *

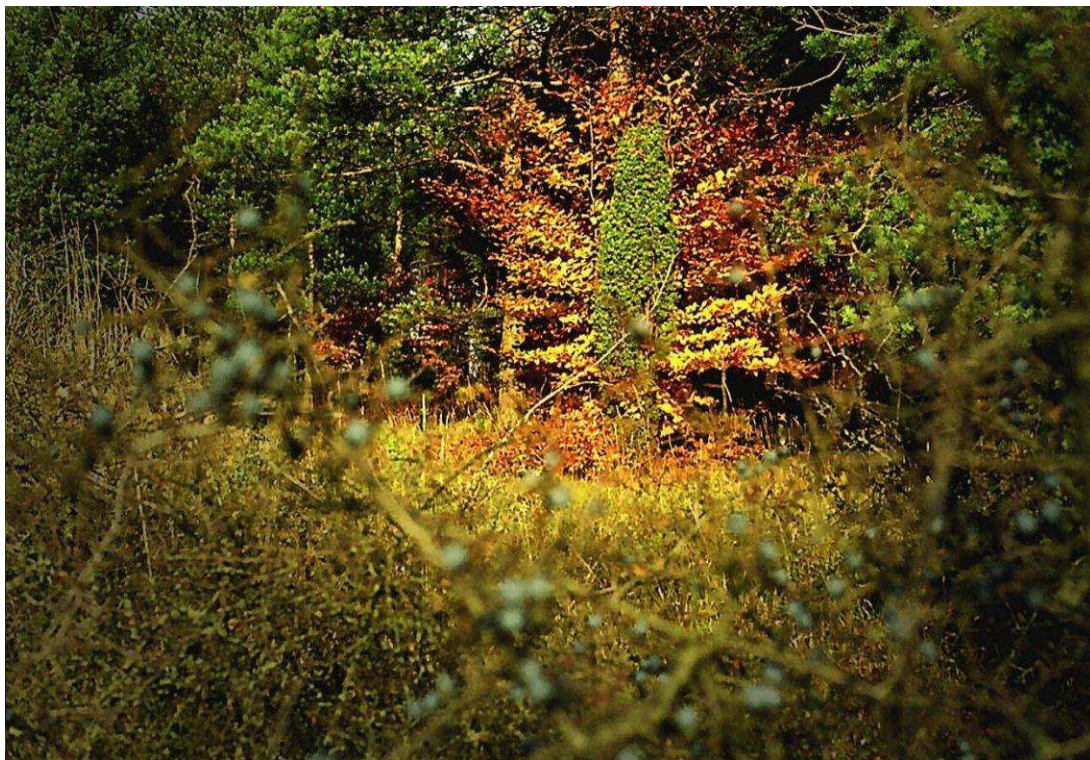
Íme pár kép a környékről:

1. Ritkítják az erdőt

2. A fűrészelt fa is szép lehet

3. Az „égő” csipkebokor

4. Erdőbemutató vendégek számára

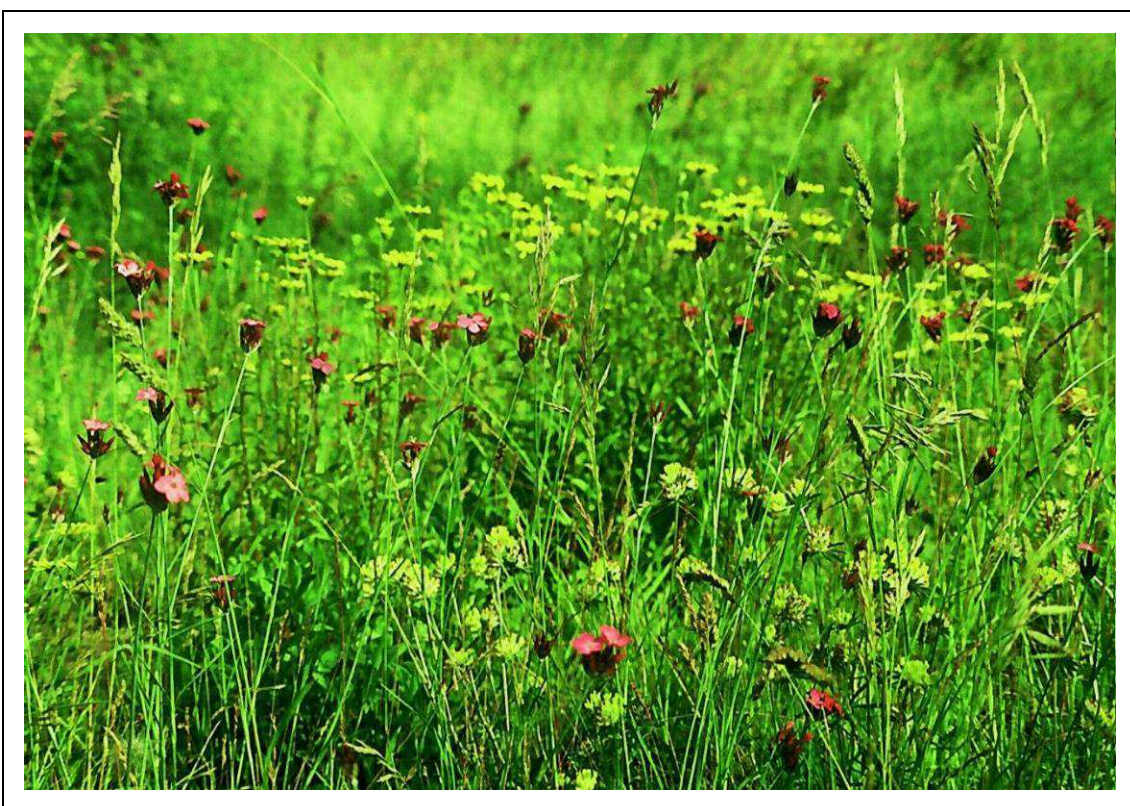
5. Fischotter , vidra ? a Lauterachban

6. Tavasszal....

7. Zuzmara a cirbolyafenyőn

8. Törökszekfű csillog a fűben

9. Köd

10. Kereszt az erdőn

VI. MIÉRT SZÉP?

Amikor először életemben – kamaszkoromban történt, s azt is tudom, hol, a rózsadombi Bimbó útról nyíló kis parkban. – egy tavaszon, amikor elcsodálkoztam, azon hogy szótlánul vonulnak a vastag, hófehér felhők az égen, akkor találkoztam ezzel a kérdéssel is: miért szép?

Már akkor sejtettem, hogy sohasem kapok erre választ, mégis töprengtem, gondolkodtam ezen. Mitől szép?

Hogy számomra szép ez és ez a virág, avagy levél, nem volt kétséges, hiszen azért foglalkoztam vele. S azóta is gondolkozom rajta, noha azóta sem jutottam előbbre. Miért tartom szépnek a nagysörényű oroszánt vagy a csodálatosan frisszínű özgidát és miért csúnyának, visszataszítónak a hiénát? Nem azért, mert az utóbbi dögöt eszik, hiszen a sakál is ezt teszi, mégis szép: nemes a feje, kecses a mozgása, a bundája a hátán még egy divattervezőnek is dicséretére válna. Persze ezek szubjektív megítélések. Embere válogatja, hogy a pókokat, kígyókat kedveli vagy csak a galambokat. A „természeti szép” körében nagyon különböznek az ízlések. – Miért nyomozok, ha tudom, nincsen válasz és nincsen „tettes”? Vagy mégis lenne? – Vagy csak időpocsékolás?

De ha érdekel!

No, persze, egy-két helytálló megállapításhoz eljuthatunk. Például ahhoz, hogy a természeti szépnek nincsen határozott emocionális előjele. A bánathoz, amit búcsúzaskor érzünk, ugyanúgy hozzáillik a lebukó nap, a szitáló eső, vagy a ködbevesző hegyek. Ez mind az akkori lelkiállapotomtól függ. Nem az ég alakítja ki lelkiállapotomat, hanem lelkiállapotom dönti el, milyennek lássam az eget.

A köd sokunkra nyomasztóan hat, viszont Ady szentnek nevezi, és azt írja: boldog, s „biztos vagyok e szent ködben”.

Hangulatunktól függ tehát, hogyan értelmezzük a természeti szép „mondanivalóját”.

Nem így vagyunk a művészi széppel, az ember alkotásával. Ha az valóban műalkotás, akkor előírja nekünk, mire gondoljunk, mit érezzünk. Hiszen a művész üzen nekünk. Hozzánk beszél: „Egy gondolat bánt engemet”.

Az író, a költő ezért ír. „Ezért minden önkínzás, ének, szeretném, ha szeretnének....” írja nekünk Ady.

József Attilának ezt nem is kellett kérnie tőlem. Ha hallom verseit, eltölt valami fény és hála. Imádkozom érte, lelki üdvéért, s így köszönöm meg azt, amit nekem adott.

A művészi szép tehát kapcsolat ember és ember között. Közlési vágya és őszintesége hozza létre. S ez az őszinteség a művészettel, a művésszel szemben támasztott egyetlen erkölcsi követelmény!

A művészet az egyik legtisztább, legszebb kapcsolat ember és ember között.

Az iskola felkészít arra, hogy a társadalom hasznos tagjai legyünk. Az iskola funkciója integrálás az emberi társadalomba. Legyen hát tantárgy! Ezt a címet adnám neki: „*Művészet – bevezetés a társadalomba*”. Magától értetődő tehát, hogy minden oktatási rendszerben, tanmenetben a művészeti tárgyak, a művészettörténet, művészetelmélet, műalkotások elemzése, ott szerepel.

Az emberi kapcsolat, tehát a művészet, valóban főtantárgy. – Még, ha nem is gondolunk mindig arra, hogy miért? Örömmel tanítottam tehát a magyar irodalmat.

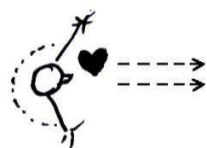
Művészetszeretetem és közösségépítési igyekezetem kezet fogott.

Az, hogy a művészet emberi kapcsolat, békehíd az emberek között, irodalomelméleti tanításomat is megkönnyítette. Minden iskolában gondot okoz egy-egy műnek az irodalmi műfajcsoportokba sorolása. De azzal, hogy a műalkotás emberi kapcsolat, rögtön érthetővé, egyszerűvé vált a műfajcsoportba való besorolás.

A Lírában a költő közvetlenül fordul hozzánk és személyes érzelmeiről, gondolatairól beszél.

Az Epikában a világról, társadalomról alkotott felfogásáról és ugyancsak érzelmi beállítottságáról számol be nekünk az író, de nem közvetlenül, hanem egy történet segítségével, események elbeszélésén keresztül.

A Dráma műfajcsoporthoz tartozó művekben a művész, a drámaíró még tartózkodóbb velünk szemben, amikor társadalomszemléletéről, megrázó, vagy ironikus megfigyeléseiről számol be, azzal, hogy nem közvetlenül, első személyben szól hozzánk, hanem színpadra helyez színészeket, s azok szövegein, a cselekményen keresztül közli velünk világnézetét, gondolkodását, felfogását, meggyőződéseit. A diákok még vicces rajzokkal ábrázolták is. A művészt, a műélvezőt. Sajnos, nem találtam egyet sem belőlük gyűjteményemben, ezért hármát lerajzoltam emlékezetből.

Líra:

Közvetlen kapcsolat

*művész és műélvezők
között*

Epika:

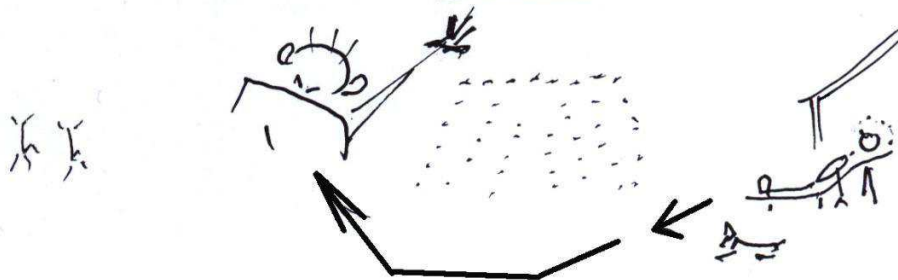
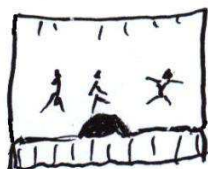

Közvetelt....

Dráma:

A legközvetetlebb

A művészetek közül főként az irodalomnak van jelentős társadalomformáló szerepe.

Nem véletlen, hogy a szólás és sajtószabadság, noha az emberi jogok felsorolásában csak 19. helyen, a német alaptörvényben az 5. helyen, foglal helyet, forradalmak idején az első helyre kerül. Gondoljunk csak arra, hogy Petőfi és társai a sajtószabadság kivívásával indították el szabadságharcunkat 1848. március 15-én. Ma is aktuális lenne!

A globalizált világban egyre jelentősebb és egyre károsabb szerepe lehet, és lesz a manipuláló sajtónak. Idegen állampolgárok kerítik hatalmukba a médiákat, médiumokat s befolyásolhatnak bennünket nemzeti érdekeink feladására.

Engedjék meg olvasóim, hogy beszámoljak a médiumok terén szerzett tapasztalataimról.

Szépirodalmi írásaimról nem tartom ildomosnak beszélni, de annál inkább újságírói élményeimről. 1959-ben vagy 1960-ban találkoztam volt iskolatársammal, Molnár Tiborral. Felettem járt elemibe. Egyetemen is találkoztunk. A jogi karra járt. Hogy befejezte volna, nem tudom. A legdrágább amerikai cigarettákat szívta. Alacsony termetű, de igen jó megjelenésű, szabályos arcú, elegáns férfi, személyiség volt. Nem tudom érvényesülésének történetét, de egyszer csak a kádári hazug rádió belügyi rovatvezetője lett.

– Miért nem dolgozol nekünk? – kérdezte – Te a magyar idegenforgalomnak sokat emlegetett szakértője vagy, s nyilván írni is tudsz. Az Élőszóval-Muzsikával című műsort, meg a Hétvégét szerkesztem. Pénteken délelőtt van szerkesztőségi ülésünk, majd kikérlek mindig arra az időre a munkahelyedről, az Idegenforgalmi Igazgatóságtól.

Ezekről a pénteki szerkesztőségi ülésekről szeretnék beszélni. Válogatott társaság volt, a magyar napilapok legismertebb újságírói gyűltek itt össze.

Persze, mind bértollnokok voltak, hiszen ebből éltek. S azt írták, amit kellett. Mellékelek egy kis írást, ami egy ilyen szerkesztőségi ülésről számol be, de persze már a Szabad Európa Rádió adásában jött le.

A vezércikk

A napilapok címlapján, rendszerint a baloldalon, föntről egészen a lap aljáig terjedő cikk az úgynevezett vezércikk. Onnan is fel lehet ismerni, hogy csak a címe vastagabbra szedett, a szöveget a továbbiakban nem élénkítik kiemelések, nem tagolják alcímek. Gyakran határozott, függőleges vonal választja el a napi hírektől. – Ha valaki még ezután sem bizonyos abban, hogy mi a vezércikk, akkor gondoljon a Magyarországon megjelenő újságoknak arra a részére, amit soha – még, véletlenül sem szokott elolvasni.

Hát ez a vezércikk.

Pedig az újságírás történetében a vezércikk mindig fontos szerepet játszott. Innen a neve. Az újságíró, a lap szerkesztősége a hírek tárgyilagos közlésével csak hivatása egyik követelményének tett eleget: tájékoztatott.

A másik - mondhatjuk így - az őszinteség követelménye: az állásfoglalás. Az egész országra, az egész népre kiható események súlyát az újságíró érzi igazán. Hogy is maradhatna néma vagy közömbös?

Meghúzza tehát a hírektől elválasztó vastag függőleges vonalat és aszerint, hogy a kormány vagy az ellenzék politikáját érzi magáénak - vagy gyakran egyikét sem - megírja véleményét ironizálva, vagy lelkesedve, keserűen vagy felháborodott hangon.

Ha szerkesztőség önálló - gyakran igen eredeti véleménye szólal meg tehát a vezércikkben. Lapozzunk vissza a magyar sajtóban. Milyen vezércikk címekre ihlette például Brezsnyev budapesti látogatása a magyar szerkesztőségeket:

Népszabadság: Testvérien, Egyetértésben

Magyar Hírlap: Testvéri Egység

Magyar Nemzet: A Béke és Fejlődés Biztosítója

Népszava: A testvériség Napfényében.

Nyomasztó a magyar újságoknak ez a testvéri egyetértése.

Az újságírók a legjobban értesült emberek. Ők nemcsak arról tudnak, ami megjelent a lapokban, hanem arról is, ami nem jelenhetett meg. Ők ismerik a legfrissebb vicceket. Újságíró társaságban soha nem volt sikerem új viccekkel. Mind ismerték. Elnéző mosollyal nem létező szakállukat simogatták. Nem is próbálkoztam többé. Inkább érdeklődtem.

Így arattam egyszer, véletlenül, ügyetlen megfogalmazással, hatalmas sikert. Egy ködös délelőtti történt, éppen November 7. volt, de ez valahogy kiment a fejemből. Tudni szerettem volna a legfontosabb eseményeket és így tettem fel nekik a kérdést: „Ki olvasta el közületek a Népszabadság mai vezércikkét?” A válaszként felhangzó nevetőorkánt nem fogom elfelejteni. Ha nem jóbarátaim lennének az újságírók, azt mondanám, hogy nyertettek. Vagy azért is mondhatom, mert úgy érzem: jóbarátaim. Tőlük tudom, hogy a népidemokráciában vezércikket írni: fogyókúra.

Írás közben úgy izzad az újságíró, mint a gőzfürdőben. Ügyelnie kell arra, hogy azt írja, amit a kötelező lelkesedés diktál. De ne pontosan úgy lelkesedjen, ahogy a Magyar Távirati Iroda hivatalos szövege teszi, mert az ott lesz a vastag vonalon túl. Ne úgy, mint a másik újság vezércikkírója, Ha lehet egy lehelettel jobban. Ne úgy lelkesedjen, ahogyan ő lelkesedett tavaly ilyenkor, vagy legalábbis ne ugyanazokkal a szavakkal, mert lemásolni régít nem szabad.

Új ötlet legyen benne, új fordulat, s legalább egynéhány új szakkifejezés a legutóbbi „kongresszusi” határozatból. – Valóban egy ünnepi vezércikk után jutalomüdülést érdemel minden magyar újságíró – vagy, hogy én is modern szakkifejezést használjak – egy nyugat-európai szakmai kiküldetést.

„Mélyen elgondolkodtató: Miért kell a Magyar Nemzetnek, a Népszavának, a Magyar Hírlapnak, vagy a Somogy megyei Néplapnak vezércikket írnia, ha önálló véleménye nem lehet? Miért kell megvennie a magyar olvasónak – napilapjának azt a részét is – amit sohasem olvas el?

A vezércikk önálló vélemény! - Ahogy a magyar újságolvasónak, feltehetően, sőt, nagyon is bizonyosan, megvan a magyar újságírónak is a maga önálló véleménye, Miért kínozzák azzal, hogy írjon vezércikket?”

Röczey János 72. dec. 14.

München 40, Herzog; Str. 51/1

Egészen 1966-ig dolgoztam, a Kossuth rádiónál, amikor Tibi megkért, hogy már én is írjak valamit november 7.-re, a nagy októberi szocialista forradalom „méltatására”. Különböben nem adhat továbbiakban megbízásokat.

Emlékszem, ezzel érvelt: „a többiek már mind írtak!” Én nem írtam, de nem erről kell beszélnem, hanem a többiekről. Volt közöttük véres szájú kommunista, alattomos népfrontos. hitehagyott parasztpárti.

Mégis a legújabb rendszerellenes Kádár-vicceket itt hallottam közöttük először, s egyformán nevetett rajtuk mindenki.

Ezt mondtam el, érvként, 1990-ben, Antall József tanácsadójának, a néhai Ménesi úti ellenzéki társaság egyik oszlopos tagjának, amikor arról esett szó közöttünk, hogy kit nevezzenek ki a Rádió, a Televízió élére. Vagy az induló Új Magyarország című napilap problémáiról beszéltünk, arról, hogy az MDF kormánynak nincs, illetve a kommunistákhoz viszonyítva kevés a pénze. Nem tud újságokat vásárolni.

– Ne is vásároljátok meg a „szabad sajtót”! Ne nevezzetek ki senkit! Én azért léptem be még 1988-ban az MDF-be, mert programjában szerepelt az öngazgatás elve,(56 sikerét az öngazgatásos struktúra bevezetése alapozta meg. Az ENSZ Különbizottságának jelentése is ezt hangsúlyozta 1957-ben).

– A főszerkesztőt az öngazgatás elvei szerint az újságíróknak, az utasításait követőknek, tehát a szerkesztőségének kell megválasztania. A hazug Kossuth és Petőfi rádió alkalmazottai, higgyed el, nem hazudtak szívből, lelkesen, hanem kényszerből. Talán most annál lelkesebben fogják mondani az igazságot.

– Nem lehet bennük megbízni. - hangzott az ellenvetés.

– S abban az újságban, ahol ti jelöltétek ki a főnököt, ott meg lehet bízni a beosztottakban? - kérdeztem vissza.

Hiába érveltem az IZÉ-vel, a JO-JÓ-val, Koldusdiákkal, ahol ez kitűnően működött. Vagy rossz példaként a Szabad Európa Rádióval. Bemutattam neki s itt most mellékelem is a JO-JÓ csodálatosan jól sikerült, tömör alapszerződését. Azért írom vastag betűkkel, mert érdemes lenne márványba vésni.

„A főszerkesztő a lap szerkesztését illetően teljesen önálló! A szerkesztőség választotta, az válthatja le. A szerkesztőség összetételén viszont csak a szerkesztőség, mint közösség változtathat!”

/Kéziratom összeállítása közben találtam meg 1981-ben írt feljegyzéseimet. Ebben egy ennél részletesebb tervezetre bukkantam. Érdemes közölni, mert valóban ennek alapján állítottuk össze a Koldusdiákokat, a JO-JÓ-kat, s egyéb diákkiadványt. S ez általánosan elfogadott gyakorlattá vált/.

„Meggyőződésünk, hogy a művész, az író, az újságíró számára olyan létfontosságú közeg az emberi közösség, mint a madár számára a levegő vagy a hal számára a víz.

Ezért tartottuk elsődleges feladatunknak önálló és szigorú szabályok szerint működő szerkesztő-közösség létrehozását.

A szerkesztőség a tanév elején a Diáktanács előírásai szerint alakul meg. A tanév folyamán a szerkesztőség összetételén csak a szerkesztőség, mint közösség változtathat.

A főszerkesztőnek ebben a vonatkozásban csak egy szavazata van, tehát a szerkesztőség tagjaival egyenrangú.

A lap szerkesztésében viszont a főszerkesztő teljesen önálló. Rajta múlik, hogy kérje a szerkesztőség véleményét, hogy javaslataikat elfogadja. Az ő feladata, hogy sikeres, jó lapot szerkesszen.

A főszerkesztőt a szerkesztőség választja, gondosan előkészített titkos választással, s bármikor leválthatja.

1.§ A szerkesztőségi üléseken minden szerkesztőségi tag megjelenése kötelező.

2.§ Az ülést a főszerkesztő vezeti.

3.§ A közösség bármelyik tagjának jogában áll, hogy bármiben is titkos szavazást követeljen.

4.§ Az üléseken egyszerre csak egy valaki beszélhet, s a többieknek kötelessége azt figyelemmel kísérni.

5.§ A hozzászóló nem élhet vissza a többiek türelmével.

6.§ Az újság anyagi alapját biztosító személyeknek vagy szervezeteknek nincsen beleszólásuk, sem a szerkesztőség munkájába, sem a szerkesztőség személyi összetételébe. Amennyiben ilyen törekvés kitudódik, a szerkesztőség kötelessége elutasítani ezek támogatását.”

A kormánytanácsadó legyintett: Ó, ezek csak gyerekek.

Ezen a beszélgetésen részt vett Kastlban a Frankfurter Allgemeine Zeitung vezető beosztású szerkesztője, főmunkatársa és megkérdezte: vajon az Új Magyarország ezek szerint kormánylap lesz.

– Nem, nem! Független napilap!

– Azzal, – kérdeztem, – hogy Antall nevezi ki a főszerkesztőt, illetve az igazgatót?

A Szabad Európa Rádiónál nem gyerekek dolgoztak. Én 1972-től rendszeresen dolgoztam ott 1976-ig, külső munkatársként, Dr. Feketekuty László főszerkesztőnek. Viszonylag sokat.

Ölvedy Jánosnak A középiskolai tankönyvek kritikája című sorozatomat írtam, Zoltán Károlynak /Kovács Zoltán/ a Népfőiskola műsorába rendszeresen dolgoztam. Vagy Gergelyffy művészi színvonalú műsorába, a Nyugati Levélbe, amikor úgy éreztem, hogy igen jól sikerült valami. (Az egyiket lefordították angolra és elküldték Amerikába.)

Minden írásomat elfogadták, talán azért, mert még ösztönzésként éreztem azt az üzenetet, amivel legjobb barátom küldött el a szabad világba, mikor elbúcsúzott tőlem, s felszálltam a pályaudvar felé vivő villamosra: - Mondd el nekik, hogyan élünk!

A Szabad Európa Rádióban minden írásomat elfogadták. Csak egyet nem. A legjobbat!

Nem, a Szabad Európa Rádió sem volt szabad. Amerikai prominensek nevezték ki a rádió igazgatóját. S a rádió igazgatója azok véleményét becsülte többre, inkább, mint a szabadnak mondott újságíróét, tehát munkatársai önálló véleményét.

Itt a nem közölt írást. Témája érdekes módon ma is aktuális, feltételezése, pedig 33 év múltán, százszázalékosan beigazolódott.

A terrorizmus alapképlete

Kísértet járja ma be Európát. Sőt, nem csak Európát, hanem az egész világot. A terrorizmus kísértete.

Az egyes emberek, de a demokratikus államok felelős vezetői még inkább érzik, hogy egy olyan világjelenség gyorsította meg lépteit, mely legnagyobb értékeinket fenyegeti. Eszméinket és becsületünket. Mert a terrorizmus annyit jelent, hogy megfélemlítéssel valami tőlünk teljesen idegen akaratot ránk lehet kényszeríteni. Úgy érezzük: a szörnyű eseményt, a túszok kivégzését - amivel fenyegetnek bennünket - nem tudjuk majd elviselni, s ezért inkább teljesítjük, teljesítenünk kell követelésüket. Terrorral tehát egy maroknyi elszánt csoport mindannyiunkat, emberek tízezreit, millióit tudja megdermeszteni, mindannyiunk akaratát megbénítani.

Ott voltam azon a kísérteties éjszakán, Münchenben. Az olimpiai játékok félidejében: a terroristák éjszakáján. Több tízezred magammal ott álldogáltunk az olimpiai falut környező parkokban, dombok tetején, útkereszteződéseknél. Rendőrség és katonaság jól felfegyverzett osztagai csatárláncban vették körül a sportolók szálláshelyét, a hatalmas modern épületeket, amelyek amúgy is későgót várkastélyokra emlékeztetnek, Páncélautók a környéken mindenütt, begyújtott motorral. Hátrébb mentőkocsik sora, készenlétben álló személyzettel. A sötét égen, felettünk három helikopter dübörög vörös fényeket villantva, bevetésre készen. – S mégis, e hatalmas tömeg, rendőrség, katonai alakulatok, mind valamennyien tehetetlenül álltunk ott nyolc felfegyverzett emberrel szemben. – Kísérteties éjszaka volt.

Mi volt e nyolc ember különös hatalmának a titka?

Az vajon, hogy saját életüket kevesebbire becsülték, mint azt az eszmét, amit képviseltek? – Vagy az inkább, hogy azoknak az életét becsülték semmire, akik mellének szegeződött géppisztolyuk csöve?

Hatalmuk titkának megfejtése, meggyőződésem szerint az, hogy a terroristák más értékrendszerben hisznek, mint mi. Nem bátrabbak ők, mint a többi ember! Ők mások életét becsülik kevésre. Az ártatlanokét!

Mert akár sportolókról van szó, akik egy nemzet neveltjei, büszkeségei, akár asszonyokról, anyákról, gyermekekről vagy erőtlen aggastyánokról van szó, az áldozatok mindig ők: az ártatlanok! Az ő szenvedésük, az ő életük veszélyeztetése az a látvány, amit nem tudunk elviselni. - S megmentésükért hajlandók vagyunk minden áldozatra. (A legnemesebbek talán még arra is, hogy saját életüket kockáztassák)

A terrorizmus eszköze tehát mindig ugyanaz. A háborúban a hadifoglyok, vagy a lakosság megtizedelése. Túszok szedése.

Repülőgép-eltérítéseknél az. utasok életének veszélyeztetése.

Bankrablásoknál a véletlenül jelenlévők fenyegetése. A gyermekrablásoknál, pedig a szegény kis ártatlanok a zsarolás eszközei.

A túsz-rendszer a terror alapképlete!

S ezt minden egészséges lelkületű embernek, világnézetre, vallási, politikai felfogásra való tekintet nélkül eleve el kell ítélnie.

A politikai terrorizmus, a terrorizmus legveszedelmesebb fajtája, mert egyrészt emberek millióit érinti, másrészt, mert megítélése nehéz. Megítélését megzavarhatja az, hogy elkövetői látszatra egy erkölcsi, illetve politikai cél érdekében cselekszenek. De vajon előremutató politikai eszme lehet az a XX. században, amely az ártatlanok életével kereskedik? Eszme lehet az ma, amikor ennek épp ellenkezője már a középkori lovagrendek elsőrendű célkitűzése volt: nevezetesen az özvegyek, árvák és szegények védelme?!

A terrorizmus minden fajtája embertelen és aljas. Az emberi jogok szellemével, és a szabadságjogok jóformán minden paragrafusával szöges ellentétben áll. Ezért tűzte az Egyesült Nemzetek Szervezete napirendre – Waldheim főtitkár személyes javaslatára – a terrorizmus megakadályozásnak és továbbterjedésének kérdését. A szabad világ teljesen egységes abban, hogy a terrorizmus minden fajtája elítélendő, tekintet nélkül arra, hogy mi volt az indíték.

A világ látja, a világ érzi: ahogy a terrorcselekmények száma gyarapodik, úgy nő a közeledő kísértet ránkvetődő hatalmas árnyéka.

Sokan – kétségbeesésükben úgy vélekednek, hogy a terror elleni védekezés egyetlen eszköze maga a terror. Ezt a megoldást választotta az olimpiai eseményeket követően Izrael is. Terrorra terrorbombázással válaszolt. Asszonyok gyermekek lettek az áldozatok. Egy férfinak egyetlen éjszaka felesége és kilenc kiskorú gyermeke halt meg. – Ez lenne a megoldás?

Az lenne a megoldás, hogy elfogadjuk azoknak az értékrendszerét, akiket eddig bűnözőknek, háborús bűnösöknek neveztünk?

Hová vezet az, ha elfogadjuk a (gyáva) gyilkosoknak erkölcsi világrendjét? Vajon nem alapozzuk meg, nem segítjük-e elő ezzel azt a világtörténelmi fordulópontot, amikor az emberiségnek egy jól felfegyverzett kisebbsége – gyilkos szerszámjának csövét kisgyermekek szívére irányítva – azt fogja követelni tőlünk, hogy fogadjuk el az ő világnézetüket, s mondjunk le örökre (emberi) szabadságjogainkról? Nem a napokban mondott le a világ az igazságszolgáltatásról, a müncheni terroristák elítéléséről?

Igen. így néz ki a terrorizmus kísértete a maga teljes egészében, életnagyságban. AZ emberiség becsülete, erkölcsi világrendje forog veszélyben.

Életveszélyben!

Ezért volt megdöbbenő, hogy a politikai terrorcselekményeket, beleértve az olimpiái vérfürdőt is, a magukat humanistának és szocialistának nevező országok nem ítélték el erkölcsileg. A Szovjetunió és a népidemokráciák nyilatkozataiban csak az olvasható, hogy nem tartják ezeket a terrorcselekményeket célravezetőnek. Tehát pusztán alkalmatlanok. Csak taktikailag hibásak.

Miért nem ítélik el erkölcsileg? Vagy talán valamiképpen összeegyeztethető lenne a terror, az úgynevezett szocialista erkölccsel?

A marxi tanítás valóban felkeltheti gyanakvásunkat. A dialektikus és történelmi materializmus az erkölcsöt a társadalom függvényének, tehát változónak tartja. Humanista ideáljai ellenére a terrort „az emberiség érdekében” a „munkásosztály” érdekében erkölcsileg elfogadhatónak minősíti. Lenin még pontosabban fogalmaz.

Az ő szavaira bukkanunk, amikor a nyilatkozatok óvatosan elkerülik az erkölcsi megbélyegzést, s nem célravezető eszközről, „helytelen taktikáról” beszélnek.

A világ közvéleménye ma a terrorizmus kérdésével foglalkozik. Az ENSZ tárgyalni fogja az egész emberiség jövőjét eldöntő problémát. Most tiszta, egyértelmű állásfoglalásra várunk. A terrorizmus kísértete fenyegeti a világot! Hol állanak a kommunisták, szembefordulnak-e a kísértettel vagy mögötte settenkednek?

R. J. München, 1972. okt. 30.

* * *

Felvethetné valaki, miért lenne egy írónak szüksége közösségre, úgy, mint a halnak a vízre? Hát azért, mert azoknak ír.

Igaz, azt közönségnek mondjuk, de ha az legalábbis nem virtuális közösség, tehát nép, kultúra, akkor nem alkotásokat, műalkotásokat hoz létre a művész, hanem förmedvényeket, hogy azzal provokáljon, hogy magára vonja a figyelmet és eladhassa a hordának, jó pénzért, termékét. Akkor már inkább Adynak, József Attilának adok igazat. A műalkotás elsősorban nem árucikk.

A kinevezett főszerkesztő szolgálékúségét 1978-ban az Európa Tanács hivatalos folyóirata is kipellengérezte. Vettem, tehát ezúttal is a bátorságot, mint annakidején, 1962-ben Budapesten, hogy kiállják a sajtószabadság ügyében:

A Citadella kiállítás megtervezésével talán többet is kockáztattam, mint egzisztenciámat. Az állandó kiállításon ott díszlett éveken keresztül az 1848-as követelések 12 pontja és legelől, kiemelve, a sajtószabadság.

Ehhez nem kellett bátorság! – mondhatná valaki. Tévedés. Amikor 1990-ben húsvétkor, 19 év után hazamentem, felmentem a Citadellára, elmerengeni a múlton, a 12 pont már nem volt ott!

Kastlban, szövegjavaslatot kellett beküldenem a kultuszminisztériumba, az 1979 májusában sorra kerülő érettségire. A mellékelt szöveget küldtem be, magyar és német nyelven. /A Függelékben 115. old. / E szerint Európában, a szabad világban nincsen sajtószabadság. Az csupán a tőkével rendelkezők privilégiuma! Elfogadták, sikerült.

Sajnos, a diákok válaszát nem tudom prezentálni, mert azokat az iskola, illetve a minisztérium őrzi. Őrzi? Pedig kitűnően sikerültek. Igaz, én osztályoztam azokat, s én készítettem fel a diákokat a helyes válaszra.

A sajtószabadság merész követelését mindkét esetben az tette lehetővé, hogy a szövegek idézetek voltak, tulajdonképpen védett szövegek.

1962-ben Magyarországon az, hogy a márciusi ifjak fogalmazták, 1978-ban, Bajorországban pedig az, hogy a szöveg az Európa Tanács hivatalos folyóiratában jelent meg.

Gondolja valaki, hogy ma nem kell bátorság követelni az Egyetemes Emberi Jogok következetes betartását Európában?

Mellékelek egy aláírás-gyűjtőívet. Több nyelvre lefordítottam. Kétszáznál többen írták már alá. Közjegyzőnél lesz letétbe helyezve, mert az aláírók anonimitásának garantálását szükségesnek tartottunk mi, a Gondolat-kör tagjai.

A készülő európai alkotmány szerint, bizonyos számú aláírás esetén az európai parlamentnek tárgyalnia kell a benyújtott felterjesztést, követelést.

Nem is kell jóváhagynia, mert az már ma is, jogi és erkölcsi szempontból egyaránt érvényes.

Aki meri, írja alá!

Itt nyílik alkalmam arra, hogy egy bátor emberről, dr. Nagy Lajos történésről megemlékezzek.

A Pázmány Péter, a későbbi Eötvös József Tudományegyetemen ismerkedtem meg vele. A felettem lévő évfolyam hallgatójaként ő is látogatta Kornis Gyula filozófus óráit. Kerestem Lajos társaságát, mert nagyon higgadtan, nagyon tárgyilagosan tudott beszélni, vitatkozni. Olyannak képzeltem el az igazi tudóst, amilyen ő volt. S valóban olyan ismeretekkel rendelkezett, ami hosszas szorgalmas munkát, elmélyedést feltételezett. Ezenkívül hallatlan memóriával is rendelkezett, nemcsak a fontosat tudta, hanem a feleslegest is, s így a tanító professzorok múltjáról olyan leleplező adatokkal szórakoztatott, amiket senki mástól nem hallottam. S közben mosolygott szénfekete bajusza mögött.

Egyszer azt mondta nekem, hogy ő abban a házban lakik, ahol József Attila született. Gyanakodva néztem rá. Meghívott, látogassam meg.

Valóban a Gát utcában lakott. Egyszerű, többemeletes bérház volt, a belső udvar felett úgynevezett gangok, folyosók húzódtak rozsdásodó vaskorláttal. Három vagy négy oldalról? Már nem emlékszem. Mintha a kapu felett nem lett volna. A konyhában fogadott, olyan kicsi lehetett a lakás. Szüleinél lakott. A Gát utcában! Meghatódva, megilletődve éreztem magam.

Barátok lettünk, de ő önmagáról sohasem beszélt. Beszélgetéseink, az irodalomra, a történelemtudományra, az akkori súlyos társadalmi problémákra szorítkoztak. De ezekről mindig nyíltan, őszintén beszélt. Néha arra gondoltam túlságosan merészen, bátran. Óvatos volt ugyan, de nem félt. Ő hozta el a Ménesi úti ellenzéki társaság számára Mindszenty József 1956. november 2-án mondott híres beszédét. Az Országos Levéltár előtt adta át nekem Lajos a beszéd francia nyelvű szövegét egy Népszabadságba tekerve, csomagolva.

Társaságunkban tudniillik különbözőképpen emlékeztünk rá, s a könyvtárakban nem lehetett megkapni. Zárolták. Kiderült, hogy a Kádár-rezsim ebben is hazudott nekünk. Mindszenty nem a régi világot akarta visszaállítani. (Függelék 121.oldal) Történelmi horderejű, nagyszerű beszéd volt ez. Tanítani kellene középiskolákban, mint annak idején Apponyi Albert Trianon kastélyában elmondott védőbeszédét.

Lajost kértem meg még 1962-ben, hogy állítson össze a tervezett Citadella kiállítás számára olyan forgatókönyvet, mely Budapest illetőleg Pest-Buda történelmi korszakait jellemzi. Metszetekkel, rézkarcokkal, hogy azok majd ábrázolhatók legyenek.

A Citadella bástyafalában nyílásokat találunk. Régen ágyúcsövek számára szolgáltak. A látogató ezeken keresztül láthatja a mai várost. Ezen nyílások körül, az azt körülvevő árkádok falán, pedig ott volt a város múltja. Az elmúlt évszázadok korszakai. Az is, amikor kiharcoltuk a magyar szabadságot, s az a korszak is, amikor azt elrabolták tőlünk. Magát a Citadellát is a „rebellis” magyar nép fékentartására építették.

Másik emlékem Lajos barátomról: 1966-ban vagy 68-ban a Fővárosi Idegenforgalmi Igazgatóság csapata toronymagasággal nyerte a magyar televízió országos idegenforgalmi vetélkedőjét. Nem csoda, Lajos volt a háromtagú csapat oszlopos, legidősebb tagja. Társai is a Ménesi úti társaságból kerültek ki. Én nem szerepeltem, csak edzőként gyakoroltam velük. A győzelem után kérdeztem Lajost, miért nem használta doktori címét.

– Így is megnyertük. – mondta mosolyogva a bajusza alatt.

1967-ben vagy 68-ban, a Kossuth-klubban tartott „Miért szép Budapest?” című előadássorozatban ő tartott előadást a történész szemszögéből. (Granasztói Pál és Pogány Frigyes, a Műszaki Egyetemről, a városépítészek szemszögéből).

A sorozat arra törekedett, hogy minden szakember, akinek dolga van a várossal, választsa keressen erre a kérdésre.

Így írja majd elő önmaga és szakmája számára, hogy mire ügyeljen munkája során, amikor a város szépségét őrzi, gondolja.

Amikor 19 évi távollét után visszaérkeztem Budapestre, azonnal kerestem barátomat, de ő már nem volt az élők sorában. A forradalomról írt jegyzetei is eltűntek. Pedig képzeletemben most is látom őt, ott ül szemben velem lakásán egy nagy fotelben és mutatja a kezében lévő szürke füzetet. Mindent írok, – mondja, – hiszen belekerültünk a világtörténelembe.

Füzete már tele volt jegyzetekkel, s azok mind a hely, a nap és az óra megjelölésével. Ahogyan az egy igazi történelemtudóshoz, krónikáshoz illik.

Neki nem mutathatom meg már diákjaim dolgozatait. Pedig elbűszkélkednék vele, mert ilyen műalkotásokra nem tudtam Magyarországon inspirálni. Hiába került ki ottani tanítványaim közül több költő, több író, hiába érzem őket baráti vonatkozásban közelebb. Iskolában, „kezem alatt”, ilyen remekművek még nem születtek.

* * *

Münchenben fejeztem be az 1956 után elkezdett szabadság-fogalom kutatást, ott írtam meg a „Szabadság Társadalma” című kéziratomat. Az ott lefektetett elveket természetesen magamra nézve kötelezőnek tartottam. Ez elvek előírták, hogy példamutatóan minden ember szabadságát, azaz emberi méltóságát hangsúlyozottan tiszteletben kell tartani. Tanítványaimnak ezt azzal is demonstráltam, hogy nemcsak a tanárnőknek, hanem a magyarul tudó takarítónőknek is kezécsókolommal köszöntem. A fiatalok személyiségét, ha sajátos módon is, de tisztelni kell. De saját személyiségünket sem szabad megtagadni. Sőt, azért az esetleges üldöztetést, sikertelenséget is vállalni kell. Az alázatosság a szolgák erénye. Az csak Istennel szemben ildomos. A túlzottan szerény ember Istent sérti meg, aki bennünket saját képére és hasonlatosságára teremtett.

Tanítványaim írásaiból egyre inkább éreztem a növekvő magabiztosságot, s azt, hogy fantáziájukban felszabadultnak érzik magukat. Olyan őszinték lehetnek, amilyenek csak akarnak.

Az egyik magyarórán a párbeszéd szerepét és többek közt írásmódját is tanítottam. Ez utóbbi gyakorlására házi feladatot adtam. Ketten-ketten írjanak egy párbeszédet. Akkor születtek meg ezek a kis remekművek:

Két ceruza beszélget

Egyszer volt, hol nem volt. Volt két ceruza és ugyanabban a tolltartóban laktak.

- Szia, piros ceruza!*
- Szia, kék ceruza! Hogy vagy?*
- Tudod mi történt velem tegnap? Egy gonosz idegen a padlóra dobott és rám taposott.*
- Majdnem el kellett mennem a kórházba, mert eltört a hegyem. A gazdánk csak úgy mentett meg, hogy kihegyezett. Veled mi történt?*
- A gazda mindig kölcsön ad engem. S az, akinek kölcsön ad, az engem időnként megrág.*
- Most jön a gazdánk. Jaj, most kinyitja a tolltartót.*
- Oh, s újra kölcsön ad. Szia!*
- Szia, sok szerencsét!*

Két hópehely beszélget

A felhőkből két hópehely indult le a földre.

- Zsuzsa, te vagy az?*
- Igen, én vagyok. S te vagy az, Ági?*
- Igen, én. Rajtad van már az ejtőernyő? Mindjárt el kell hagynunk a felhőt.*
- Vigyázz, most indulok. Na, légy szíves, ne lökdöss! Ezt már unom. Most tévedtél. Nem is én lökdöstelek. Mindjárt a földön vagyunk! Vigyázz!*
- Oh, végre leértünk a földre. Ki az az alak ott?*
- Az? Az egy ember. Hallottam, hogy veszélyesek.*
- Lehet, hogy hógolyót csinál belőlünk? Gyere, fussunk el gyorsan!*
- Mi nem tudunk elfutni, mi hópelyhek vagyunk!*
- Jaj, miért nyomod a könyököd a gyomromba? Jaj, végünk van, egy hógolyóban vagyunk!*
- Most nekidob valaminek, egy fához.*
- /Ági és Zsuzsi együtt:/*
- Bumm!*
- Zsuzsa, Zsuzsa, hol vagy?*
- Ági? Ági!!!*
- Halk segélykiáltások a havas tájban.*

(Hegedűs Ági és Baltay Zsuzsa, 7. o.)

* * *

Türelemmel figyeltem, mi megy végbe egy gyermek, egy kamasz, egy bakfis, egy fiatal leány lelkében. Ha figyelünk, látjuk. Többször visszagondoltam ifjúságomra, hiszen egyre távolodott tőlem. Mit jelent, milyen sokat jelent számukra a vakáció, az otthon, a karácsony, az ünnepek! Mit az első szerelem, vagy csak az az élmény, hogy leesett az első hó. Németország „Szibériájában” Oberpfalzban ez amúgy is hamar jön. Az iskolai dolgozatnak ezt a címet adtam:

Az első hó

I. iskolai dolgozat magyar nyelvből Kastl, 1978. november 7-én.

Csóke Gyula, 9. osztályos tanuló ezt írta:

Schmidt úr szemszögéből

Schmidt úr, egyszerű, hétköznapi ember volt. Boldog családapa, s nem keresett rosszul. Állami lakásban élt feleségével és hétéves kisfiával.

Mint minden reggel, ma is kissé álmosan indult munkájába.

Kocsija a háztól nem messze állt, vagy 50 méterre. Minden fehér volt. A fák, a házak, az utca, s ami bosszantotta, az autója is. Nem, ő nem örült ennek a hónapnak. Csúszik az út, le kell takarítani a kocsit, az ablakait. Ha pedig elolvad a hó, minden vizes, piszkos és sáros. Schmidt úr szerette a tisztaságot, s ilyenkor főképpen arra gondolt. Szerette, ha ragyog az autója, de kevésbé örült annak, amikor mosni kellett. Legszívesebben elátkozta volna a havat a téllel együtt, ami már éppen a küszöbön volt. Mert az már nincs messze, hiszen leesett az első hó.

De aztán fiára gondolt, aki édesdeden aludt a meleg ágyban és szépeket álmodott. Talán arra, hogy apukájával hogyan szánkáztak a hegyen. Schmidt úr ajkán ekkor mosoly jelent meg. Hiszen fia örülni fog ennek a fehérségnek, amit ő majdnem elátkozott. Ilyet nem tehet. Milyen boldog lesz a gyerek, ha majd látja azt, amire már régen várt.

Schmidt úr gondolatait egy hókotró zúgása zavarta meg. A munkába menetelről egészen megfeledkezett. Gyorsan beült letisztított kocsijába, beindította motort. Kissé elkésett ugyan, mert a havas utakon nem tudott úgy hajtani, mint máskor. De nem bosszankodott, mert tudta, ha neki nem is hoz örömet ez a hó, de másoknak igen.

* * *

Milyen másképpen írt erről a témáról egy kislány. Ugyanabból az osztályból.

Az első hó, ... az én szemszögemből

November volt. Tudtam, hogy nemsokára esni fog a hó. De amikor leesett mégis furcsa volt.

Eleinte csak vékony réteg fedte a réteket. Az utcákat. Nem is keltett bennem nagy örömet. Inkább azt szerettem volna, az őszi meleg napjai maradnának még. A múlt évben, pedig alig vártam, hogy leessen az első hó. Az idén, épp az ellenkezőjét kívánom. Erre gondoltam, amikor kiszálltam reggel az ágyból. Kinéztem az ablakon. A hópelyhek egyre nagyobbak lettek és dúsabban hullottak. Elkezdtem egy kicsit örülni.

Ez az öröm azonban gyorsan elszállt, amikor az alsóbb osztályosokat láttam az udvaron hólabdázni. Most már nem volt semmi kedvem hozzá.

A szünetekben szinte mindenki hógolyózott. Én egyedül akartam lenni. Távolabb mentem tőlük és csodáltam a fehér tájat.

Felnéztem az égre, s a pelyhek az arcomra hulltak. Elszédültem, de nagyon jó érzés volt a távolba, a végtelenségbe nézni s érezni, hogy ezek a kis puha pelyhek felém irányulnak. Engem ez tényleg boldoggá tett. Jókedvem lett ettől, s ez az egész napon keresztül tartott.

De most már elolvadt a hó.

Meghatódva olvastam ki a kislány dolgozatából, hogy az első hó élményét nemsokára követni fogja egy másiké, az első szerelemé.

* * *

A következő meg, szomorú, megrázó történet:

7. osztály I. dolgozat magyar nyelvből.

Vincze Alexandra:

Egy megrázó élményem

Most leírom, hogy miért is vagyok én olyan szomorú, ha visszagondolok a múltba.

Három éves koromban sokkal többet játszottam a nagymamámmal, mint a mamámmal, mert apunak és anyunak dolgoznia kellett. Karácsony előtt egy hónappal összevesztek: anyu és apu, az orrom előtt. Én megijedtem és elkezdtem sírni. De mégis bent maradtam a szobában. Később elváltak a szüleim. Akkor körülbelül egy fél évig gyermekotthonban voltam. /Kinderheim/ - Amikor az apukámnál voltam, nem volt ott az anyukám, kérdeztem, hogy hol van? Apu azt felelte, hogy dolgozik az anyukám. Na, akkor abbahagytam a kérdezést. Az apukámnak az első felesége visszajött hozzá és megint az ő felesége lett. Testvérem is lett, ő tizenöt éves volt.

Elmúlt egy év. Karácsony előtt álltunk egy nappal. De ezt a napot nem fogom soha elfelejteni. 1967. december 24! Meghalt a nagymamám. És ez hogyan történt, elmesélem most. Az apukám és az ő felesége dolgozni mentek. A nagymamám, a testvérem és én otthon voltunk. A karácsonyi ebéd már meg volt főzve, csak fel kellett majd melegíteni 25-én. Egyszerre, amikor mi hárman a szobánkban ültünk, s én a nagymamám ölében ültem, mert fel akarta adni rám a kék hálóingemet, meghalt. Én megfordultam, mert egész hideg volt a teste, és kérdezni akartam, hogy fázik-e. De akkor a szájából valami kifolyott. Én megijedtem, mert tudtam, hogy meghalt. A testvérem felhívta az apukám. Az apukám, de a nagynéném is hazajöttek. Egy félórával később jött egy fekete kocsis és elvitte a nagymamám. Másnap reggel elvittek engemet a kórházba. Ez volt az én szomorú élményem.

* * *

Legvégül olyan műalkotást közlök, melynek, szerintem helye van a magyar irodalomban. Tekintettel létrejöttének sajátos körülményeire.

Hadabás Albert, – nyilván nem sértődik meg, hogy külön engedély nélkül közlöm írását, hiszen a JÓ-JÓ III. évfolyamának 2. számában meg is jelent - Albert Belgiumban született, francia környezetben nőtt fel, s csak egy-két évet töltött Kastlban. Gyenge helyesírásából nyilvánvaló volt, hogy írni, olvasni csak itt tanult meg, iskolánkban. Küszködtem millió hibájának kijavításával. Kértem osztálytársait, segítsenek házi feladatai elvégzésében, foglalkozzanak vele, korrepetálják. Meglepetésemre többen is vállalkoztak rá.

– Úgy is szoktuk olvasni magyar füzeteket - mondták.

– Hogy-hogy?

– Olyan ragyogó történeteket ír az itteni életről, hogy már más osztályok is kérték, hogy olvashassák.

Egyik remekművét közlöm is. Diákok javították helyesírási szempontból.

Hagyjuk abba!

Tudom, hogy ezt a témát már sokszor előhoztam, de mit akartok? Fiatal, romantikus lélek vagyok én is!

Volt Kastlban egy kislány, 13 éves volt. Megszeretett egy fiút, aki három évvel idősebb volt, mint ő. Claudine-nak hívták, a fiút pedig Lajosnak. Egyszer Lajos kapott egy névtelen levelet. Ez a levél azt árulta el, hogy egy leány bele van esve. Barátai segítségével Lajos kiderítette, hogy ez a lány Claudine.

Lajosnak ugyan nem tetszett a lány, de meg akarta próbálni, hátha megszereti. Claudine-nak nem voltak barátnői, hangulatai hullámoztak, jelleme is rendszeresen változott, de mindezt gondosan titkolta Lajos előtt. Lajos elkezdett járni vele. Először csak kis jelentéktelen dolgokról beszéltek. Drukkoltak egymásnak, hogy az órákon, feleléskor szerencsájuk legyen. Aztán a 6. órában egy bizonyos helyen találkoztak. Claudine attól félt, hogy szobatársai is ugyanúgy beleszeretnek Lajosba, mint ő, s beköpi a kedvesnővéreknek, hol vannak olyankor. Ebédkor és vacsoraidőben Claudine mindig rá gondolt és így szólt barátnőihez:

Nem vagyok éhes, amióta szerelmes vagyok!

Ezen mindenki röhögött, mert tudták, hogy szekrénye tele van édességgel, s befal azokból, amikor nem figyeli senki. Máskor meg a nővérek előtt így szólt:

– Jaj, de furcsán érzem magam, de jó kedvem van! Ilyenkor aztán mindenki tudta, mi vár rájuk és inkább eltávoztak, mert különben barátnői és a kedvesnővérek nyakába ugrik, és azt ordibálja: „Boldog vagyok! Boldog vagyok! ”

Ezt tovább nem lehetett bírni és Lajos elhatározta, hogy szakít és otthagyja a lányt. Tudta, nehéz feladatot vállal, de hát meg kellett tenni, különben „egész életem végéig lógni fog a nyakamon” – gondolta Lajos. Egyik szünetben beszélt vele:

– Claudine, meg kell mondanom valamit, ne sértődj meg, aranyos kislány vagy, de nézd, én három évvel idősebb vagyok, mint te. A lány már könnyezett, mert tudta mit akar Lajos.(Ő sem hülye.)

– Ugye, nem szeretsz?

– De szeretlek, de csak úgy, mint egy barát. Hagyjuk abba az egészet!

Erre a lány sírva fakadt és elkezdett futni. Lajos sietett az osztályába, mert már csengettek. Nem tudott figyelni az órán, mert rájött, hogy mégis csak szereti.

* * *

Albert aztán kimaradt az iskolából. Volt egy-két tantárgy, amit nem bírt. Nem bírt bíbelődni idegen nyelvekkel. Némettel, angollal. Elégnek tűnt számára a francia és a magyar. Ő komolyan vette a nyelvtudást.

A matematika is problémát jelentett számára.

Olyan gazdag lehetett a lelkivilága, hogy nem tudott csak egyre koncentrálni. Pláne egy olyan „szöveges példára”, amiben három cső keresztmetszetét kellett kizárólag tekintetbe venni. A matematikai tudás titka, hogy képesek legyünk egy valamire koncentrálni.

Ezt viszont gyakorolni is lehet. Szorozzunk meg kétjegyű számot egy háromjegyűvel. Ez csak akkor sikerül, ha csak erre gondolok, ha csak erre koncentrálok. Gyakorlat kérdése az egész. Az, aki nem kap jó jegyet matematikából, az nem feltétlenül buta, csak nem tanult meg koncentrálni. Néhány okosnak gondolt tanulóval gyakoroltam is ezt. Félév alatt egy jeggyel javították matematika osztályzatukat.

De visszatérek az irodalomhoz, mert az a szakmám.

A nyelvi problémák egy-egy mű sikerét csökkenthetik olvasóik körében. Jó példa erre Albert esete. Helyesírási hibái miatt csak később jöttem rá érzelmi világának gazdagságára, s kifejezőkészségére. Később, mint tanítványaim.

Ez juttatja eszembe, hogy irodalomtörténetünk legnagyobb prózaíróját érdemtelenül kevesen olvassák. Nyelvújítási nyelvezete ma már elavult, s ezért csak az első tíz oldal után döbben rá az elszánt olvasó, hogy itt egy magyar Dosztojevszkijt tart a kezében.

Nem beszélve politikai publicisztikájának értékéről, annak modernségéről, ami többek között nemcsak abban meglepő, hogy Marx Károly nevét nagy kortársai közül talán egyedül ismerte, hanem az, hogy mint európai és magyar ember Marx Károly elméletét, tanítását határozottan elvetette.

Nyelvezetének modernizálására Móricz Zsigmond szánta el magát és a Rajongókat új nyelvi köntösbe öltöztette. Nem sikerült. – Nem Kemény Zsigmond támadt fel, hanem egy Móriczka született csupán. A XIX. századi Shakespeare-fordítások, Vörösmarty, Petőfi, Arany János átültetései jól érthető, mai magyar nyelven szólnak. S így Magyarországon aránylag többen is olvassák a nagy drámaíró, mint a már avultnak tűnő eredeti műveket otthon, Angliában. – Mi lenne tehát, ha egy volt kastli diák lefordítaná a Zord Idők-et, az Özvegy és Leányá-t német, angol vagy francia nyelvre, mely sok-sok diákunknak tulajdonképpen anyanyelve? Mi lenne?

- Helyet kapna a világirodalom-történetben egy prózaíró magyar klasszikusunk is!

* * *

Legyek büszke arra, hogy magyar vagyok?

1986 februárjában ezzel a címmel írtam dolgozatokat a 8. 9. és 10. évfolyamokban. Csalódtam. Nem azt írták, amiben reménykedtem. Valójában azt akartam kérdezni az emigráns magyarok gyermekeitől, hogy vajon ésszerű, ha rátartiak, ha büszke magyarok vagyunk ebben az idegen, ebben az idegen nyelvű nagyvilágban?

Jó, jó, a kulturális vetélkedés mindegyik fél számára előnyös. Ezt tudom. Vagy ahogyan Mindszenty fejezte ezt ki híres 1956-os beszédében: „kultúrnacionalista nemzet” akarunk lenni és értékeinkkel más népeket is gazdagítani. De, mi befogadott menekültek, ne hetvenkedjünk!

S hogy rávezessem őket az ildomos, de számunkra is előnyös, keresztény magatartásra, még egy Petőfi idézetet is helyeztem el a cím alá, mintegy mottóként:

„A Kárpátoktól le az Al-Dunáig
Egy bős üvöltés, egy vad zivatar!
Szétszórt hajával, véres homlokával
Áll a viharban maga a magyar.
Ha nem születtem volna is magyarnak,
E néphez állanék ezennel én,
Mert elhagyott, mert a legelhagyottabb
Minden népek közt a föld kerekén.”

Egyrészt azt sugallja az idézet, hogy elsősorban a rászorultakkal törődjünk, s ne dicsőségünkre gondoljunk: „ha nem születtem volna is magyarnak...” Másrészt meg azt, hogy a sorsközösség az, ami összetart bennünket, s nem a büszkeség, a rang.

Ilyen következtetést, meglepetésemre, senki sem vont le. Annál inkább hangsúlyozták, s szinte kivétel nélkül, hogy igenis büszkéek arra, hogy magyarok. És éppen itt, Kastlban vált ez számukra tudatossá. S amivel érveltek, az engem is jobb belátásra vezetett.

Hangoztatott büszkeségükkel nem felülkerekedni szeretnének a nyilván gőgös befogadókon, hanem egyszerűen csak védekezni. Másrészt meg az otthonmaradottakkal akarnak szolidaritást vállalni. Felhívni a világ figyelmét arra, hogy egy érdemekben gazdag, szabadságszerető nép elnyomás alatt él, s joggal elvárhatja a világ segítségét.

Nem gondoltam arra, hogy az otthonról irigyelt „külföldre szakadtak” gyermekeit sem fogadják be könnyen az idegenben. Ez különösen az ifjúságot érinti érzékenyen. Az etnikai alapon történő kiközösítés igen gyakori Nyugat-Európa iskoláiban.

A dolgozatokra megadott téma diákjaim érzelmi világát alaposan megbolygatta. „Nehéz erről írni” - panaszkodtak valamennyien. S ugyanakkor rengeteget, kétszer annyit írtak, mint máskor. Ömlött tollukból a tinta. Beszélni akartak végre arról, ami szívüket nyomta, ami gondként, teherként nehezedett rájuk.

Hiszen a voltaképpen téma itt az idegenben nem volt más, mint annak megfogalmazása: mi a haza?

Az lenne a haza, ahol születtem? A szülőföldem?

Ahol szüleim jöttek e világra? A származás dönti el, melyik ország a hazám? Vagy az az ország a hazám, melynek nyelve az anyanyelvem? A szociológia nem foglalkozik a haza fogalmával. Talán nem is lenne képes rá. – Korunk szociológiája!

A társadalmi mobilitás ma már az egész földtekére kiterjed. A gazdag, a nyugat-európai országok legnagyobb gondjává vált a bevándorlás kérdése, az idegen kultúrák, a kevésbé toleráns vallások térhódítása. Látjuk, nem sikerült a vendégmunkások integrálása. Probléma a politikai menekültek befogadásának mértéke. A legfőbb hiba, hogy ezeket az égető kérdéseket elsősorban gazdasági kalkuláció szempontjából demográfiai kérdésnek tekintik és elavult jogi eljárásokkal akarják megoldani. Ez főként érzelmi kérdésnek kellene tekinteni. Hallgassuk meg a fiatalokat. Ez nem tudományos kérdés. Itt őszinteség kerestetik. Én tanultam, okultam ezekből a dolgozatokból.

„Bocsánat, tanár úr, hogy ilyen sokat írtam, de jól esett mindezt leírni.... Német édesanyám van.

Eddig már sok fájdalmat okozott az nekem, hogy nem tudtam, hová tartozom. Mióta Kastlban vagyok,tudom, hogy magyar vagyok.”

/10. osztály, leány/

„Én már Ausztriában születtem, de magyar vagyok. Minél többet tudok hazámról, annál büszkébb vagyok rá. Ez igen jó érzés, mely erőt ad.”

/9. osztály, leány/

„Én két éves koromban jöttem el Magyarországról. Senkit sem tölthet el különösebb büszkeség, hogy milyen nemzethez tartozik. Emberségünk a fontos.”

/9. osztály, leány/

„Nagyon nagy kár, hogy szét vagyunk szórva az egész világon. Nincs olyan ország, ahol otthon éreznénk magunkat. Magyarországon sem, a szocializmus miatt.”

/10. osztály, fiú/

„Mit jelent egy külföldi magyarnak a szó, hogy „hazánk”? Hazánk bírta ki a mongolok nyilait, hazánk élte át a törökök pusztításait, hazánk viselte el a Habsburg uralom tortúráját, de főleg ez: hazánk küzdött legkeményebben a szabadságért, 1848-ban és 1956-ban.”

/8. osztály, fiú/

„Amikor először mentem Magyarországra, négy éves voltam. Nagymamám és nagypapám olvastak nekem egy mesekönyvből, amit nagyon szerettem. Amikor elkezdtem én is olvasni, apukám vett nekem egy ugyanilyen mesekönyvet. Azt mindig magammal hordtam. Igaz, külföldi vagyok, de büszke vagyok arra, hogy magyar vagyok.”

/8. osztály, leány/

„Én eddig német iskolába jártam, kilenc éven keresztül. Meg kell mondjam, tényleg szégyelltem magam, hogy magyar vagyok. Nagyon furcsa volt, mikor először találkoztam fiatalokkal, itt Kastlban, akik büszkék arra, hogy magyarok. Kezdek én is büszke lenni arra, hogy magyar vagyok, mert belátom, hogy Magyarország az én hazám, s ez a nép, melynek egyik tagja én vagyok, ma nyomorban él, mert egy másik állam elnyomja őket.”

/9. osztály, fiú/

„Szerintem nyugodtan büszkék lehetünk, mert egyszer ez a nép volt az, aki ellen senki sem mert kiállni. De mindenki büszke lehet nemzetségére, mert mindegyik népnek volt valami érdeme és jelentősége, és ha nem, akkor meg talán lesz.”

/8. osztály, fiú/

„Úgy érzem, hogy itt Németországban nagyjából tisztelik a magyarokat. (A falubelieket kivéve.)”

/8. osztály, fiú/

„Magyarországon születtem. Otthon eszembe sem jutott, mit jelent, magyarnak lenni. S nem értettem nagyanyám miért sír, amikor szüleim elhatározták, hogy kijövünk. Ezt mondta: Sose felejtsetek el, hogy ez itt a hazátok, akármit hoz is a sors! – S amikor átléptük a magyar határt, valami fájdalom marcangolta a szívemet.”

/9. osztály, leány/

„Ez a kérdés elég nehéz számomra, mert 14 évig olyan országban éltem, ahol a magyarokat elnyomják. Itt nyugaton nagyon meglepett, hogy szülők megpróbálják beleverni a gyerekeket a magyar nyelvet, s erre az kijelenti: én német vagy román vagyok. – Az én szüleim engem mindig magyar iskolába járatnak, pedig sokszor volt úgy, hogy a papám „állásán függött”, hogy leánya magyar vagy román iskolába jár.”

/9. Osztály, leány/

„Mivel magyarnak születtem, természetesen arra fogok törekedni, hogy a többi külföldön élő magyarral együtt elérjük, hogy Magyarország ismét független és szabad legyen.”

/8. osztály, fiú/

„Németországban születtem. Régebben, elemiben le is néztem egy kicsit szülőimre, mert ők „Ausländerok”, tehát külföldiek, magyarok. Már az óvodában bennünk volt, hogy lenéztük a törököket. Aztán kiderült, hogy mégsem voltak olyan „rosszak”. Én már nem nézem le a külföldieket, mert tudom, milyen sorsuk volt a legtöbbszörnek. Ma már jobban érzem magam Magyarországon, mert a németeknek nem jelent olyan sokat a haza, mint a magyarnak.”

/10. osztály, leány/

„7 éves voltam, amikor kijöttünk nyugatra. Pontosan nem tudom leírni, miért vagyok büszke arra, hogy magyar vagyok, de soha az életben nem tudnám azt letagadni. Igaz, hogy ma nagyon rossz Magyarországon. De most mindjárt elkezdene potyogni könnyeim és nem is tudom, miért. Talán azért, mert otthon van egész rokonságom, a nagymamától kezdve a három hónapos unokatestvéremig. Néha, amikor hallom a templomban a Himnuszt, akkor is elkap a sírógörcs.”

/9. osztály, leány/

„Itt Kastlban tanultam meg a magyar nyelvet. Ha én nem jöttem volna ide, mint német-magyar, úgy éreztem volna, hogy egy néphez sem tartozom. Büszke vagyok arra, hogy magyar lehetek.”

/10. osztály, fiú/

„Ha egy ország lakossága nem büszke hazájára, az már nem ország!”

/8. osztály, fiú/

Ezekből a dolgozatokból állítottam össze ellenérveimet 1991-ben, azzal az állásponttal szemben, hogy az emigrációnak nincs beleszólási joga a magyar politikába. Ezzel igyekeztek egyes emigránsok az otthoni korifeusokhoz dörgölődni. A cikk 1989 - ben a novemberi Nemzetőrben jelent meg. Címe: A haza fogalma, /mellékelem a Függelékben (116. oldal.)/

A Koldusdiák, a diákság reprezentatív évkönyve, mindig a kerek évfordulók alkalmával, azaz ötvenként is, a forradalom emlékét idézte fel. Részt vehettem már a 20. évfordulóra kiadott összeállításában. A 25. és 30. évfordulót magam szerkesztettem diákjaimmal. A 35. évfordulót már Magyarországon, szabadon lehetett ünnepelni.

A 30. évfordulóra megjelent Koldusdiák számomra a legkedvesebb. Egy leány apjának rajzai, nagyapjának 56-os fényképei díszítették azt. (Közölni fogom nevüket, ha erre felhatalmaznak. Annakidején az otthon maradt rokonokra való tekintettel ez veszélyes lehetett.) A Koldusdiákot az irodalmi körben, ezúttal is a most már a tanári „villákban” lévő lakásomon szerkesztettük. A forradalom ismertetése és méltatása mellett a haza fogalmának szenteltük ezt az ünnepi kiadványt.

A forradalom legszebb verse Sinka István: „Üdv néked, Ifjúság!” három idegen nyelven szerepelt benne. Diákok fordították le franciára, németre és angolra.

A „haza” nem táj, szép vidék, idillikus környezet, hanem hatalmas, szabad, de szoros közösség. Olyan történelmi méretű, dimenziójú emberi közösség, melynek nemcsak a ma élő magyarok a tagjai, hanem a meghaltak is, ősünk, akik e hazát szolgálták. De ugyanígy közénk tartoznak a még meg nem születettek, a jövő magyar nemzedékei is.

1990 ősztől egyre több magyar diák érkezett Magyarországról a németországi magyar gimnáziumba, Kastlba! – Magyar tanulni?

VII. GONDOLATOK AZ EMIGRÁCIÓRÓL

Figyelmeztetnünk kellene a világot, ne vegye könnyedén az új „népvándorlást”! Aki nagylelkűen jóváhagyja a gazdasági okokból történő világméretű munkaerő-vándorlást, az nem tudja, mit cselekszik.

Az emigrálást – így illetik világszerte azt, hogy egyének, családok elhagyják hazájukat, – (közbevetőleg, mi is az, hogy „haza”?) – csak a legsúlyosabb kényszerhelyzet indokolhatja. Csak ez mentheti fel őket a haza iránti állapotbeli kötelezettségeinek egy része alól. Mi mondjuk ezt, irigyelt emigráns magyarok. Mi, akiknek átlagos életszínvonala meghaladja az otthoniakét. Szó sincs tehát panaszról, hanem az általános, egyetemes kárról, amit az új népvándorlás okoz.

A befogadó ország szemszögéből: a bevándorlás, ez a modern világméretű népvándorlás, szétveri a legértékesebb emberi közösségeket. Nem úgy, mint a régi, az európai népvándorlás, amiben gótok, vandálok, azaz germánok, hunok, szláv népek majd magyar törzsek, később mongol népek vettek részt. Ezek a népvándorlások csak felfokozták a közösségi élményeket, a népek öntudatát, a nemzetiségek összeforrását. Ez a mai viszont pusztítja, megbontja a természetes emberi közösségeket. Ez a mai népvándorlás nem közös vállalkozás többé, mint volt a régi, hanem egyszerűen magánvállalkozás. A legjobb esetben családi elhatározás. De ezt a helyzetet a családok megsínylik. Gyakran fel is bomlanak. A legsúlyosabb az, hogy megszakadnak a kapcsolatok a nagycsaláddal, a baráti körrel, az otthoni légkörrel, szervezetekkel, a világnézeti, vallási közösségekkel. Nincs kapcsolatunk többé hagyományainkkal, a kultúránkkal, a mi esetünkben pedig az egész világon rokontalan magyar nyelvvel.

Hosszasan beszélgettem erről volt tanítványommal. S nagy egyetértésben. Ő Németországban született, Szülei otthon, Magyarországon. Mi az ő anyanyelve? Csak Kastlban tanult meg írni, olvasni magyarul, tehát e tekintetben német, mert német elemiben tanult meg írni, olvasni. Beszélgetni viszont magyar nyelven szeret, magyar rádiót hallgat legszívesebben. Barátai is inkább magyarok köréből adódnak. Nyugodtan állíthatom, hogy anyanyelve magyar.

A vele való beszélgetés már csak azért is tárgyilagos volt, mert őt az ilyesfajta választási lehetőségéből kizárta a sors, s a szüleit is, hiszen, ha nem menekülnek, apját Kádárék kivégzik, s így ő meg sem születik. Ő tehát történelmi szükségszerűségből emigráns.

A nyelv valóban nagyon nagy szerepet játszik annak latolgatásában, vajon érdemes-e a politikának, ezt a kalandozó világjárást elősegítenie.

Láttam pedagógus-munkám során, hogyan kínlódnak gyermekek, hogyan küszködnek fiatal fiúk, lányok nemcsak az idegen nyelvekkel, hanem anyanyelvükkel is. Hibátlan, perfekt nyelvtudás nélkül nem lehet mélyen, őszintén gondolkodni. Talán lehet, de azt már nem tudja közölni mással.

A 80-as évek közepén érkezett Erdélyből egy fiú. Fiatalembernek mondanám, mert magas termete révén 14 éves korára már felnőttnek látszott. Minden magyar dolgozatát felolvastam, nemcsak az osztály okulására. hanem azért is, mert olvasásakor élveztem nyelvezetének frissességét, világos, értelmes gondolatmenetét.

Igyekvő, s jó tanuló volt más tárgyakban is. – Emlékszem a nyári szünet után élvezettel vettem elő első iskolai dolgozatát, hogy javítsam, illetve, hogy átnézzem. Üdülésnek szántam társainak elrettentő írásai után. Aztán letettem. Nem értettem. Nem valamit benne, hanem az egészet. A dolgozatnak nem volt értelme! Ilyen frappáns nyelvromlással még nem találkoztam. Németből már félévben jelese lett. – Mit adjak neki magyarból?

Kastlban jöttem arra rá, hogy minél több nyelvet ismer valaki, annál nehezebben értem meg, hogy mit akar. Ez nem tipikus középiskola, ahová különböző országokból, nyelvterületekről érkeznek a tanulók. Itt, az ebben az iskolában ért mellbevágó nyelvi élmények érlelték meg bennem azt a sokak által felháborítónak tartott álláspontomat, hogy „ne tanuljunk idegen nyelveket”!

Tudom, tudom. Idegen nyelv tanulása révén tudatosabb lesz a nyelvtudás, az anyanyelv is. Nyelvtudás ma világszerte szükségszerű. Egyet tehát lehet, de ne hármát, négyet. S ami a legfontosabb: semmi esetre sem a kamaszkorban. Akkor, amikor hirtelen kitágul számunkra a világ. Amikor kiléptünk a gyermekkorból, amikor beleszédülünk a menekülő horizontba, amikor új igazságok, élmények, érzések, gondolatok töltenek el bennünket. Amikor ennek a sok újnak megragadására és közlésére szolgáló szavakat kell megtalálnunk és megtanulnunk, S azt csak egy nyelven lehet. Anyanyelvünkön.

Elkalandoztam. De, akit ez igazán érdekel, s örömet is akar magának szerezni, olvassa el Petőfi Sándor Tündérálom című költeményét.

– „Középiskolásokról” ír!

A világ ma gazdasági problémákkal küszködik. Bevándorlás, elvándorlás megoldásnak kínálkozik. Tárgyilagosan, higgadtan számba kell vennünk, a kivándorlás, az emigráció okozta károkat is.

1. A szülőföld elhagyásával identitási problémák születnek az emberben, nyelvi, közlési készségei csökkennek.

2. A befogadó környezet az érkezőt idegennek tekinti, hiszen az is, s ezzel a befogadó ország etnikai feszültsége nő.

3. Az otthon maradt családot, rokonságot, baráti kört fájdalmasan éri a veszteség, s maguk is távozásra gondolnak.

4. Az ország elvesztette életerős, vállalkozó kedvű tagját, jóllehet ennek az országnak nagyobb szüksége van rá, mint a csábítónak.

Összegezve megállapíthatjuk: mindenki rosszul jár!

Ezért felelőtlen a fejlett európai államoknak az a politikája, hogy demográfiai problémák megoldására, gazdasági érdekből támogatják e modern népvándorlást. Tehát először tönkreteszik a fejlődő országokat, aztán meg gyűjtést szerveznek, hogy a gazdag és szegény országok között növekvő szakadékot élelmiszerküldeményekkel jótékonyági akciókkal, kölcsönökkel betemessék.

A politikai menekültek előzékeny befogadása helyett, pedig arra kellene az Egyesült Nemzetek Szervezetének törekednie, hogy az emberi jogok alapján igenis avatkozzanak be azoknak az országoknak „belügyeibe”, ahonnan emberek menekülnek, mert élnek emberi jogaikkal.

A „szakemberek” erre azt mondják, hogy ez így utópia, ez megoldhatatlan. Én azt válaszolnám, hogy az emberek többsége, kultúra, vallási különbözőség nélkül úgy gondolkodik, hogy ez a követelés valóban helyes és igazságos. A szakemberek meg arra valók, hogy a választók törekvését megvalósítsák.

Békés úton!

Ezért választjuk meg őket. Ha ezt eleve elutasítják, a történelem lép majd helyettük, de ezért majd őket terheli a felelősség. De mivel az rajtunk nem segít, hát követeljünk!

Ha kétségek merülnének fel ezzel a témával kapcsolatban, világnépszavazást kellene tartani. Globális szavazást ebben a globalizált világban. Az ENSZ rendezhetné. Van rá pénze. S egyúttal azt is megkérdezhetné, elfogadja-e az emberiség az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát. E jogok az egyének jogai, tehát nekünk kell jóváhagynunk. S ezzel a jóváhagyással egyszersmind minden államra nézve kötelező érvényűvé is lesznek.

VIII. A PAP, A TANÁR NE POLITIZÁLJON?

A tárgyilagosság gyakran megtévesztő, hiszen az ember esetleg csak azért leplezi véleményét, indulatait, hogy higgyenek neki. S akkor nem őszinte?

Az őszinteség, különösen az ifjúság szemében, nagyon nagy érték, talán túlzottan is az. Barátjuktól, a lányok barátnőjüktől elvárják, hogy azoknak ne legyen titkuk előttük, hogy azok egész lelkivilágukat feltárják nekik.

Én már nem vagyok ilyen követelődző. Megelégszem azzal, hogy ne akarjanak becsapni. S akkor már „őszintének” tartom őket. És természetesen egyetértek tanárnak, papnak azon igyekezetével, hogy higgyenek nekik, hiszen hasznos ismereteket akarnak közölni hallgatóságukkal, igazságokat. (Feltéve, hogy meg vannak győződve arról, hogy az az igazság!)

A papok hivatásukat gyakorolják, mikor hirdetik az evangéliumot. De szerintem jobb, ha bevallják szubjektivitását, semmint rajtakapják őket. – S mondjanak le minden földi hatalomról, tehát arról, hogy élő személyeket megítéljenek.

Kastlban könnyű dolgom volt politikai beállítottságom őszinte közlésével, hiszen valamennyien, tanárok, diákok, a Rákosi-Kádár rendszer üldözöttjei, kárvallottjai voltunk. Persze a besúgók kivételével, mert nyilván lehettek ilyenek.

Jól emlékszem még az Idegenforgalmi Igazgatóság alkalmazottjaként részt kellett vennem egy úgynevezett „szabad pártnapon”. Ezt a pártonkívüliek számára tartották. A párt hivatalos lapjának, a Népszabadságnak főmunkatársa volt az előadó. – „Tudják elvtársak, nekünk két nagy ellenségünk van Nyugat-Európában: a Szabad Európa Rádió Münchenben és a Németországi Magyar Gimnázium Kastlban”. Azért emlékszem szószerint erre, mert éppen oda igyekeztem. Nyilván küldtek ők is oda megfigyelőket. Egyelőre még nem tudódott ki. Nem tudjuk kik voltak azok. Az Alumni egyik feladata lenne ezt kideríteni, hiszen, mint a nyugati magyarságnak potenciálisan legerősebb és materiálisan is leghatékonyabb szervezete rendszeres látogatásukra számíthat. / Ma is! /

A diktatúrák elítélésében tehát valamennyien egyetértettünk. A forradalom 20., 25. és a 30. évfordulójára kiadott megemlékezések szép bizonyítékai ennek. Sőt, a téma diákújságjainkban rendszeresen szerepelt. A 27. évfordulóra nem jelent meg ezzel a témával a Koldusdiák, de a 8., 9. és 10. osztály tanulói készültek méltó megünneplésére. Szónoki kérdéseket fogalmaztak meg, s a legjobbak meg is jelentek a Jojó-ban.

– Miért nevezik még ma is a hivatalos magyar szóhasználatban a szovjet vöröshadsereget „felszabadító” hadseregnek?

– Milyen magas lenne az életszínvonal ma Magyarországon, s mennyi lenne az átlagkereset, ha győzött volna a forradalom és 1956 óta a Nyugathoz tartoznánk?

– Kétféle ember születik ma Európában: az egyik szabad emberként.... a másik rabnak. Ha ez a másik szabad akar lenni, csak úgy lehet az, ha elhagyja hazáját?

– Európa, Amerika lakossága követelte, hogy segítsenek a szabadságharcát vívó Magyarországnak. – Miért mondtak csődöt e népek kormányai?

– Mivel jutalmazta a szabad világ a magyar forradalmárokat hősiességét?

– Lehet-e Kádár Jánost hazaárulónak nevezni?

* * *

A tanár, a pap, igenis, politizáljon. Hiszen a politika nem más, mint közügy! Már 1978-ban ezzel a címmel írtam iskolai dolgozatot:

„Hiszek Magyarország feltámadásában!”

– Sokan azt mondják ma: nem támadt fel, lezüllött. No és? Ez nem ment fel a cselekvés alól! Vagy törődjünk bele?

A pátozzsal telinek tűnő címre írt dolgozatokat megőriztem. Talán valamikor történelmi értéknek minősül, s örömmel olvassák.

* * *

Az éleslátás, a találó megfogalmazás, műalkotás nemcsak befutott írók tollából eredhet. Meggyőződésem, hogy minden ember képes erre, tehát képes művészi alkotásokat létrehozni. Csak ne akarjon megélni ebből. Egyszeriben elveszti e csodálatos képességét. Joseph Beuyst-nak, a művészetről alkotott felfogását nagyon közelinek tartottam. – „Mindenki művész!” – mondta.

Ez persze, szerintem, csak akkor derül ki, ha olyan körülmények közé kerül az ember, hogy őszintén, bátran képes megnyilatkozni. S ez főként ifjúkorunkban adódik, amikor a társadalom, a környezetünk nem képes elegendő gátlásokat „kibontakoztatni” bennünk. – Gyűjtöttem tehát diákjaim őszinte, találó, szellemes, „művészi értékű” megnyilvánulásait, hogy megőrizsem azokat az utókor számára. Politikai tárgyú gyűjteményem viszonylag gyér. Hogy mi okból, arra nem jöttem rá, bár gondolkoztam rajta.

A most bemutatásra kerülőt pontosan nem is tudom datálni. A 80-as évek közepéről lehet. Nagyon megható.

Levél otthon maradt barátnőmhöz.

„Kedves Adrienne!

Hallottam, hogy Magyarországon politikai változások voltak, főként március 15. óta. Ezeket a változásokat nektek, a magyar ifjúságnak köszönheti az ország.

Tudnod kell, hogy itt Nyugat-Németországban, a magyar gimnáziumban minden diák figyelemmel követte március 15-e eseményeit s lélekben végig ott volt mindenki veletek. Nagyon fontos, hogy mindenhol, és kivétel nélkül a vezetőket a gazdasági életben is válasszák, hiszen most az országnak az a legfontosabb, hogy gazdaságilag megerősödjön!

Szeretettel barátnőd: Éva”

Szociológiából persze ritka a „műalkotás”, de akkor is tanulságos. 1987. április 4-én a következő címmel írtak iskolai dolgozatot szociológiából (Sozialkunde) a 10. osztályos tanulók:

„Mi változna Magyarországon, ha felvételét kérné az Európai Közösségbe?”

A következő pontokra kellett választ adni:

1. Politikai rendszer?
2. Munkavállalási lehetőség. Hogyan hatna az a lakosságra?
3. Kiknek a kezébe kerülnének a vállalatok?
4. Feltétlenül emelkedne az emberek életszínvonala?

A dolgozatok a tanultakból indultak ki. A polgárok, s ezek szerint, a munkaerő, valamint az áru és tőke szabadon közlekedhetnek. A mai korlátozásokra akkor még senki sem gondolt. Rózsaszínűnek láttuk a jövőt. De legalább idejében készültünk rá. Gondolkodtunk róla. Nem ártott volna ez otthon is.

A magyar forradalom 30. évfordulóját nemcsak szellemi, politikai harcunk eredményei kísérték, hanem a „langyosak” hangjának felerősödése is. A nyugati világ, még a Vatikán is, hosszabb „Durchstrecké”-re, türelmi időre rendezkedett be és a „kis lépések” politikáját, a két rendszer között remélt közeledés elméletét hirdette s tette népszerűvé. De nem számolt azzal, hogy emberi jogaiktól megfosztott népek az ilyen státus-quo -ba nem tudnak beletörődni. Különösen akkor nem, ha a két fél életszínvonala között lévő különbség egyre nő. A közvélemény, a manipulált közvélemény, szégyenteljes módon szerepelt. S aki érzékeny erre, az nemcsak hosszú távon, hanem a mindennapi életben is észleli ezt.

A nagy politikus, a Nyugat egyik „erkölcsi példaképe” letérdelt ugyan a II. világháború polgári áldozatainak, emberirtásának emlékműve előtt, de a sztrájkra felhívó Szolidaritásnak azt üzenté, hogy jobb lenne, ha dolgoznának! Ő ugyanakkor a lengyel Rakovszkival haverkodott. Víttek valahová ezek „apró” lépések? Magyar emigráns körökben meg azt hallottam, hogy Tollas Tiborról így beszélt valaki: „Ez a vén hülye meg állandóan „magyarkodik!”

Otthon igen sokan befogták a szájukat, hogy útlevelet kapjanak az ideológiai ellenség országaiba. – „Óh, a szovjet még száz év múlva is fennáll!” – mondogatták. Így alkudtak meg túlságosan is sokan, keleten és nyugaton egyaránt. Ezért döbrent meg a világ, amikor bekövetkezett.

Ezért tűntek aztán nagy meglepetésnek az 1989 és 1990 évek eseményei. A gerincesek, az „álmodozók” elsőprő győzelme! Ma már tudjuk ez nem volt az emberi szabadság igazi győzelme. Nem voltunk gyanakvók, nem voltunk következetesek. Nem akartunk könyörtelennek lenni. Szoltszenyicint elhallgattatták. Szaharovra a jó Gorbi durva, fölényes hangon ráförmedt s kioktatta. – Szaharov ezt a jelenetet követő éjszaka meghalt. – A felszabadult Kelet-Németországban a két legnagyobb demokratikus párt élére kommunista ügynökök kerültek, (Ibrahim Böhme, Wolfgang Schnur, de Maisiere) tehát olyanok, akik a régi rendszerben „vitték valamire”. Németországban, legalábbis részben, leleplezték őket.

Nálunk nem lett volna ilyen? Kevés olyan „keleti” politikust ismerünk, aki megjárta volna „az igaz, és előre látó emberek” börtöneit. Ilyen volt Vaclav Havel, Lech Walesa. Magyarországon kevés volt belőlük ?

Aljasság révén, ha a világ ezt engedi, a megalkuvók győznek.

1986-ban a kastli gimnáziumban a forradalom 30 éves évfordulójára kiadott ünnepi kiadványunk nyomdaköltségeit az iskola gazdasági vezetője nem akarta kifizetni. – Ki adott erre megbízást? Majd levonjuk a fizetésedből. –

Végre elérkezett 1990. Ha lelkiállapotomat akarom jellemezni: ilyen boldog, ilyen felszabadult még sohasem voltam. Édesapám, sajnos, már nem érte meg. Pedig Genfbe érkezése után 1971-ben azt mondta húgomnak: a mai naptól kezdve minden nap imádkozom Magyarország felszabadulásáért! Ez azonban nem azt jelentette, hogy meg szeretné élni, hanem azt, hogy hitt abban, hogy az bekövetkezik. 1983-ban halt meg, 94 éves korában. Én megéltem. S ezt édesapámnak is köszönhettem. Jól imádkozott!

Minden osztályban dolgozatokat íratam. „1990. Húsvét. A magyar feltámadás!” A dolgozatra nem adtam jegyeket. Kértem őrizték meg azokat emlékként, és engedélyüket kértem arra, hogy a magam számára fénymásolatokat készíthessek.

Egyik nagyon kedves tanítványom dolgozatán hallatlanul bosszankodtam. Miért kell a végre elért nagy győzelem alkalmából kétségeket hangoztatni?

Miért kell a kétségeknek, a borúlátásnak hangot adni? Ünnepelni kell, örülni és tervezni! A nagy fordulat eufóriájában lelkesedést vártam diákjaimtól.

Ma már belátom, nem a lelkesedőknek, nem nekem, hanem borúlátó tanítványomnak volt igaza. Ezeket írta:

„Nem tudom, miért neveznék feltámadásnak? Attól még nem fog 21 milliárd dollár adósságunk nullára csökkenni. Pert kellene indítani azon személyek ellen, akik felelősek az ország csődbejutásáért. S ne csak azt számoljuk mennyi az adósságunk, hanem azt is, hogy más országok mennyivel tartoznak nekünk.(Csernobil, 56 stb.)

A jogtalanul elkobzott ingatlanokat, jószágállományokat vissza kell adni jogos tulajdonosainak vagy azok utódainak. Ha ezek a dolgok nem kerülnek megoldásra, a kormány nem számíthat a becsületes és értelmes néprétegekre, csak az alkoholistákra és a jogtalanul szerzett vagyonok tulajdonosaira. Nem a Nyugatot kell ellátnunk mukaerővel, hanem saját országunkat értelmes és hasznos munkával. Ezek megtörténte után beszélhetünk a magyarok feltámadásáról.”

Egy kislány ezt írta:

„45 év nagyon hosszú idő. A mai Magyarország olyan, mint egy újszülött. Európában beidegződött már minden, ami a mai magyarnak teljesen új. Ez látszatra hátránynak látszik, de szerintem nem az. A nyugati, pénzéhes, rohanó, kapkodó, egoista világot „minden probléma nélkül kihagyhatjuk”. Nem veszítünk vele semmit. Nem szabad a Nyugatot majmolni. Valami újat, jobbat, egyénit kell kitalálnunk.”

Érettségi előtt álló fiatalember azt hangsúlyozta, hogy a kommunista bátyák leomlását az indította el, hogy „a magyarok (s nem Horn elvtárs) átengedték a kelet-német állampolgárságú lakosokat az osztrák-magyar határon az NSZK felé. Azóta, mint felmorajlott tömeg az egész szocialista tábor megmozdult. Ez a szikra adott bátorságot más, elnyomott népeknek....”. S ezzel fejezi be:

„Vajon ma azok a néma, szótlan tanúk az ország vezetői, akik otthon fogukat összeszorítva vagy Nyugatra menekülve viselték el a 42 év borzalmait, vagy azok, akik köpenyeget fordítva kerülnek újra hatalomra, azok, akik megalkudtak, s országokat, népeket nyomorba döntöttek?”

Nem szívesen írok az 1990 utáni évekről, mert olyan örömmel emlékezem vissza azokra az évekre, amikor reménykedtem abban, hogy sorsunk jobbra fordul.

Az első csalódás, meglepetés akkor ért, amikor Antall József, mint frissen hivatalba lépő miniszterelnök azt üzenve választóinak, hogy 1956 legkorszerűbb eszméjét és gyakorlatát, az öngazgatás bevezetését és támogatását, törli programjából.

Azt az öngazgatásos rendszert, mely már az ENSZ 1957 évi Különbizottságának jelentésében úgy szerepelt, mint olyan, ami nélkül a magyar forradalom elképzelhetetlen. Megválasztott miniszterelnökünk az MDF programját nem követte, s az öngazgatásról (forradalmi bizottságok, munkástanácsok, forradalmi bizottmányok) leértékelően, mint „harmadik útról” beszélt.

Én különösen felháborítónak találtam ezt, mert azért lettem tagja még 1988-ban az MDF-nek, – külföldről az elsők között – , mert ez a mozgalom programjában szerepelt, az "önigazgatás" bevezetése. Ezután az önhatalmú, jogtalan döntés után, meg is indult a szabadrablás Magyarországon, amit hivatalos szóhasználatul „privatizációnak” neveztek.

A pénzügyminiszter is rátett egy lapáttal. Nyilván nem hallott Ludwig Erhardtnak, a német gazdasági csoda atyjának politikájáról, sem az arról megjelent könyvéről, aminek lényege és címe ugyanaz, nevezetesen: „Wohlstand für Alle!” (Jólétet mindenkinek!), hanem orcátlanul bejelentette, hogy szerencsejáték társadalmat építünk szószerint így: „Lesznek vesztesek és lesznek nyertesek!” Úgy gondolom, a következő választás eredménye ezekre adott választ. Az MDF olyan választási bukást szenvedett, amilyet Európában kománypárt még nem szenvedett. A politikai felelősségre vonás természetesen elmaradt. Ennek, de főképpen a bukásnak az volt az oka, hogy a kinevezések tobzódása töltötte be a kormány legfőbb tevékenységét. Hatalmi pozícióba, intézmények élére csak azok juthattak, akik kritikát mellőzve hirdették a kormány csalatkozhatatlanságát, kitűnő politikáját és áldozatos munkáját. A hűségeselek megkapták jutalmukat. Mintha nem is valamiféle demokráciába, hanem feudális társadalomba kerültünk volna.

Lassan eszméltünk fel. A szólásszabadság a magánlakások falai közé húzódott vissza. Történelmi pártok bomlottak fel. A sajtószabadság, azaz a médiák megvásárolhatók lettek. Szeretném tudni, hogy svájci és egyéb külföldi cégek, amelyek megvették a magyar nyelvű médiákat, milyen titokzatos információk alapján nevezik ki a főszerkesztőket, vezérigazgatókat, osztály- és főosztályvezetőket?

Tulajdonosaik tudnak talán magyarul?

A Magyar Gimnáziumban, legalábbis otlétemkor, nem az igazgató nevezte ki a diákújságok mindenkori főszerkesztőjét. Meg sem próbálkozott vele. A diákság, az osztályok választották meg titkos szavazással, a szerkesztőket, az újságírókat, majd a szerkesztők választották meg ugyancsak titkosan, a főszerkesztőt. De ugyanígy történt ez nálunk, 56-ban, meg aztán Lengyelországban, a Szolidaritás idején. De milyen törvény is tilthatná ezt meg egy jogállamban?

IX. KUDARCOK ÉS TANULSÁGOK

Nem törekszem arra, hogy kiváló tanár pózában tetszelegjek, már csak azért sem, mert a kiváló tanári cím a Magyar Népköztársaságban nagy elismerést jelentett s pénzjutalommal is járt. Forintban. Ha valamire büszke vagyok, csak arra, hogy ezt a címet annak idején nem érdemeltem ki.

Másrészt azért sem tetszeleghetek, még magam előtt sem, mert mint tanárt diákjaim, ha félreértésből is, de kifütyültek. Egy egész osztály! 1950 márciusában. Szende Pál Közgazdasági Gimnáziumba osztott be munkaadóm, a Fővárosi Tanács. Filozófia órával kezdtem az osztállyal való ismerkedést.

Óvatosan tudomásukra akartam hozni, hogy a marxizmust áltudománynak tartom. De nem sikerült. Óvatosságom oka az volt, hogy frissen végeztem az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen, s ott a kommunisták szellemi terrorja „élen járó” volt. Messze legkiválóbb évfolyamtársamat megakadályozták az elvtársak, abban, hogy elnyerje tanári diplomáját. Egyszerűen elbuktatták. Csak 1956 után tudta azt megszerezni. Addig csak fizikai munkát vállalhatott. 1990 után azonban, s ez a valóban ritka történelmi igazságszolgáltatás, már miniszterként tudta szolgálni hazáját. Nekem is csak azért sikerült tanulmányaimat befejeznem, mert ritkán jártam be az egyetemre s nem tűntem fel nekik. Óvatosan fogalmaztam hát első munkahelyemen. Oly annyira, hogy kifütyültek. A még egészséges légkörű középiskolában azt hitték rólam, hogy elvtárs vagyok. 1950 márciusa! Azért jegyeztem meg magamnak ezt a dátumot, mert akkor tudatosult bennem az, hogy a tanár az osztályteremben mindig valamiféle közösséggel áll szemben. Egészségesen kialakult, jól szervezett, avagy éppenséggel elvadított közösséggel. Illetve e szélsőségek számtalan válfajával. S bizony rajtunk is múlik, melyikkel!

Az említett, s számomra megszégyenítő élményből sokat tanultam. Ösztönösen. Később meg egyre tudatosabban. Évekig tartó tudományos kutatást és analízist végezve, levontam belőle az adódó tanulságokat.

Igyekeztem meghatározni a tervszerű közösségkialakítás elveit, szabályait. (Persze ezzel senki sem bízott meg, nem is kaptam érte kutatási díjat, csak néha-néha sikerélményt. De talán ez a legtöbb).

A pedagógusok elsőrendű feladata hát szerintem: kialakítani egészséges osztályközösségeket, s így elnyerni bizalmukat! Ellenkező esetben maffia veszi kezébe az irányítást, és az terrorszervezetté alakíthatja át az alapjában véve jó szándékú ifjúságot.

Különösen a felülről agyonszervezett modern társadalomban áll fenn ez a veszély, ahol a bizalom légköre teljesen szertefoszlott. Nem bíznak többé sem a tanárokbán, sem az ifjúságban.

S ők, az illetékesek, tudhatnák miért, hiszen pedagógiai, oktatási rendszerük egyenes következménye ez. Hogy úgy mondjam, ők kezdték.

Miért nem elég az illetékes felsőbb szerveknek az, hogy a pedagógusok messzemenő többsége lelkesedéssel, hivatástudattal fog neki az ifjúság oktatásának, nevelésének? Miért nem bíznak bennük? Lépten-nyomon ellenőrzik őket. Miért nem tantárgy a közösség-kialakítás oktatása? Persze a közösségkialakítást a tanári testülettel kellene kezdeni.

Miért nem választhatja meg a tanár a testület igazgatóját? Hiszen csak az lehet tanár, aki nem akarja megdönteni a társadalom alkotmányos rendjét. Miért küldik az igazgatókat a minisztériumból? Ez a helyzet Németországban.

Magyarországon választják. Még mindig. De barátom, Bárányos Károly építész (és filozófus) szerint, otthon csak egy évig tartott a rendszerváltás: 1989 közepétől 1990 közepéig. Mert a párttagok és spiclijeik féltek és azt hitték, hogy lesz igazságtétel. Nem lett. Azóta megint a régi „rend” uralkodik, a kinevezések rendje. Tulajdonképpen a középiskolákban is. Az igazgatókat továbbra is választják ugyan, de valaki kitalálta, hogy az önkormányzatnak is jóvá kell hagynia a választás eredményét, hiszen: ők adják a pénzt! – Ettől kezdve aztán tanárok, pedagógusok a választásoknál nem azt nézik, ki lenne számukra a legjobb igazgató, hanem azt, ki tetszik az önkormányzatnak. Elvégre is: ők adják a pénzt! Zseniális!

Hány lelkes pedagógus pályája törik derékba Európában, vesztí el lelkesedését, munkakedvét, s várja minden évben sóvárogva a Te Deumot a Veni Sancte helyett. – Igaz, közösségek kialakítását sem tartotta feladatának. Félt.

Közösségeket, osztályközösségeket, mint minden emberi közösséget tisztelni kell! A közösségek a jóindulat fundamentumára épülnek. A többség jó szándékú. A demokratikus úton létrejött közösség jó szándékú. S a jó szándék megérdemli az elismerést, sőt a tiszteletet.

S most ismét kudarcaimra gondolok. Arra, amikor indulatomban megsértettem egy osztályt, egy osztályközösséget. Lekülsimuláldalásom és igyekezetem ellenére sem tudtam jóvátenni. Nem tudtam igazán kibékülni velük. Arra az osztályra ma sem gondolok szívesen vissza.

Becslésem szerint jóformán minden pedagógus örömteli, eredményes munkát végezne, ha olyan félreértés és kudarc érte volna, mint engem, tanári pályafutásom elején. Hiszen az ifjúságnak átadni tudásunkat, tapasztalatainkat talán a legszebb emberi munka. /J.J. Rousseau: Emil/

Szomorú, de megható történet jut eszembe.

Öreg kollégám, Prücklernek hívták, orosz tanított a mátyásföldi Corvin Mátyás gimnáziumban.

Jó szándékú, lelkes kommunista volt, mert ritkán ugyan, de ilyen is létezett. Azt hiszem, nem rendelkezett diplomával.

De szívesen tanított, viszont marxista ideológiájával nem lehetett Mátyásföldön osztályközösségeket kialakítani. Aztán váratlanul, az évi kötelező orvosi vizsgálat alkalmával, súlyos tüdőbajt állapítottak meg nála, s eltiltották a tanítástól.

Azon a délelőttön, amikor elbúcsúzott azoktól az osztályoktól, ahol tanított, lihegve hívott félre a folyósón osztályom osztálymegbízottja, Dezsényi Elek.

– Tanár úr, botrány lesz! Amikor Prückler bejelentette nekünk, hogy elmegy Jandrasics felállt, és azt mondta: Az nem lehet! Azt ő nem bírja ki. Akkor ő is kimarad az iskolából. – S az egész osztály hangosan röhögött.

Hát ez szörnyű! – Gondterhelten mentem a tanári felé. Hogyan védekezzünk. hogyan mentegetődzek?

A tanári közepén ott állt Prückler kolléga, s körülötte a többiek. – Jó, hogy jössz – mondta – Osztályodban úgy ragaszkodnak hozzám, hogy azt kérték, mindenek ellenére, maradjak. S könny csillogott a kisöreg szemében.

A pedagógusok messzemenő többsége lelkesedéssel kezdi pályafutását!

* * *

Tanári hivatásomat abban láttam, hogy felkészítsem tanítványaimat az életre. A várható, a bekövetkező, de ugyanakkor kiismerhetetlen jövőre. Az életre, és nem az érvényesülésre szándékoztam őket felkészíteni. Az 56-os hősökre és halottakra gondolva egy szabad és igazságosabb társadalom megvalósítására. Egyszer körkérdest intéztem egy-egy osztályban a tanulókhöz.

„Lehet-e társadalmunkban becsületes módon érvényesülni?” Emlékezetem szerint ez 1982-ben vagy 83-ban történt. A szabad világban, Nyugat-Németországban. Az eredmény megdöbbentő volt. A túlnyomó többség ezt felelte:

„Nem!”

A történet igazi csattanója félév múltán következett be. Ismét személyes vonatkozású körkérdest intéztem ugyanazokhoz az osztályokhoz. Ami voltaképpen tilos lett volna. Nem is őriztem meg a válaszokat, hiszen célom csak az volt, hogy a maguk számára tudatosuljon vallomásuk. A sok személyes kérdés közé rejtem ezt is:

„Akarsz-e életedben komoly sikereket elérni, akarsz-e érvényesülni?” A válasz 100% -ban ez volt:

„Igen!”

Nem hiszem, hogy eszükbe jutott volna a régi kérdés, és hogy az „Igen” azt jelentené, hogy akár becsstelenül is. Az ifjúság romantikus és bizakodó. Esetleg arra gondoltak, hogy addigra majd megváltozik a világ és igazságosabb lesz? Bevallom, én is ilyenről álmodozom. – S gyűjtöm az aláírásokat.

X. TANÍTSUNK GONDOLKODNI!

A gondolkodást tanítani kell!

A gondolkodás is munka, s nem is akármilyen. Szerencsés nép vagyunk, hogy erre költőink tanítottak.

„... dolgozni csak pontosan és szépen,
ahogy a csillag megy az égen,
úgy érdemes.”

1945-ben lakásunk a Batthyány utca 29-ben, telitalálatot kapott. Nagyék, apám barátai, felajánlották a közelben lévő lakásuk nagyméretű szobáját ideiglenes szállásként, a Jurányi utcában. Ebben tartózkodtunk és aludtunk négyen: apám, anyám, húgom és én. Amikor beesteledett, le kellett feküdnünk. hiszen nem volt villany. Még nem voltam álmos. Azon gondolkodtam, hogyan is hívták apám tisztviselőjét, aki átnézte írásaimat. Szakmája révén magyartanár volt. Nem jutott eszembe a neve.

Igaz, csak néhány hónappal azelőtt találkoztam vele, de azóta nagyon megváltozott a világ. A szó szoros értelmében az alvilágba kerültünk. Olyan világba, amit elképzelni sem tudtunk. S erre a BBC, a rendszeresen hallgatott londoni rádió, sem készített fel bennünket.

Engem 1944. december 15-én behívtak katonának, de már 23-án vagy 24-én Pilisborosjenőnél elszöktem századomtól. Előtte levelet írtam szüleimnek, amiből idézek is. (Egy-két hónappal később érkezett meg, már a Várfook utca 14-be, ahol egy garzonlakást utaltak ki számunkra.)

„Feladó: Rőczey János, Budakeszi T.p. X-681, 1944, dec.20. Kedves Szüleim! Amint azt hiszem, hallottátok, Kosztics főhadnagy (apu kollégája) a parancsnokom. Ő bevitt a századirodába. ...Egyelőre itt maradunk. később megyünk el, azt hiszem tovább. Karácsonyra nem jöhetek haza.Nem szeretnék tovább utazni Budapestről.....,mert munkám, amit hivatásomért teszek, csak otthon tudom elvégezni. Mindenkit csókolok, és boldog karácsonyt kívánok. Jean-Jean ”

Tehát katonaszökevény lettem. Társammal, Tamással hajnalban kiosontunk szállásunkról, s indultunk felfelé a Kis-Kevélyre. Görnyedve, nem kiegyenesedve haladtunk, de nem lőttek utánunk, pedig megsemmisítettük a századiroda egy részét. Közöséges szeneszsákba tettük, s útközben egy szemétdombra dobtuk. Társam ugyan készített egy szabadságos levelet, de az a kihirdetett „szigorú összetartás” következtében nem volt már érvényben. A hegytetőn aztán már fellélegeztünk. Majd leereszkedtünk a túloldalon Budakalásdra.

Szentendrére igyekeztünk, társam szüleinek víkendházába. A város határa előtt felkérdezkedtünk egy katonai teherautóra, mert már fáradtak voltunk.

Üres volt, felvett. A város határában váratlanul lefékezett, aztán ismét gázt adott.

A kocsi, mint a következőkből kiderül, a városparancsnoksághoz tartozott.

„Na, – mondta a gépkocsivezető – szerencsájuk volt. Tábori csendőrök ezek. Mindenkit igazoltatnak.”

Hátul ültünk, s láttuk őket. Elállták keresztben az utat. Nyakukban ott lógott a félholdformájú fémpajzs, láncon. Árpádsávós katonákat is láttunk. Két-három ember meg a földön, a fűvön feküdtek, az út mentén. Mozdulatlanul!

A víkendházban, a szép villában, német katonák tartózkodtak a földszinten. Felopakodtunk az emeletre. Másnap arra ébredtem, hogy egy katona ül az ágyam szélén. Számomra ismeretlen egyenruhában. Kezébe vette az éjjeliszekrényre tett órát, s azt nézegette.

Ez a hadsereg több meglepetéssel szolgált, mint az előző. Mindenben mások, főként rendetlenek voltak. Részegen egymásra lődöztek, majd a „felszabadított” magyar lakosság körében találták meg a „tetteseket”. Ki is végezték azokat. Egy 15 éves fiút is. Engem néha fasisztának neveztek, majd céltáblának néztek. Részeg katonák a halomba előttük fekvő fegyvereket próbálták ki. Hála Istennek részegek voltak s nem találtak el. Keserű ízt éreztem a számban, mikor már mögöttem szólt a puskaropogás. Összereztem a lövésekre de nem mertem hátranézni. Február 15-én, hosszú, kalandos gyaloglás után érkeztem vissza a Batthyány utca 29-be. A Széna-téren két katonai teherautó között kellett mennem, mert a téren dombok keletkeztek azóta, hogy utoljára láttam. Az előttem lévő teherautó nem tudott egy ilyenre felkapaszkodni. A hátsó kereke egy helyben forgott. Egy halottról húzta le az inget, azon csúszott. A dombok hullahegyek voltak.

A Batthyány utcában apám állt a kapuban. Egész lakásunk elpusztult, de szüleim és húgom, éltek.

Nem csoda hát, ha szükségünkön nem jutott eszembe a magyartanár neve abból a másik világból. – Hogyan is hívták? Aztán abbahagytam a küzdelmet. De még mindig nem mentett fel az álom. Megint neki kezdtem. No, ennek nincs értelme. S egyszer csak, vagy másfél óra múlva, már éppen nem is gondoltam rá, mintha az égre írta volna fel valaki hatalmas betűkkel, megjelent egy név: Szörényi!

Ma is tudom, mert annyira meglepett.

Emlékeink között kutatva ezt a módszert sokan ismerik. Kevesebben azt, hogy logikai összefüggéseket keresve is érdemes így eljárni. Élményemnek köszönhettem, hogy gondolatban sokszor foglalkoztam agyunk rejtélyes természetével. Ez a módszer még a megoldhatatlannak tűnő problémákban is eredményre vezet. A megoldás egyszer csak váratlanul megjelenik.

Ha ebbe a kutatási módszerbe másokat is bekapcsolunk, az még jobb!

Talán hosszadalmasnak tűnik így az eljárás, de a végeredmény már nem utasítható el azzal, hogy az szubjektív, elfogult, hiszen az jóformán általános érvényű lesz. Ménesi úti lakásomban 1965 és 69 között hetenkint rendezett összejöveteleinken írók, költők s mindazok, akiknek publikálási lehetőségük volt, felolvasták legfrissebb, nyomtatásban még nem közölt munkájukat. A visszhang nyomán voltak olyanok, akik teljesen átírták művüket. Nemigen szóltak róla, én ezt elsősorban magamról tudom.

Ilyen munkamódszerrel kutattam, kerestem a szabadság fogalmát is hosszú éveken keresztül. Néha társaságom idegeire is mentem ezzel az örökös témámmal. De úgy éreztem, egy helyben topogok. Különösen jól emlékszem arra, hogy mennyit küszködtem ezzel a kérdéssel: a szabadság tartományába tartozik vajon, hogy egy szabad délutánomon moziba menjek-e vagy az állatkertbe?

Persze filozófusok munkáit is tanulmányoztam, hiszen a filozófia a középiskolában kedvenc; – az egyetemen – szaktárgyaim közé tartozott. Sokáig nem jutottam zöldágra. Már Münchenben történt, talán az Englischen Gartenben, egy tavaszon, amikor a József Attila tanította türelem és kitartás váratlanul megajándékozott az eredménnyel. Úgy éreztem, tisztán látok.

Ott Münchenben, albérleti lakásomon, a Herzog Strasse 51-ben írtam meg körülbelül három hónap alatt azt 90 oldalt, ami aztán A Befejezetlen Forradalom című kötetem első, bevezető tanulmánya lett. Jóformán egész napom rendelkezésemre állt, mert csak a Szabad Európa Rádió számára dolgoztam, szabadúszóként.

Ezzel a jól bevált módszerrel, kitartó munkával és állandó konzultációval kellene megfejtetni azt a rejtélyt, hogy elért győzelmünket miért követte kudarc. Hol követtük el a hibát 1990-91 -ben?

Akkor született volna meg a Sziget gondolata?

* * *

Amikor 1975-ben Kastlba érkeztem, a szabadság lényegének meghatározását – legalábbis a magam számára – már szavakba tudtam önteni. Mégis halogattam erről diákjaimnak beszélni. Amúgyis mindenki egyformán érzi, gondolja azt, csak megfogalmazása esik neheze.

Az absztrakt magyarázat helyett alkalmaztam a fogalmat a gyakorlatban. Nagy kockázatot vállalva, de sikerrel, amint azt leírtam „egy gondolat története”-ként A Nyugat Neuralgikus Pontja című könyvemben. Hat igazgatóm közül öt igyekezett engem eltávolítani az iskolából, de mind az öt nyugdíjkorhatár előtt volt kénytelen távozni onnan, míg én végig, tehát 65 éves koromig taníthattam. Az elmélet bevált.

A szabadság fogalmát különösen a diákok körében sikerült eredményesen alkalmaznom.

Létrehoztuk azt a diákalkotmányt, mely a tanulóifjúság számára – tudomásom szerint egyedül Európában – önállóságot, autonómiát biztosít. Azt hiszem, 1985-ben barátom és a vendégem, Czákó Gábor Csaba, akkor már közismert író Magyarországon, azt tanácsolta, hogy írjam meg a szabadság fogalmának meghatározását középiskolás szinten. /Később az Igen című folyóiratában, három számban, folytatásokban meg is jelent/. Itt is közlöm az első részt.

A szabadság

Az ember személyes szabadsága a demokratikus jogállamok alkotmányainak értékrendjében az értékek csúcsán foglal helyet. Az állam elsőrendű kötelezettségének tekinti a személyes szabadság tiszteletben tartását és védelmét. Még az emberi életnél is többre becsüli, különben nem kötelezné állampolgárait az ország és a jogrend védelmére: a honvédelemre. Még életének kockáztatásával is!

Minden adás-vételi szerződésben pontosan meghatározzák az áru típusát, leszögezik adatait. Vajon képes a mai ember társadalmi szerződésében, az alkotmányban szereplő „áru”, a szabadság tartalmát, lényegét, egyöntetűen, félreérthetetlenül meghatározni? – Pedig ez mindannyiunk közös érdeke. – Nekiünk, magyaroknak, ezen kívül még szívügyünk is. A történelem – mondja Petőfi – nem más, mint szabadságharcok története. Történelmünk tanúsága szerint legalábbis számunkra a magyarok számára, valóban az volt.

Mi tehát a szabadság? Mi az, amiért annyit harcoltunk? Nem akarom rákényszeríteni elképzelésemet az olvasóra, ezért nem nevezem e cikket a fogalom meghatározásának, hanem inkább elme-futtatásnak a szabadságról.

Én így gondolom:

Az ember szabadsága nem függetlenség. – Az ember benne él a világban, itt vagyunk otthon, ezért nem is akarunk, nem is tudunk hátat fordítani neki: a tökéletes függetlenségre törekedni.

A szabadság valamiféle választási lehetőség. Ezt már, azt hiszem, mindenki elfogadhatja. Tehát választás két vagy több lehetőség között. Legegyszerűbb, ha két tételre szűkítjük le. Válasszunk két egymásnak ellentmondó tétel között! Látszatra ilyenek a következők:

$$\begin{array}{l} 2 + 2 = 4 \\ \text{és} \quad 2 + 2 = 5 \end{array}$$

Vajon választhatok-e valójában közöttük? Csak az egyik ésszerű! Ezt kell választanom!

Alapképletünk, tehát e következtetés alapján így módosul: szabad választás lehetősége akkor forog fenn, ha két egymásnak ellentmondó tétel között választhatok, de olyanok között, melyek mindegyike értelmem számára egyaránt elfogadható.

Létezik-e ilyesmi?

Hogyne! Minden olyan döntésnél előfordul, melyben meggyőződése, hitem, érzelmeim szerepet játszanak. Olyan kérdések valamennyiében, melyeket a tudomány nem tud eldönteni.

Mi a jó, mi a rossz?

Nem az értelmem dönt benne! Igaz, mihelyst döntöttem, keresem az ész érveit hozzá, hogy alátámasszam. A döntés azonban valahol mélyebben történt.

Az erkölcs világában tehát igenis létezik szabad választás lehetősége. – Gondoljuk meg! Ha nem lenne, nem is válna választásom erkölcsi érdemmé!

A fenti alapképletet megtalálhatjuk továbbá az esztétikai döntésekben. – Mi a szép, mi a csúnya? Vajon elismerem egy műalkotás művészi értékét vagy sem? – Az érvelés itt is az ízlés döntése után keres csak bizonyítékokat.

A hit igazságai is a szabadság szférájához tartoznak. Van Isten vagy nincs? Személyes Isten ő vagy sem?

De ugyancsak ide tartozik más ember erkölcsi megítélése is. /Ez igazolja a politikai választások jogosságát. De szükségességét is, mert a tudomány annak eldöntésére képtelen/.

Az alapképlet tehát az ember tudatvilágának igen nagy, és éppen a legérzékenyebb területére érvényes és ott alkalmazható. Ez az ember szabadságának világa....

Lehet-e ezt egységesen jellemezni? Vagy kénytelenek vagyunk hosszas felsorolásokba bocsátkozni? Van-e közös nevező, mely a szabadság világát nemcsak elhatárolja a tudomány, az ész világától, s nemcsak azt mondja, itt kezdődik: ez már a meggyőződés, ez a hit világa, hanem mond valami kézzelfoghatót is?

Valami egyszerűt róla, mely lehetővé teszi, hogy szellemi felkészültségünkől függetlenül felfoghassuk?

Hiszen a szabadság nem a kiváltságosak, hanem mindannyiunk ügye. Mélyen hiszem, nem véletlen az, hogy létezik egy ilyen közös nevező. Ha valaki veszi a fáradságot és végigpásztázza azokat az egymásnak ellentmondó tételeket, melyek az értelem számára egyaránt elfogadhatók, egy megdöbbenő azonosságra bukkan. Ezek mindig emberek, személyek közötti kapcsolatok esetén jelentkeznek. Csak személyek kapcsolatában létezik szabadság!

Erkölcsei kérdésekben a dolog nyilvánvaló. A tízparancsolat 7 utolsó parancsa a felebaráti kapcsolatot szabályozza. S Isten is személy. Vele, ha hiszünk benne, keresniünk kell a kapcsolatot.

S az esztétika világa? Ott is személyes kapcsolatról van szó, a művész és műélvező kapcsolatáról. A másik ember nélkül, aki felfogja azt, nincsen szép!

A fenti megfontolások alapján alakult ki bennem a szabadság lényegének, tartalmának meghatározása, amit, íme elfogadásra előterjesztek:

A szabadság emberek, személyek között létrejött kapcsolat, viszony, de olyan viszony, olyan kapcsolat, mely a teljes egyenrangúságon alapul. – Talán fennakadnak egyesek az „egyenrangúság” kifejezésen. Hadd idézzem az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának I. paragrafusát: " Minden ember szabadnak, méltóságában és jogokban egyenlőnek születik."

Ha a szabadságot egyenlőségen alapuló emberi kapcsolatnak tartjuk, rájöttünk arra is, hogy a szabadság miért alfája és ómegája az emberi együttélésnek.

A szabadság e definíciója annyira megragadja a lényegét, hogy számtalan gyümölcsöző, gyakorlati következtetés vonható le belőle. – Csak kettőre szeretnék rámutatni.

Egy magányos ember egy elhagyott szigeten nem lehet szabad. Pedig a megaláztatottak közül, ki ne vágyódna a „szabadság szigetére”? – Rettenetes csalódás érne. Ott a természet törvényeivel kerülne kapcsolatba. Ott a vihar, a sziklafal, az éhség, a tenger hullámainak parancsát kell követnie. Megegyezés nélkül engedelmeskedni.

Ahogy nem lennénk szabadok egy elhagyott szigeten, ugyanúgy nem szabad az az ember, aki egy nagyvárosban magányosan él, igazi emberi kapcsolatok nélkül, magába zárkózva, elidegenedve mindenkitől végül – s hány ilyen sors van – önmagára emel kezét. A szabadság, mely lételeme az embernek, közösséget igényel!

A szabadság tulajdonképpen titokzatos jelenség. A vallásos ember könnyen megmagyarázza eredetét. Az Isten szeretetének megnyilvánulása. Petőfi Az apostolban így tanítja: A szabadság Isten legszebb ajándéka!

Azok, akik a világot Isten nélkül képzelik el, másként magyarázzák eredetét, de ők is elfogadhatják, hogy a szabadság csak emberi kapcsolatokból bontakozhat ki. Mi, istenhívők, talán gazdagabbak lehetünk szabadságélményeinkben, mert a földi, emberi kapcsolatokon kívül ismerünk még egy transzcendentális személyes kapcsolatot, Istennel. Isten szeretete még az egyenrangúság érzésében is részesít bennünket, hiszen nem csap az asztalra látván, hogyan becsülik meg gyermekei páratlanul szép ajándékát.

Röviden tehát így mondanám:

Szabadság kizárólag emberek kapcsolatában létezhet. De csak akkor, ha abban a kapcsolatban, közösségben mindenki egyenrangú. Az egyenrangúságon, pedig azt kell érteni, hogy szabad akaratunk csorbítatlan marad, a másik, a többiek, tiszteletben tartják.

A szabadságot legtisztábban a szerelem állapotában érezzük.

A szabadság a történelem tanúsága szerint olyan mértékű vonzerőt fejt ki az emberekre, hogy annak megsértése életveszélyes és háborúk sorozatát robbanthatja ki. Idézem Petőfi Sándort:

„A történelem nem más, mint szabadságharcok története.” Ezért olyan fontos, hogy tudjuk mindnyájan, mi az, hogy szabadság. S ezért rejt veszedelmet, történelmi katasztrófát a pontatlan vagy hibás megfogalmazás.

Hétköznapi beszédünkben nagyon felületesen járunk el és a függetlenséget és a szabadságot rendre összekeverjük, vagy akár azonosnak tartjuk őket. Pedig két szó van rájuk. Már ez figyelmeztethetne arra, hogy a kettő nem egy!

Néprajzi kutatások kimutatják, hogy Európában a falvakból, e hagyományos közösségekből, miért menekültek a szabadságra vágyó emberek a városokba. Ki akartak szabadulni a feudális nyomás terhe alól. /Viszont a török hódoltság idején, meg éppen a falvakba menekültek, és ott választották a vezetőket/. A városba menekülőket nagy csalódás érte. Ők szerettek volna kiszabadulni a falusi hierarchia egyenrangúságot nem ismerő világából, s a városban aztán valóban bekövetkezett a függetlenné válás. Senki sem törődött velük, sehová sem tartoztak. Nem is lettek szabadok, csak függetlenek. – Szabadság-elméletemben ez a megállapítás központi helyet foglal el. Hangsúlyozom hát, a szabadság az emberi együttélés, az emberi együttműködés rejtélye eddig, voltaképpen annak a kulcsa.

Különös örömmel bukkantam ugyanerre a gondolatra a demokrácia atyjának egy frappáns kijelentésében, amiben minden különösebb érvelés nélkül egyszerűen, igazságként állapítja meg:

A szabadság nem egyenlő a függetlenséggel. Sőt, annak ellentéte! (Jean Jaques Rousseau zseniális megállapítása)

„Előszóval keverik össze az emberek a függetlenséget a szabadsággal. Pedig mindketten annyira különböznek, hogy szinte kizárják egymást”. /új fordítás/

(Rousseau levelei a „hegyekből”, amit a genfi tanácshoz írt. A 8. levélből).

Diákjaimnál, akiknek a nehéz, hosszadalmas filozófiai levezetések gondot okoztak, a genfi filozófus megállapítása rögtön megértésre és rokonszenvre talált.

Emlékszem egy igen élénken lezajló önképzőkör-szerű összejövetelen, – talán 1988-ban lehetett – közösen sikerült egy provokatív jelmondatban, egy látszólagos paradoxonban megegyeznünk:

Add fel függetlenségedet, szabad leszel!

Ez mindenkinek tetszett.

S ez a fura mondat valójában nemcsak egyszerű, szellemes „kinyilatkoztatás”, hanem ennél több. Program!

Program, felhívás arra, ha szabadok akarunk lenni, alkossunk közösséget!

Alkossunk közösséget?

Akkor, amikor családok bomlanak fel, nem törődve a már megszületett gyermekkel, akinek ezzel a lelkét vágják félbe, egy anyai részre és egy apai részre. Alkossunk közösséget!? Ezt tanácsoljuk azoknak, akik ebben a rohanó világban már nem akarnak embert látni, mert torkig vannak velük? Torkig vannak a munkahelyeken, az autósztádákon, nyaraláskor a tengerparton, télen, a síterepen, az utcai tolongásban, az áruházi lökdösődésben.

Persze, ez mind nem közösség, csak közönség vagy tömeg. /Idézek 2001-ben sokszorosított aforizma-gyűjteményemből (8. oldal, 112.)

„Egyén. Tömeg. Közösség.

- a) A magára maradt ember, a tanítvány, Péter, háromszor tagadta meg mesterét.
- b) A pilátusi palota előtt összegyűlt tömeg Krisztus halálát követelte Pilátustól: feszítsd meg Őt!
- c) Az apostolok közössége hűséges volt, megbízható és kitartó. Vállalta és terjesztette az evangéliumot az egész világon!

A közösség tehát erkölcsileg a legmagasabb rendű! ”

Alkossunk közösséget?

Ezt tanácsoljuk azoknak, akik létfenntartásuk érdekében tagjai és áldozatai egy hierarchikusan felépített munkahelyi diktatúrának, ahol mihelyst beléptünk a kapun, kabátunkat, kalapunkat, ernyőnket fogásra akaszthatjuk, de emberi jogainkat, azt már csak szögre.

Csoda-e, ha minél hamarabb a kapun kívülre akarunk kerülni és követeljük a heti munkaidő állandó csökkentését?

Alkossunk közösséget, amikor a ma embere menekül a többi elől?

Az ösztönös menekülésnek csak első állomása lehet a függetlenség. Ahogyan az volt a faluból a városba menekülők szomorú tapasztalata is.

Így ír a városról Rilke:

S itt él az ember, s búsan él
Riadva bújva, mély szobákba,
Mint elsőfüves bárány búj a nyájba,
Míg ott kint ég és liheg a föld a nyárban,
S ő csak él, s nem tudja, mi az!

A menekülés második állomása feltétlenül a közösségalkotás, maga a szabadság legyen! De ahhoz fel kell adnunk függetlenségünket. Nem élünk egyedül a világon! A szabadság az ember számára a legnagyobb érték. De hogyan védhetem meg szabadságomat, emberi méltóságomat hatalom nélkül? Hogyan védhetem meg azt ellenséges hatalmak tengerében? Hogyan védhetem meg a mai világban?

Nem prédikálok, érvelek.

Hogyan védhetem meg szabadságomat ellenséges törekvések ellenére? Nyilván, ha én is megfelelő hatalommal rendelkezem, illetve ilyen áll mögöttem. De itt feltűnik előttünk, meglep bennünket egy feloldhatatlannak tűnő dilemma! A szabadság egyik legfőbb megfogalmazása így szól:

Nem az a szabadság, hogy azt tehetem, amit akarok, hanem az, hogy nem kell azt tennem, amit más akar. (J. J. Rousseau)

S a hatalom?

A hatalom képesség arra, hogy ellenkezések ellenére is érvényre juttassam akaratomat. Ha tehát azt akarom, hogy megvédjen, engedelmeskednem kell neki, pont azt kell tennem, amit az a másik akar. (Max Weber meghatározása alapján.)

Hát most melyiket válasszam? Egészen nyugodtan: mindkettőt! Hogyhogy?

Amióta ember él a földön mindig is tudta ,hogyan. De tudomásom szerint csak a felvilágosodás korában fogalmazták meg először: **Ha szabad akaratom birtokában választom meg a felettem lévő hatalmat, akkor szabadságom érintetlen marad!**

S ez a választott, mindennél erősebb hatalom védi meg szabadságomat. S ráadásul megsokszorozza energiámat is azzal, hogy együttműködési lehetőségeket kínál s így közösségek, igazi, szabad emberi közösségek születhetnek. Add fel függetlenségedet, szabad leszel! Alkoss közösségeket! Nem prédikálok, érvelek.

A túlnépesedés fenyegető világjelenség. De csak akkor jelent veszélyt, ha az ember életkörülményei ezzel rosszabbodnak, a létfenntartás eszközei és lehetőségei ezzel párhuzamosan nem fejlődnek. De fejlődik ez ma? Képzeljünk el egy fallal körülvett földterületet. Bizonyos számú ember él ott, s számuk egyre növekszik. Ilyen körülmények között ésszerű lenne az, hogy az ott élők függetlenségük kiterjesztésére törekedjenek? Pedig ezt tapasztaljuk ma szerte a világon. A jóléti társadalmakban csakúgy, mint a fejlődő országokban, ahol ezt a törekvést az emigrálással vélik megoldani.

A mai ember megoldatlan problémáit nem meneküléssel, nem függetlenségre törekvéssel lehet orvosolni. Ha a szabadságra való törekvésben az első fázist, a függetlenség kiharcolásával elértük, lépjük meg a következőt.

Add fel függetlenségedet, szabad leszel! Tehát alkoss szabad, emberi közösségeket! Ha az első fázisnál megrekedünk, azzal új világháború kitörésének alapjai fektettük le.

Nem menekülhetünk előle, a világ problémáit meg kell oldani.

Nem prédikálok, érvelek. S gondolkozom. Gondolkozzunk együtt. Képzeljük el, hogy egy elhagyott szigetre kerültünk.

XI. SZIGET

A Sziget ötlettel, sajnos, csak pályafutásom végén kísérleteztem, kísérletezhettem, hiszen nem felelt meg az előírásoknak, a „szent” tanmenetnek. Az utolsó három évben már fűtültem a tanmenetre, mert ezt tartottam legsikeresebbnek didaktikai módszereim közül. Tanítványaim visszaemlékezéseiből is erre következtethetek.

Hogyan is jutott eszembe?

Azt hiszem, részben politikai „fundamentalizmusomnak” köszönhetem. Nevezetesen annak, hogy a világ sorsába minden ember beleszól, beleszólhat, tehát én is. S ezért aztán kötelességünk is beleszólni. Kora ifjúságomtól kezdve, a Mária kongregáció keretében is, mindig az önkény ellen harcoltam, küzdöttem. Eleinte az igazságtalan tanárok, majd a nyilasok, a leghevesebben, pedig a marxizmus-leninizmus hívei és haszonélvezői ellen. Ma már, szabadságelméletem sikeres kidolgozása után, azt mondhatom teljes határozottsággal, hogy nem emberek ellen, hanem az emberek szabadságáért küzdöttem.

– Egyesek erre azt mondhatják, hogy csak azért nem adtam el magam, mert meg sem akartak vásárolni. Lehet. De hálát adok az Istennek, hogy a felvásárlók számára kívánatos értékekkel nem ruházott fel engem.

Hogy a dolog közepébe vágjak, a 80-as évek végén már olyan közelinek éreztem a marxisták diktatúrájának felbomlását, hogy sürgető volt arra gondolni, hogyan éljünk majd az ölünkbe hulló szabadsággal. – Hogyan teremtsünk magunknak rendet, ahogyan azt József Attila követelte:

„Szabadság, te szülj nekem rendet!”

A rendről ezt írta egy 8. osztályos kislány, H. Rita:

„Lehet-e igazságtalanságot elkövetni a rend érdekében? Ha nem igazságosan teremtünk rendet, az nem igazi rend.”

Rendet az osztályokban, rendet az iskolában, rendet a munkahelyen, rendet a kis és a nagyobb közösségekben, rendet a társadalomban, rendet a hazában.

A Szigeten azért akartunk rendet teremteni, hogy életben maradhassunk addig, míg végre megtalálnak bennünket a szülők, hozzátartozók, az emberek, és megmentenek bennünket szorongatott helyzetünkből.

Egy délelőtt, magyar órán, talán 10. osztályosok lehettek, elkezdtem diktálni, magam elé révedve, látomásomat:

„1999-ben a 8. 9. és 10. osztály tanulói a Csendes-óceánon hajókiránduláson vettek részt. Összesen százan voltak. Egyedül ők voltak a hajón, mert az iskola személyzet nélkül bérelte azt ki. Egy egész esztendőre.

Nem volt szükség személyzetre, mert a legmodernebb automata hajó volt.

Robotgépek készítették el a reggelit, ebédet, vacsorát, ezek feszítették ki a vitorlákat, ha fújt a szél, s ha beállt a szélcsend, beindították a motorokat. Ezek tartották a kapcsolatot a szárazfölddel, amikor a hajó messzi tengereken bolyongott.

Egy hajnalban azonban a fiatalok egy lakatlan sziget partján ébredtek fel. Csuromvizesek voltak és fáztak. – A hajó eltűnt.”

Elhallgattam. Aztán feladtam az írásbeli házi feladatot:

„Mit tanácsolnál a többieknek?”

A fiatalok fantáziája megindult. Gondolatban körüljárták a szigetet. Volt, aki földrajzi ismereteivel kijelölte szigetünk helyét. Az első megbeszélést, az első tábortűzet írták le a legrészletesebben. Ott beszéltek a legfontosabbról, az együttműködésről, s az ehhez nélkülözhetetlen hatalomról. Tárgyaltak higgadtan, mert életükről volt szó, tárgyaltak egyenrangúakként, mert magától értetődően betartották az emberi együttélés két ismert paragrafusát.

1. § Közösségünkben egyszerre csak egy valaki beszéljen, s mindnyájan fordítsuk feléje figyelmünket.

2. § Ő ne éljen vissza türelmünkkel, minél előbb adja át valaki másnak a szót.

/Ekkor döbbsentem rá, milyen jelentőségű ez a gyerekesnek tartott két magatartásszabály, ezért mellékelem, több nyelven is a F.-ben.(117.-118. oldal.) /

Tárgyaltak a munkamegosztásról. Ha mindenki becsületesen dolgozik, életben maradnak, illetve maradunk, mert én is közösségükhöz tartozom, mint a diákok egyike.

Kacsó Enikő javaslatával mindenki egyetértett :

„Én azt tanácsolnám, hogy először is válasszuk meg azt, akire mindenki hallgat, fővezérnek.”

Nagyon érdekes vitákhoz vezetett, hogyan jöjjön létre a munkacsoportok vertikális, tehát hatalmi szempontból való felépítése. Az nyilvánvaló volt számukra, hogy a vezetőt választani kell. Mégpedig titkosan.

De vajon a munkacsoport vezetője az alája osztott részlegvezetőket kinevezheti-e, vagy azt is választani kell? Az egyik avval érvelt, hogy bizony ő kinevezné, s az a köz érdekében is előnyösebb, mert akkor az illető pontosan, ellenvetés nélkül követi utasításait.

Mások meg azzal érveltek, hogy azért ne nevezze ki, mert akkor feltehetően barátait ruházza fel hatalommal, s ugyanakkor a rátermettebbeket háttérbe szorítja, sőt, megsérti. Meg kell akadályozni, hogy baráti klikk alakuljon ki. – Megdöbbsentő éleslátás! Az osztály meg is szavazta nagy többséggel, hogy minden hatalmi pozíciót választani kell.

Nem csoda, ha ilyen viták után felajzva vártuk a következő órát.

Megadtuk a következő témát: mi legyen a vallással, a hittannal? Legyen-e közös hitünk? – Aztán választottunk magunknak papot. Feladatai közé tartozott egy közös Hiszekegy megfogalmazása, a vasárnapok programja, s az ünnepek előkészítése. – Karácsony után leváltották a papot, mert csak prédikált és nem dolgozott.

A Szigeten (néhány óra után már nagybetűvel írtuk), a természet törvényeinek jobban ki voltunk szolgáltatva, mint a mai társadalomban, tehát alaposan ismerni kellett ezeket a törvényeket. A diákok sokszor idézték megbeszéléseik közepette iskolai tankönyveiket.

Én meg arra gondoltam, hogy az a tanítványom, aki elmagyarázta nekem egy közös erdei sétánkon, amit addig nem is sejtettem, hogy sokféle orchidea található a közeli erdőkben, az nyilván kitűnő orvosunk lesz. Gyógynövényeket fog gyűjteni és még kísérletezhet is, ha jelentkeznek páciensek, hiszen gyógyszerekkel, orvosságokkal nem rendelkezünk.

A pénzt is bevezettük. Gazdaságtanban tanulták, hogy az a legjobb csereeszköz. S az a túlélést biztosító munkamegosztásban nélkülözhetetlen. De a pénzt csak arra használták, hogy javakat vagy szolgáltatásokat vásároljanak vele, de munkaerőt, embert sohasem. A pénz nem arra való, hogy emberek engedelmeskedjenek valakinek, mert a Szigeten csak azoknak kellett engedelmeskedni, akiket maguk választottak. Korrupció, megvesztegetés így aztán nem is okozott gondot. Azonnal kiderült volna.

Amúgy sem volt értelme. A megválasztott nem kockáztatta pozícióját.

Törvénybe iktatták, hogy kinevezésre senkinek sincs joga, mert az bűncselekmény. Az ember szabadsága ellen elkövetett vétek.

Közösségünket építettük, s egyúttal kritizáltuk a fennálló társadalmi rendet.

A legjobb fizikus a háztervezésnél, vízellátásnál érvényesítette tekintélyét. Érdekes, hogy egy osztály gyakran jobban tudja, hogy ki a legjobb fizikus, mint a tanár.

A természettudományok minden fajtája jóformán minden iskolai tantárgy bizonyította ott létjogosultságát.

Diákoknak gyakori panasza: miért kell ezt mind megtanulnunk, s miért így? – gondolom ritkábban hangzott el szigeti kalandunk után.

Hogyan tanítsunk? – ez meg nekem, mint tanárnak, tűnt figyelmeztetésnek.

Eszembe jut egy régi történet. Bátyám mesélte élvezettel, – így aztán többször is, – hogy milyen is a valójában felesleges tudás, a felesleges ismeret. Volt osztályában egy kövérkés, ügyetlen fiú. Történetesen arisztokrata származású, s ezért aztán még többet kellett szenvednie társaitól.

Báró K. Ottó, gimnazista létére még nem tudott úszni, ezért szülei külön úszómestert fizettek. De az úszómester sem vette őt komolyan, csak lelógatta kötélén a vízbe, de nem ment vele előre, nem úsztatta. A korlátnál mellette könyöklő hölgynek udvarolt, s Ottó kénytelen volt egyhelyben tempózni. A mester az udvarlásban annyira elmerült, hogy néha odakötözte a botot a korláthoz s elment szíve hölgyének fagylaltot venni. Ottónak meg azt mondta, ha már nem érez fájdalmat a hevedertől, amivel őt a kötélén lelógatta, akkor az oktatás eredményesen befejeződött, tud úszni.

Néhány nap múlva Ottó közölte is, hogy nem tart már igényt az oktatásra, mert már alig érzi a kötelet. – Így tett szert bátyám osztálytársa egészen ritka, sajátos képességre: egyhelyben tudott úszni. – Ha beejtették a vízbe nem fulladt meg, de kiúszni a partra már nem tudott.

Ez a kis történet arra a visszásságra mutat, ami oly gyakran tapasztalható középiskolai, de egyetemi oktatásban is, hogy megtanulnak a tanulók valamit, csak az éppen nem jó semmire. Mint például az olyan „ismeret”, mely igen sok történelmi évszám, büntetőjogi paragrafus vagy gyógyszerfajta felsorolását tudja felmutatni. Ami szerintem felesleges. A tanár, ugyan arra hivatkozik, hogy ezzel a diák megtanul „tanulni”, de a számítógépek világában a vizsgáztatásnak és fegyelmezésnek inkább más eszközeit kellene előnyben részesíteni.

Minden tanár kopogtat az asztalon, és csendet kér. Van olyan is, aki ordít. Volt, amikor én is ordítottam. A tanulók megszokják, már meg sem hallják. Lassan leszoktam arról is, hogy kopogjak. Inkább vártam. Csendben.

Eleinte sokat kellett várnom. Aztán egyre kevesebbet. Csak néztem őket és vártam. És csend lett.

A sziget-ötlet, mint minden, ami kipattan agyunkból, nem vezethető vissza egyetlen indítékra. Én most a legmagasztosabbat emlegettem, az ország sorsát.

Lehet, hogy a természeti szép csodálata és tisztelete is szerepet játszott, megkönnyítette a sziget-ötlet kibontakozását.

Magányomban, képzeletemben, felmásztam a Sziget közepén emelkedő, vagy 200 méter magas hegyecskére, hallgattam a pálmák suhogását és néztem a tengert. Kiéltem csillapíthatatlan felfedező hajlamom, ami már sokakat felbosszantott, mert sohasem akarok ugyanazon az úton visszatérni, amilyen jöttem. Meglepetést, kalandot várnék minden újtól? Az ötletnek – ismeretlen szigeten kóborolni – nagyon örültem.

Persze sok minden más is szerepet játszott. Mindig bosszantott a tudomány l'art pour l'art tisztelete. Egy úgynevezett értelmiségi társaság elviselhetetlen nagyképűségének köszönhetem, azt a meglehetősen rosszmájú megállapítást, amit aztán aforizma-gyűjteményembe is felvettem:

„A tudomány eszköz,
Aki felnéz rá, sohasem használta!"

Az ifjúság, sok nemes tulajdonsága ellenére, a divatnak, a társadalmi előítéleteknek szinte gondolkodás nélkül behódol. Csak hajviseletükre, ruházkodásukra utalok. A tudományos eredményeknek, ismereteknek túlságosan nagy jelentőséget tulajdonítanak. Talán azért is, mert állandóan vizsgázniuk kell belőlük.

De ez a túlzó tisztelet mai társadalmunk világára is jellemző, az olyan társadalomra, ahol a diploma váltotta fel a kutyabőrt. Én nagyra értékelem a tudományt, de az egyéni, önálló gondolkodást is félttem. Mint tanár, nem azért igyekeztem ismereteket terjeszteni tanítványaim körében, hogy azok büszkélkedjenek vele, hogy azokkal hetvenkedjenek, hanem azért, hogy ezeket a tudományos ismereteket, mint a Sziget története is mutatja, mindannyiunk javára használják és alkalmazzák.

1992 elején dolgozatot írtam a 8. osztályban, kizárólag a Szigetről. Címe: „Miben különbözne az a közösség ott a Szigeten, ha összehasonlítod azt, azzal a társadalommal, amiben élsz?"

A. János írja: „A Szigeten sokkal jobb, mint a mai társadalomban. Az emberek összetartanak, nem harcolnak egymás ellen, mindenki segít a másikon, hiszen csak így lehet élni!"

J. Krisztina: „A Szigeten az élet teljesen más, mint amiben élünk. Ott nincs unatkozás, ott munka van, hogy megkeressem a mindennapi élelmet, s azt is meg kell szervezni, hogyan lakjunk, s felfedezni, ahol megalhassunk. ...A mi társadalmunkban rengeteg a munkanélküli, akik meg dolgoznak, annyit dolgoznak, hogy tönkreteszik magukat."

F. P.: „Az emberek többsége nálunk nem tudja, mit jelent egymásra szorulva lenni. De minél több pénz, az kell! Szókratész, Platón, Hegel, Kant sem pénzért dolgoztak, hanem azért, hogy az emberiséget továbbfejlesszék. Most már lassan oda jutunk, hogy régebben okosabbak voltak az emberek, mint ma.”

K. István: „Az első különbség rögtön szembeötlik, ... s az pedig az, hogy a Sziget társadalma egy kitalált társadalom, mégpedig arra a célra, hogy az itteni valós társadalom problémáit könnyebben megértsük. ... A Sziget társadalma kicsi és egyszerű, ennél fogva, könnyebb benne gondolkodni. ... Jónak tartom ezt a módszert, bár nem az én dolgom megítélni.”

S. Nóra: „... összefoglalva, a Sziget társadalma jobb lenne, mint a miénk!”

B. T.: „A kereskedelem (ott) tisztán és becsületesen működne...A Szigeten az emberek boldogabban, szebben, jobban élnének, mint a mai ember, akinek az élete sokszor nyomorúságos, mert ahová csak néz, majdnem mindenki az ellensége, vetélytársa a másoknak.”

T. Ivett: „Abban a társadalomban, amiben mi élünk, az emberek nem egyenlők (egyenrangúak). Kialakultak azok a közösségek, akiknek sok a pénzüik, s azok, akiknek kevés. Így az emberek nem ugyanazzal a lehetőséggel indulnak (el) az életben.”

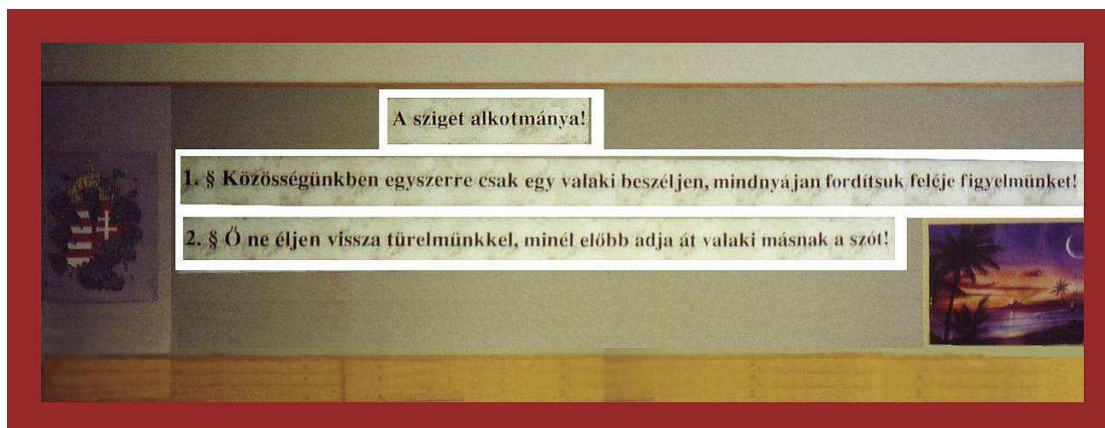
K. Veronika: „A Sziget! Ilyen lenne egy saját elképzelésem szerinti társadalom!”

B. Beatrice: „... ők nem vághatnak annyi fát ki, mint mi, mert akkor saját jövőjüket vesztenék el. A mi társadalmunkon javítani kéne. Meg kell becsüljük minden embertársunkat, ahogyan azt a szigetlakók teszik. ... Én jobban szeretnék a Szigeten élni!”

Úgy tűnt egyeseknek, hogy mi tanórák alatt játszunk. Nem játszottunk, gondolkodtunk. Nem vetélkedtünk, gyakoroltuk az együttműködést. Kerestük az együttműködés szabályait, feltételeit, mert az együttműködés tette lehetővé a Szigeten a túlélést. Nem játszottunk, mert a játékban egyéni érdek ösztönöz, az, hogy győzni akarunk.

Nem játszottunk, mert nem voltunk ott a szigeten, csak képzeletben. Gondolkoztunk.

Tanártársaim felfigyeltek az ötletre. Annál is inkább, mert a tanulók sokat beszéltek erről, más órákon is, meg aztán az egyik osztályterem teljesen sziget-lázban égett, mint a mellékelt kép is mutatja.

1992 februárjában tizenhat oldalon meg is jelent a Sziget története irodalmi folyóiratunk, a Jojó, egyik számaként, melynek ezt a címet adtuk: „Mit hoz a jövő”. A szigetlakók írták, én is, s központi helyre került a SZIGET ALKOTMÁNYA. A technikai főszerkesztő, Fara Sándor ezt a füzetet már számítógépes eljárással készítette.

Nyugdíjba menetelem után egy német szakos kollégám az egész füzetet lefordította osztályával, így e kalandos történet „Was bringt die Zukunft?” címmel németül is olvasható.

A 10. osztályosok irodalmi téma keretében gondolkoztak a jövő társadalmáról és sorsukról. Petőfi Sándor elbeszélő művének, Az Apostolnak, egy kevésbé emlegetett részletéből idézek:

„A gyermek ifjúvá lett
S az ifjú férfivá...
Be másnak látta e világot,
Mint amilyennek képzelé!
....
Több úr hívá meg őt
Nagy s gazdag hivatalra
Ilyen kecsegtetéssel:
„Szegődjél hozzám, szolga lész, igaz,
De ilyen urat szolgálni, mint én,
Dicsőség, s azért, hogy
Előttem meghajolsz,
Előttem ezren hajolnak meg.

(Mintha egy nemzetközi nagyvállalat főreszvényese kínált volna neki menedzseri állást)

Más dolgod nem lesz, mint ez ezreket
Nyúznod tehetséged szerint, ...”
Szilveszter megköszönte szépen
E könnyű munkát és így válaszolt:
„Azért, hogy énnekem szolgálaim legyenek,
Én más szolgálja nem leszek ...”

Petőfi e nagy művét irodalomtörténészek százai elemezték már. Hogy-hogy nem tűnt fel nekik eme fura, társadalmi életünk gyakorlatával szöges ellentétben lévő magatartás? Nem beszélnek róla! Neuralgikus témának tartották? Mert ez, bizony, mindennapi erkölcsi követelmény. Legalábbis Petőfi szerint! Hogy e tekintetben senki sem ad Petőfinek igazat? Egy valaki mégis, aki nem ismerhette, mert előtte élt. Jean-Jacques Rousseau, a demokrácia atyja, igaz, az ellenkező oldalról közelítette meg az ügyet, ezt a magatartás-dilemmát, de ugyanúgy gondolkozott:

„... elvakult becsvágy fűti őket ... hajlandók elviselni a
láncokat, ha cserébe ők is láncra verhetnek másokat.”

(Értekezés az egyenlőtlenségről.)

Ezek talán ketten, Rousseau és Petőfi követhetetlen erkölcsi, szellemi csúcsok lennének. Vagy egyszerűen rátapintottak a fejlődés irányára?

Magyarországon 1956 októberében nem a tulajdonos nevezte ki az igazgatót, hanem szakemberek választották, a kollégák! No, persze, kellemetlen ma ezt az érzékeny pontot érinteni.

A konzervatívnak minősített II. János Pál pápa legeredetibb pápai enciklikáját ma talán ezért nem is igen emlegetik. A munkáról írott körlevelére gondolok, miben leszögezi, hogy a munka érdeke az értékrendben megelőzi a tőke érdekét! Vagy esetleg nem értették volna? Szó sincs róla, nagyon is értették! Ha egy menedzser ezt az erkölcsi parancsot követi, azonnal veheti kalapját. Végkielégítését már nem biztos.

/közlöm eme enciklika rejtélyes történetét/ [⊕]

Tekintettel arra, hogy a diáktársadalomban nem gyakori még a kinevezés, tehát nem elfogultak, a következő dolgozat-címmel érdeklődtem a 10. osztályban erkölcsi álláspontjuk felől:

„Elavultnak tekinthető-e a demokratikus jogállamokban Szilveszter erkölcsi világnézete?”

Mivel iskolai írásbeli dolgozatokat az iskola 10 évig köteles megőrizni, engedélyt kértem, arra, hogy fénymásolatokat készítek róluk, de idézek is belőlük, A legjobb tizenegyet Dokumentum-gyűjteményemben őrzöm, olyat is, amelyik a mai társadalomban ezt az elvet követhetetlennek találja.

Valamennyi természetesen egyetért az erkölcsi követelménnyel.

[⊕] *A Laborem Exercens kezdetű, a munkáról szóló pápai körlevél, mely a Munka elsőbbségét hangsúlyozza a Tőkével szemben, csak 1981. szeptember 14-i dátummal érkezett meg a címzettekhez, a római katolikus hívőkhöz. A tervezettnél négy hónappal később, mert eredetileg az első szociális enciklika, a Retum Novarum megjelenésének 90. évfordulóján akarta azt II. János Pál kihirdetni, és ünnepélyesen közzé tenni. De május 13-án, a kihirdetés előtt két nappal érte őt a halálosnak szánt lövés, a merénylet. Mégis csak négy hónappal később jelenik meg a Laborem Exercens! S bevezetőjében egy igen furcsa mondatra bukkanunk: „Ezt a megnyilatkozást ... csak akkor tudtam véglegesen elkészíteni, amikor elhagytam a kórházat.”*

De hiszen készen volt az már! A Vatikáni Polyglott Nyomda raktáraiban ott állhatott már május 13-án, több több tízezer példányban, összecsomagolva, hiszen másfél napra rá postázni kellett volna a világ minden részébe!

Miért nem postázták azonnal ?

A Vatikán három titkot rejteget:

1. Miben különbözik a közismert, a közétett enciklika a régitől?

2. Hol rejtőznek ezek a régiiek, melyeket át kellett dolgozni?

3. Miért nem adta ki a Vatikán a már kinyomott példányokat május 15-én, hiszen a pápa életéért aggódó világ ezerszerre nagyobb érdeklődéssel olvasta volna, mint bármely más eddigi pápai körlevelet? A szokásosnál százszoros példányszámban jelenhetett volna meg!

L. Dóra: „Elavult lehet-e egy tökéletes demokrácia utáni vágy?”

V. Réka: „Tudjuk, hogy Az apostol Petőfi legvitatottabb alkotása. ... Vannak, akik kritizálják ezt a írást. Vajon miért? Nyilván azért zúgolódnak egyesek, mert ez nem az ő javukat szolgálja. Ezek azok az emberek, akik hatalmat, gazdagságot akarnak, de maguknak, csakis önmagunknak.”

B. Bea: „Ez az állam (társadalom) a fantáziánkban él, de ez már jó jel, mert ami az emberek fantáziájában él, az (előbb-utóbb) ... megvalósul. /pl.: repülés, telefon, űrbéli utazás/”

O. Dániel: „Petőfi egy szabad, elnyomás nélküli világot álmodott magának. S azt olyan törvényekkel, mint amilyenek a Sziget alkotmányában szerepelnek. Ezt az alkotmányt remélem az egész világon követni fogják!”

A Sziget alkotmányának főparancsolata így szól:

Minden, de minden hatalmat választani kell!

S emberek felett gyakorolt hatalmat csak azok választhatják, akik majd engedelmeskednek neki!

Kastlban nem játszottunk. Gondolkoztunk. Gondolkoztunk és álmodoztunk, s gondolkodva talán megálmodtuk a Jövőt!

FÜGGELÉK

Mindszenty József

Forradalmunk 50. évfordulójára megtisztelő lenne egész népünk számára, ha az egyház elismerését fejezné ki Mindszenty hősies magatartásáért, amivel példát mutatott híveinek, papjainak s az egész magyar népnek. Különösképpen az 1956-os magyar ifjúságának, akik akkori magatartásukkal erre történelmi bizonyítékot is adtak.

Mindszenty József nem csak a római katolikus hívők példaképe, de a világ valamennyi szabadságszerető embere tisztelettel és elismeréssel gondol rá.

Boldoggá avatása késlelkedik. Talán, mert tévesen egyoldalúnak, konzervatívnak tartják. Mellékelem azt a JEGYZŐKÖNYVET, mely 1974 novemberében közismertté vált azáltal, hogy mondanivalóját a NEMZETŐR című folyóirat vezércikkében közölte.

JEGYZŐKÖNYV

München, Ackermannn – Gemeinde.Haus der Begegnung.1974.július 2-án, 18 órakor.

Jelenlévők: Mindszenty József bíboros, Ádám György főlelkész, Fábián Károly a SZER munkatársa, a müncheni Széchenyi család legidősebb férfitagja, Popovits János a magyar emigráció áldozatkész szervezője,(a fenti portrét is ő készítette), továbbá a Münchenben élő magyarok színe-java, akik felhasználták az alkalmat, hogy a világhírű bíborost szemtől szembe láthassák, egyesek meg azért, hogy közelébe férközhessenek. Így aztán rendkívüli fizikai erőfeszítembe került, hogy az alábbi kis interjút nyélbeüsssem. Ez azért volt fontos, mert a divatos „détente” politika, lelkiismeretének megnyugtatóására, szélteben-hosszában terjesztette az 1956-os forradalmat jelképező Mindszentyről, hogy merev, nem korszerű, konzervatív politikus, akinek a jelenről és a jövőről fogalma sincs.

Az interjú szó szerint:

Bíboros úr, engedje meg, hogy megemlékezzem egy olyan napról, éjszakáról, amikor ugyanúgy az Ön közelében lehettem, mint most. 1956. november harmadikának estéjén történt ez Budapesten, a magyar parlamentben. Ön rádióbeszéde után éppen készült az országház épületét elhagyni. Én akkor érkeztem, éjszakai munkám kezdődött. A folyóson találkoztunk, de beszélni nem beszélhettem Önnel. Boldog vagyok, hogy annyi év után most megtehetem. Bíboros úr, engedjen meg nekem egy

kérdést:

Ön már két éve él a szabad világban. Mi az Ön megítélése szerint a világ feladata: védenie kell ennek a szabad világnak a meglévő szabadságát, vagy nem elégedhet meg ezzel, s terjesztenie, tovább kell fejlesztenie ezt a meglévő szabadságot?

A válasz:

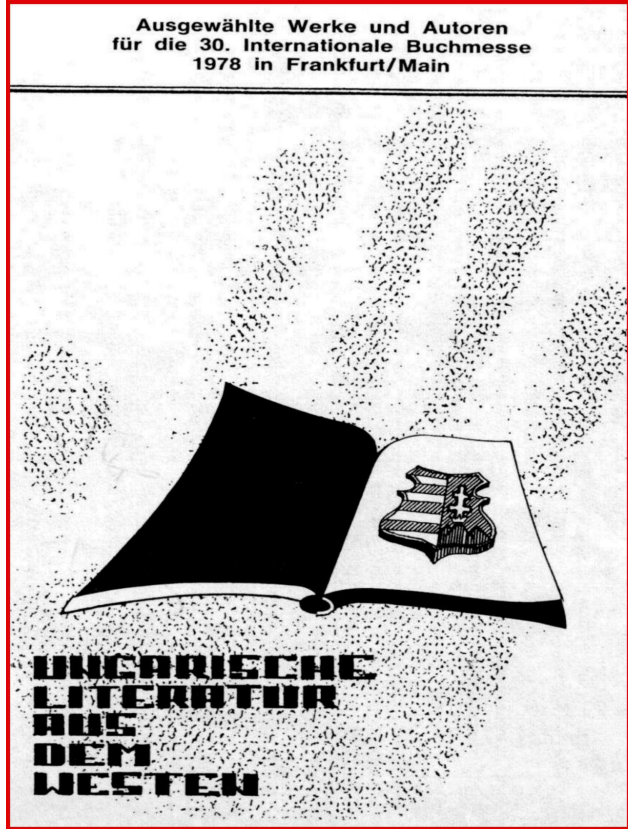
„A szabadság, csak több lehet, mint ami most van !”

.....

Róczey János

Verantwortlich: János J. Rőczey und János Popovits

* J. Popovits verantwortlicher Organisator, J. Rőczy wissenschaftlicher Leiter von drei Ausstellungen der freien ungarischen Verlage aus dem Westen an der Buchmesse, die letzte in 1979 - 10 Jahre vor der ungarischen gesellschaftlichen „Wende“

2. fejezet 29. oldal

IV. dolgozat magyar nyelvből
1979. május 30.

Gradalmi mű:
"A bukásról"

A buldó, ^{most} szó, értelmeiben véve magyar nyelvünk
egyik legkíméletlenebb szava.

A kulcsnak vannak több formája. Számszerű
a legismertebb fajtája az, amelynek már az
iszlámban találkoztunk.

A bukást a kökérrel szemben érzéketlenségnek, jellemileg figetlenségnek, sőt, alacsonyabb rendűségnek látja ^{szem} magát. Embertársai kétségbeesését az ilyen ^{szem} gondolatokra, depressziós gondolatokra, ellen-szemre, kizárólag ^{do} magatartásával.

A kukott rendszert boldogkalan, orommal
sikertelenséggel ^{miatt} megírt. Felvetődnek lelkesen kölön-
böző gondolatok, főleg vallási témák.

Életfelfogására teljesen megváltoztak. Amíg sikere
volt, mondta, ha ^{egyáltalán} ~~hitt~~ ~~Iskunt~~, és hálát adott Is-
kunnek. Sikertelenül kérték tőle az ellenkezője
Iskunt, berembőjében látja legnagyobb ellenőzést.
Vesszője fájul a kirádalom számára.

Egyik legnagyobb példa erre Hitler volt.
Csodát mondani, és az, amitől fel, mint
sette az ember.

A bukott kizárva elvi magát az ember
közösségtől. Ezent továbbra is néki, gyűlöli
a boldog s sikeres embertársait.

Arbani nevetne učit.

A sikertelenség, bukás, boldogság, jólet, nek
azok a kimenetek, amiből függ ~~egy~~ az
ember s a felfogása az életéről s vallásáról.

Künnem a. linae mitfajazonportokba tartozik, mert
érelmeim, gondolatokaim s hangulatok jutnak
 kifejezésre. Semmi az az ember belső világa, aki
 lelki rejtélyeséről. Sokkal inkább meg kell

A Kastli Magyar Diákszervezet / Diákszervezet : D / Alapszabályzata

A Diákszervezet elismeri az u.n. ASchO-t, az EBASchOG-ot, valamint a Magyar Gimnázium Háziarendjét, és azok szellemében állította össze Alapszabályzatát.

I. fejezet. Célkitűzések

1.1. Eszmei célkitűzésünk : demokratikus elvek alapján működő közösség létrehozása és eredményes működésének biztosítása.

1.2. Az iskola vagy az internátus életében felvetődő és mindannyiunkat érintő problémákat, nehézségeket közös erővel, összefogással kívánjuk megoldani.

Minden diák számára lehetővé akarjuk tenni, hogy az iskola és az internátus életében tevélegesen részt vehessen, a megadott jogi keretek között. / ASchO 9, 58.§.1./

1.3. Jogainkhoz, kötelességeinkhez tartoznak / ASchO, 58.§ 1. / :
a/ közös szervezések előkészítése, lebonyolítása, / Községi feladatok /
b/ az iskola fegyelmi rendjével kapcsolatos / Vállalása,
c/ a diákok érdekvédelme az iskolában és az internátusban, és segélynyújtás konfliktusok esetén.

1.3.1. A közösségi feladatok közé tartozik munkacsoportok szervezése is. / Ünnepek körök, zenei csoportok, sportkörök, a politikai képzést szolgáló munkacsoportok. ASchO, 58.§ 2./

Az iskola és internátus hatáskörébe tartozó szociális feladatok egy részének vállalása. Tevéleges részvétel iskolai ünnepek, kirándulások, sportesemények, táborozások, opera-, hangver-seny-, színházlátogatások szervezésében és lebonyolításában. -

Együttműködés a diákkönyvtár kialakítása és továbbfejlesztése érdekében.

1.3.2. A közösségi feladatok ellátása érdekében munkacsoportok szabadon alakíthatók ki, ha azok nem szolgálnak egyoldalú politikai vagy világnézeti irányzatot, és ha a részvétel minden diák számára lehetőség. / ASchO 58.§3. /

1.4. Célkitűzésünk a diákok megfelelő tájékoztatása, valamint támogatásuk, amennyiben úgy érzik, igazságtalan eljárásban részesültek, akár személy szerint, akár mint közösség. Ezért:

1.4.1. Panaszladát állítunk fel. Ezenkívül hetenként lehetőséget adunk arra, hogy panaszukat akár szóban is a Diaktanácsnak előterjeszthessék.

1.4.2. A Kastli Diákszervezet Vezetősége, a Diaktanács faliújsággal is rendelkezik, és kéthetenként " Izé" címmel tájékoztatást ad ki. / ASchO 58.§9. és 67.§4. /

II. fejezet. Eszközök, eljárások, intézmények

2.1. Nevünk: Diákszervezet / D, Kastli Magyar Diákszervezet; németül: Schülerorganisation / SO/ Eme elnevezéssel utalunk arra, hogy közösségünk a diákok szervezkedésének köszönheti létrejöttét. A Diákszervezet felépítése, egységei és tisztségviselői: Közgyűlés, osztálymegbízottak, azok helyettesei, Osztálymegbízottak Gyűlése, 1.2.3. Iskola megbízott. A Diákszervezet vezetője a Diaktanács. Ezek az intézmények az együttműködés / németül Schülermitverantwortung, SMV / szellemében hivatottak tevékenykedni.

A Diákszervezet az együttműködést / SMV/ az ASchO 59.§2. meghatározta keretekben kívánja biztosítani. Ennek a paragrafusnak további pontjai a büntetési eljárásokra, fegyelmi eljárásokra vonatkoznak.

2.3. A Diákszervezet tisztségviselőjének megbízatása megszűnik, a/ ha az ASchO 59.§2., szerint az illető meg nem választható b/ ha szülője, gondozója, / Erziehungsberechtigte / ezt kívánja c/ ha visszalép

2.4. Osztálymegbízott

Az osztálymegbízottak fontos szerepet töltenek be. Az osztályt érintő problémákban közvetítenek az osztály tanulói és az osztályfőnök illetve tanárok között, továbbá szervezik az osztályprogramokat. A választott osztálymegbízottakat feladataik elvégzésében a Diákszervezet teljes támogatására számíthatnak. Választásukat az ASchO 60.§ 1-3 szabályozza.

2.5. Az osztálymegbízottak gyűlése

E gyűléseken az iskola belső ügyeiről tárgyalnak. Egy osztálybizalmi, avagy az iskolamegbízott kérésére hívják össze.

2.6. Közgyűlés

A Diákszervezet közgyűlésén minden diák részt vehet. Az ülést a Diaktanács tagjai vezetik. A Közgyűlésen olyan ügyek kerülnek napirendre, melyeket a Diaktanács avagy az osztálymegbízottak megoldani nem tudtak.

2.7. A Diaktanács / SR Schülerrat

A Diaktan. minden tagja egy-egy szakterület illetékes pl. kulturális ügyek, pénzügy, sport, kirándulás, tudomány stb. E vezetőiséget egy írásban meghirdetett Közgyűlésen az arra jelentkezők közül választják. Minden vezetői tagnak feladatkörébe tartozik az is, hogy utódok felkészítéséről gondoskodjék. Ez egyúttal az 5 / nem hivatalos / helyettese is. A Diaktanács megtárgyal olyan iskolai ügyeket is, melyeket az osztálymegbízottak gyűlése nem tudott megoldani.

2.8. Az iskolamegbízott

Az iskolamegbízottak száma: 3. Ők alkotják a Diákbizottságot. Őket ugyancsak a Diákszervezet Közgyűlése választja. Ők alkotják az osztálymegbízottak gyűlésének / ASchO 61.§1. / a Közgyűlésnek és a Diaktanács ülésének elnökségét. Az utóbbit koordinációs feladatot lát el. A vezetőiség minden tagjának tájékoztatnia kell munkájáról az iskolamegbízottat, mivel azok, mint a diákszervezet képviselői, hivatalos kapcsolatban állnak az iskola vezetőiségével, valamint szervezeteikkel, intézményekkel. Ők felelősséggel tartoznak a Diákszervezet tevékenységéért és jogi felelősséget vállalnak. Ezért kell, hogy bizalommal támaszkodhassanak a vezetőiség, a Diaktanács tagjaira. Az irányítás az / első számú / 1. iskolamegbízott feladata. Egyaránt lehet lány vagy fiú. A 2. számú diákmegbízottat a másik nemből kell választani. A 3. számú diákmegbízottat a vezetőiségnek kell választani.

ugyanolyan jogkörrel van felruházva, mint az 1. számú a saját internátusában. A 3. számú diákmegbízott mindkét nemből választható.

2.9. Iskolafórum Lásd ASchO 77.§1-8

2.10. A Diaktanács tagjainak feladatai és kötelességei

2.10.1. " A pénzügyes " - nek az a feladata, hogy minden " tárcával " a " pénzügyeket " megbeszélje és közösségi programokra fedezetet biztosítson. - Feladata új pénzforrások felhőlyeinek felderítése.

2.10.2. Kultur-előadókban legalább kettő legyen, mivel feladatkörük nagy. Opera-, színház-, hangversenylátogatásokat szerveznek. Ők hívják meg iskolai előadásokra az előadókat.

2.10.3. Diakújság, " Izé " / diaktájékoztató / az " információk " feladatai

A hagyományos " Koldusdiák " évente legalább egyszeri megjelenését biztosítani kell.

Az " Izé " a diákok tájékoztatását szolgálja. Mérete általában egy A4-es oldal. Kéthetenként jelenik meg. Takarékosági szempontból az osztályok csak korlátozott példányszámokat kapnak. / Ez a tájékoztató az ASchO 58.§9. szerint a 67.§4.-ben foglalt feltételek mellett jelenhet meg /

2.10.4. Teadélután, Party- szervező

Az iskolai teadélutánokat gondosan kell szervezni. Amennyiben az iskola vezetőisége engedélyezi, havonta megrendezhető. A kiadásokat a belépőjegyekből kell fedezni. Az irányításért a " Party-szervező " felelős; a teadélutánok szervezése esetenként más-más osztály feladata. A jó hangulatról a Party-szervező gondoskodik.

2.10.5. " Sportfelelős "

A sportfelelős szorgalmazza is és szervez is sportversenyeket. A versenyszellem kifejlesztése érdekében minden sportágban vándordíjat kell alapítani. A sportfelelős szorosan működjön együtt a testnevelő tanárral.

2.10.6. A Diaktanács-tanácsadó-szolgálat és érdekvédelmi feladatai
Minden diák számára, főként a kisebbek számára lehetővé kívánjuk tenni, hogy legszemélyesebb problémáikat is feltárhassák. Panasz-ládat állítunk fel. A Diaktanács e szolgálata segíteni kíván gondjaikon, komolyabb esetekben a nevelők segítségével. A panasz névtelenül is megfogalmazható ekkor jelíges borítékot mellékeljenek. A Diaktanács választ e borítékba helyezi, s a prefektusokon keresztül, akik nem ismerik a levél tartalmát, juttatja el a feladóhoz. A panasztevő megőrizheti inkognitóját.
A Diaktanács egy tagja üríti ki a panaszládát és 5 terjeszti elő a panaszokat a Diaktanács elé.

2.10.7. Könyvtár

A Diákkönyvtárban biztosítani kell, hogy lexikonokhoz, szótárakhoz, folyóiratokhoz minden diák hozzájuthasson. E kötetek nem kölcsönözhetők ki. A könyvtáros gondoskodik a könyvek használatának rendjéről és a sorozatok kiegészítéséről. Egyszerre több könyvtárra is szükség van. A Diák-szervezet /SO/ hajlandó a könyvtárosok számára /teljesítményüktől függően/ zsebpénzt, tiszteletdíjat is fizetni, ha anyagi keret van rá.

2.10.8. Levelezés

A levelezés az 1. iskolamegbizott hatáskörébe tartozik, mivel 5 tartja a kapcsolatot iskolán kívüli szervezetekkel.

2.10.9. A nagykorú diákok képviselése

A nagykorú diákok érdekeit egy választott megbizottjuk képviseli.

2.10.10. A Diák-szervezet gyűlésének lefolyása

1. A Közgyűlés meghirdetése írásban történik. A Közgyűlés megtartásához az iskola vezetőségének jóváhagyása szükséges.
2. Iskolamegbizott üdvözlő a jelenlévőket és közli a napirendet.
3. Lehetőség adódik újabb napirendi pontok felvételére. /A napirendet a Diaktanács állította össze, itt a Diaktanácshoz nem tartozó diákok tehetnek javaslatot hivatalos napirend kibővítésére/
4. A napirendi pontok megvitatása. A Diaktanács tagjainak javaslatai.
5. A Közgyűlés berekesztése.

2.10.11. A Diaktanács ülésének lefolyása

1. Az ülés meghirdetésére/szóban vagy írásban/ akkor kerül sor, ha a Diaktanács egy tagja azt javasolja. Egyébként kéthetenként rendszeren ülésezik a Diaktanács az 1. iskola-megbizott intézkedése alapján.
2. Megállapodás a napirendben.
3. A napirendi pontok megvitatása.
4. Határozati javaslatok kialakítása szavazás alkalmazásával.
5. 1. iskolamegbizott berekeszti az ülést.

2.10.12.

Titkos szavazást kell elrendelni, ha csak egyetlen egy résztvevő is kéri azt. A Diaktanács csak akkor szavazóképes, ha a tagok legalább kétharmada jelen van. /A bizalmi tanárnak nincsen hivatalos szavazata/

2.11. A bizalmi tanár

A bizalmi tanárok a Diaktanács tiszteletbeli tagjai. Tanácsadó szerepük van, szavazati joggal nem rendelkeznek. Az "Izé" című tájékoztatót átolvassák, véleményeket, kifogásaikat - amennyiben nem jutnak megegyezésre a szerkesztővel - közlik az iskola vezetőjével. Illetékességi körüket ezen túlmenően az ASCHO határozza meg.

2.12. A Diaktanács jogköre a diákok jutalmazásában és büntetésében

Minden diáknak a Diák-szervezet bármilyen szervezésén tanúsított magatartását joga van a Diaktanácsnak megítélnie és annak megfelelően 5t jutalmazni avagy büntetni. - /Pl. Belépőjegyek, utazási költségek kifizetése alól jutalomként felmentést adhat; büntetésből kizárhat diákok közösségi programokból./

Ezeket a döntéseket a Diaktanács hozza, - ha szükséges egy villámértekezlet összehívásával.

- 3.1. Ezt az Alapszabályzatot a Diaktanács minden időben módosíthatja. Minden változtatást, bővítést azonban köteles közölni az iskola ill. az internátus vezetőségével.

Kastl, 1980. december 8.

2. fejezet 39. oldal

UNGARISCHES GYMNASIUM
— Neupraxisches Gymnasium —
MAGYAR GIMNÁZIUM
8455 Kastl über Amberg

Sozialkunde-Grundkurs

Kastl,
Telefon (0 96 23) 2 40
Kfz. Nr. 231 405 Sparkasse Kastl / Opl.
Mädcheninternat (0 96 23) 4 75
Pach Kfz. 23 86 57-851 Pacha. Nürnberg

" Mitbestimmung "

Forum Eurpparat / Az Európatanács folyóiratának cikkéből/
Claude Durieux: " A tőkétől függő sajtó szabónak mondható ? "

Az immár 200 éve Franciaországban kivívott szabad véleménynyilvánítás jogát ma már senki sem vonja kétségbe, legalábbis nem "de jure"/nem jogi vonatkozásban/. Minden formális szabadság csalóka azonban, amennyiben azt a gyakorlatban /korlátlanul/ nem alkalmazhatjuk...

Ha ugyan Franciaországban a véleménynyilvánítás /sajtószabadság/ joga nincsen éppen gúzsba kötve, azt mégis meg kell állapítani, hogy a gyakorlatban csak az újságok kiadói élhetnek vele, s rajtuk kívül még azok, akik tőkével rendelkeznek, avagy megbízatást kaptak arra, hogy rendelkezzenek vele. S ez nyilvánvalóan mindaddig így lesz, míg az információt / a tájékoztatást / árúnak, kereskedelmi cikknek tekintik csupán.

Feladatok:

1. Változtatna a fent ismertetett helyzeten az 1976-ban megszavazott "Mitbestimmung" törvény érvényének kiterjesztése a sajtóra ? - A törvény rövid ismertetése.
2. Mit jelentene a " paritätische Mitbestimmung " bevezetése egy újság szerkesztőségében ?
3. Mely európai országokban voltak kísérletek arra, hogy az alkalmazott újságíró véleményszabadságát biztosítsák ?
4. Gyakorlatilag megvalósítható az az ideális állapot, amire a cikk szerzője utal ?

UNGARISCHES GYMNASIUM
— Neupraxisches Gymnasium —
MAGYAR GIMNÁZIUM
8455 Kastl über Amberg

Kastl, den 2. 5. 1979
Telefon (0 96 23) 2 40
Kfz. Nr. 231 405 Sparkasse Kastl / Opl.
Mädcheninternat (0 96 23) 4 75
Pach Kfz. 23 86 57-851 Pacha. Nürnberg

Grundkurs Sozialkunde

Die Mitbestimmung

Forum Europarat / Zeitschrift des Europarats, Strasbourg /
Claude Durieux: "Ist eine kapitalabhängige Presse frei ?"

Das vor nunmehr fast zweihundert Jahren in Frankreich errungene Recht auf freie Meinungsäußerung ist nicht wieder in Frage gestellt worden, zumindest nicht de iure. Jede formelle Freiheit ist jedoch trügerisch, solange man sie nicht ausüben kann. ...

Wenn auch die Freiheit der Meinungsäußerung in Frankreich nicht geknebelt ist, müssen wir doch feststellen, daß sie sich in der Praxis nur mit den Zeitungsverlegern und darüber hinaus mit allen jenen identifiziert, die Kapital besitzen oder über seine Verwendung bestimmen. Und das wird offenbar so lange zutreffen, wie die Information lediglich wie eine einfache "Handelsware" betrachtet wird.

Aufgaben:

1. Würde es die beschriebene Lage ändern, wenn man das im Jahre 1976 verabschiedete Gesetz (Mitbestimmungs-Gesetz) auf die Presse ausdehnen würde ? - Kurze Beschreibung des Gesetzes.
2. Was würde die Einführung der paritätischen Mitbestimmung in einer Redaktion bedeuten ?
3. In welchen europäischen Ländern sind Experimente angestellt worden, um den lohnabhängigen Journalisten die Meinungsfreiheit zu gewährleisten ?
4. Ist dieser ideale Zustand realisierbar, auf den der Verfasser hinweist ?

5. fejezet 72. oldal

A haza fogalma

— GONDOLATOK A HAZA ÉS
AZ EMIGRÁCIÓ VISZONYÁRÓL —

Miért nem foglalkozik a tudomány a haza fogalmának tisztázásával? Az ember magatartásának, cselekedeteinek meghatározói, mozgató rugói közt olyan jelentős szerepet tölt be hovatartozásának tudata, hogy egyéni érdekeit is eszerint formálja, alakítja ki. Elismerésre vágyunk. De kinek az elismerésére? Miért hangsúlyozta Liszt Ferenc azt, hogy ő magyar? A franciák vagy németek csodálatát akarta ezzel elnyerni? Nem, az övének háláját és szeretetét! Vagy Janus Pannonius! Hírnevével megbecsülést kívánt hazájának biztosítani. Ugyanazt az ambíciót, amit Liszt Ferenc, még meglehetősen gőgösen fejezte ki ez a reneszánsz ember:

„Sokra becsülnek már, a hazám is büszke lehet rám,
Szellemem egyre dicsőbb, s általa híres e föld.”

Hatalmas energia az, ami a hazához való tartozás érzéséből fakad. Ha sokak lelkéből buzog, történelemformáló erővé duzzad. Létrejött volna nélküle 1848 vagy 1956? Történelmi fordulópontok, új korszakok kialakulása megmagyarázhatatlannak maradnának az európai történelemben a nemzeti érzés, a népi összetartozás tudata nélkül. Persze olyan történelmi tragédiákra is érvényes ez, mint az első, vagy még inkább a második világháború. S talán éppen ezért húzódozik a tudomány ezeknek a sorsformáló jelenségeknek a vizsgálatától, mert az irracionális elemek túlsúlyra juthatnak benne s eltorzíthatják. De nem éppen ezért van szükségünk e fogalom tartalmának tisztázására? Nem ezzel kerülhetjük el az eltorzulást? Mi, magyarok rendelkezünk olyan történelmi eseményekkel, amelyekben az összetartozás tudata és ereje nem torzult el. Épp ellenkezőleg! Sinka István fogalmazta ezt meg 1956-ban, „Üdv néked ifjúság! Üdv néked magyar nép!” című versében:

„Melyik nép írta fel mostanában nevét:
Így, hogy aranyat adott kezébe Isten
„jja?”

Ezek a gondolatok akkor ébredtek fel bennem és sürgettek, hogy írjak a haza fogalmáról, amikor a Nemzetőr októberi számában Csernohorszky Vilmos „Társbérlek a damaszkuszi úton” című cikkét olvastam. Az önzetlen hazaszeretet szólalt meg benne. S ez nagy szó! Ma különösképpen. Az ellen tiltakozik, hogy a nyugati emigrációt kizárják a haza fogalmából. A haza és az emigráció szembeállítását ellen tiltakozik. És joggal. Mert hát mi a haza? Semmi esetre sem jogi kategória, nem állampolgárság kérdése. Ha az lenne, az erdélyi magyar nem tarthatná magát magyarnak, hiszen ő román állampolgár. Ezért ne mondja senki azt: te nem szólhatsz bele a mi ügyünkbe, nem vagy magyar állampolgár.” A haza fogalma politikai kategóriának sem mondható. Elég erre Petőfit idézni. Sajnos, a mára is érvényes még:

1989. november hó.

„Haza csak ott van, hol jog is van,
S a népnek nincs joga.”

Pusztán földrajzi fogalomnak sem fogható fel, noha gyermekkorunk tájaihoz, szülőföldünkhöz emlékek, erős érzelmi szálak kötnek. De nem érezzük ezt erősebben, ha idegen vidékekre, ha a nagyvilágba vetett a sors? Az emigráció lélekben sohasem hagyta el hazáját, sőt, talán itt többet tett, többet is tudott tenni érte mint otthon maradt honfitársaink.

Hogyan lehetne hát a haza fogalmát úgy meghatározni, hogy történelemformáló erejét megőrizzük? Talán így:

A haza nem táj, szép vidék, idillikus környezet, hanem egy hatalmas, szabad, de szoros közösség, egy olyan történelmi méretű, dimenziójú közösség, melynek nemcsak a ma élő magyarok tagjai, hanem a meghaltak is, őseink, akik e hazát szolgálták; de ugyanígy közénk tartoznak azok, akik még meg sem születtek: a jövő magyar nemzedéke.

Ennek a közösségnek egyik áldozatkész, talán legönzetlenebb rétege az úgynevezett emigráció. Ők is részesei a hazának, e hatalmas közösségnek, s aki le akarja választani őket a haza testéről, az — a fenti meghatározásból következően — hazaáruló!

A Kastli Magyar Gimnázium diákjai emigránsok gyermekei. Közülük sokan úgy érzik, hogy ők is e nagy közösség tagjai. Az ő írásaiból idézek:

„Az egész világon nincs még egy nép, amelyik ennyire büszke lenne arra, ami. Igaz, hogy nagyon rossz Magyarországon a helyzet. Mindjárt kezdenek potyogni a könnyeim. Nem tudom miért, talán azért, mert otthon van az egész rokonságom, a nagymamától kezdve a háromhónapos unokatestvéremig. Néha, mikor hallok a Himnuszt, akkor is elkap a sírógörcs. Feltételezhetően azért, mert már kilenc éve nem voltam Magyarországon.” (16 éves leány)

„Könnyebb lenne nekem németnek lenni, de én mindig meg akartam tanulni a magyar nyelvet, és szerettem a magyarokat. Büszke voltam arra, hogy apukám magyar és, hogy én is az vagyok. Pont azért mert büszke vagyok rá, akartam, hogy a magyarok is magyarnak tekintsenek engem. Sok fájdalmat okozott az már nekem, hogy nem tudtam, hová tartozom.”

(16 éves leány)
Ezeket a fiatalokat akarja valaki kizárni a haza közösségből? Megfosztani csak az állampolgárságtól lehet valakit!

Le Statut de la coopération humaine.

1 §

Dans notre groupe, qu'une seule personne parle en même temps, et que tous l'écoutent avec attention!

2 §

*Elle n'abusera pas de leurs patiences,
mais donnera la parole le plus vite possible
à quelqu'un d'autre !*

I

Λ, 1ΛX. + 0ΛM. +. 1H. XH. +.)XO)XΛXZHXO
YXO)XΛXZHXO. XH. +.)XO)XΛXZHXO.)41D38

II

ΛXO)XΛXZHXO. 41+M.)X1ΛX. X. K
YXO. 4. 1)ΛX. + 1ΛM. Y4. 41+4. XKΛX. ΛX) +8

III

Λ43+38XO. 4. XH. +.)XO)XΛXZHXO.)

Az emberi együttélés és együttműködés alapszabálya

1.§

Közösségünkben egyszerre csak egy valaki beszéljen,
s mindnyájan fordítsuk feléje figyelmünket!

2.§

Ő ne éljen vissza türelmünkkel,
minél előbb adja át valaki másnak a szót!

Die goldenen Regeln des Zusammenlebens :

1. §

**Bei uns soll immer nur einer sprechen und wir alle
sollen mit Respekt zuhören !**

2. §

**Keiner soll die Geduld der Anderen missbrauchen,
sondern das Wort - so schnell wie möglich -
übergeben !**

J J R

TISZTELT TANÁROK, SZÜLŐK, ÉRDEKLŐDŐK!

Legnagyobb érdekünk az, hogy tanulmányainkat békében és nyugalomban folytathassuk ! Segítsenek tanulmányi céljaink elérésében. Továbbá tisztelettel kérjük Önöket, hogy ne kívánják állásfoglalásunkat az iskolában történt eseményekkel kapcsolatban.

Segítsenek nekünk a béke, a nyugalom ,rend fenntartásában!

A DIÁKSÁG

LIEBE LEHRER, ELTERN, INTERESSENTEN!

Unser größtes Anliegen ist es, uns in Ruhe und Frieden lernen zu lassen ! Helfen Sie uns unser Lernziel zu erreichen ! Weiterhin bitten wir Sie von uns, zu inneren Angelegenheiten der Schule, keine Stellungnahme zu verlangen ! Helfen Sie uns Ruhe und Frieden auch weiterhin aufrecht zu erhalten !

DIE SCHÜLERSCHAFT

Életrajz

Rőczey János, Johannes = J.J.R.

Született Budapesten 1927. március 20-án.

1945 június 2-án a budai Érseki Katolikus gimnáziumban érettségizett, majd beiratkozott a PÁZMÁNY PÉTER tudományegyetem magyar, filozófia, angol, szociológia szakára. Az egyetem nevét a kommunisták Eötvös Lóránd-ra változtatták. Itt kapott 1950. szept. 30-án tanári diplomát magyar nyelv- és irodalomból, pol. gazdaságtanból, (szociológia), valamint alapvizsgálata alapján filozófiából.

Ezt a diplomát ismerte el a bajor kultuszminisztérium 1973. szept. 20-án a némettel egyenrangúként.

1952-től tudományos magánkutatót folytatott. Először a Bánk Bán V. felvonásának értelmezési problémájáról, majd 1956 után a művészi és a természeti szép összevetéséről. 1967-ben „Környezetesztétika és Idegenforgalom” címmel a MTA-nál Mátray László akadémikus, Granasztói Pál építész és Prof. Pogány Frigyes tanszékvezető támogatásával és ajánlásával aspirantúrára jelentkezett. 1970-ben az ösztöndíját jogtalan eljárással elutasították.

Már 1957-ben magánkutatót kezdett a szabadság fogalmának filozófiai értelmezéséről és a belőle adódó társadalmi követelményekről. Két magánkiadásban foglalta össze eredményeit s a témáról megjelent cikkeit, tanulmányait.

(Harmadik könyve kiadás előtt áll.):

« A Nyugat neuralgikus pontja, (A magyar modell) », Budapest, 1995.

« A Befejezetlen Forradalom » ISBN 963 550 839 5, Budapest 1999.

(« Asszociációk » Az oktatásügy csődje a kommunista diktatúrában és a szabad világban. Megoldás: autonóm közösségek kialakítása és ezek egymással kötött szerződése. Az emberi jogokon alapuló közösségkialakítás legyen kötelező tananyag!)

Abban az időben, mikor Mindszenty József hercegprímást arra ösztönözték, hogy hagyja el Magyarországot, Rőczey útlevelekérvény nélkül útlevelet kapott. 1971 augusztusában Svájcba utazott szüleihez. Azért, hogy családját hét év után ismét láthassa, s azért, mert számított arra, hogy 56-os tevékenysége előbb-utóbb kitudódik, nem tért vissza. 1971. október 10-én megkapta a német állampolgárságot.

Apja Rőper-Rőczey István, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank személyzeti főnökhelyettese, 1889. május 4-én született Budapesten. Meghalt Genf-ben. 1983. november 16-án.

Anyja szül. Aver-Jubin Hortense, Rocourt, Svájc, 1890. július 2. Meghalt Genfben 1975. november 6-án.

Házasságot kötött 1950. október 21-én, Budapesten, Szegedy Mária Ágnessel. Fiuk, Mihály 1954. július 9-én született Budapesten, Tamás 1961. március 16-án, Budapesten. – Családjá turista-útlevelemmel 1964 nyarán, Ausztriába, majd a Német Szövetségi Köztársaságba utazott. Itt német állampolgárságot kaptak és nem tértek vissza a Magyar Népköztársaságba.

Foglalkozásai, és említésre méltó tevékenységi területei:

1950-től 1957-ig gimnáziumi tanár./Corvin Mátyás gimnázium/

- Moliere Fösvényének színpadra vitele.

- II. Rákóczi Ferenc gimnázium: Rákóczi szabadságharcának 250. évfordulójának alkalmával a díszünnepély rendezése.

- Dolgozók Gimnáziuma: Illyés Gy. Fáklyaláng c. drámája színpadra vitele. (részletek)

1956. november 1-én volt tanítványa Harsányi László felkéri arra, hogy a magyar parlamentben a szabad Magyar Rádió szerkesztőségében vezető szerepet töltsön be.

November 3-án jelentkezik a 4-es kapunál. (A Történeti Hivatalban őrzött korabeli naplója az ott történekről, s a forradalom eseményeiről számol be.)

1957-ben eltiltják az ifjúság nevelésétől. Állást keres. A Fővárosi Idegenforgalmi Hivatal, a későbbi Idegenforgalmi Igazgatóság alkalmazza. Itt dolgozik 1970-ig, mikor innen eltanácsolják, s a Dolgozók Közgazdasági Technikumába helyezik.

Tevékenysége a magyar idegenforgalomban:

Prospektusok, statisztikai szisztéma kidolgozása, műemlékvédelem, így többek között a Citadella kialakítási terve.

Említésre méltó eredményei: a Lánchíd füzérvilágításának visszaállítása, valamint a „Miért szép Budapest“ mozgalom megszervezése és irányítása.(Esszé a Kortársban, című folyóiratban, az Igazgatóság különkiadása, rádióinterjú, szakemberek előadás-sorozata a Kossuth Klubban: „Ha az illetékesek tudatában lesznek annak, hogy miért szép Budapest, munkájuk során ügyelni fognak majd arra, hogy még szebb legyen!”)

Budai Vár című történelmi és műemléki ismertető, magyar, német angol francia és orosz nyelven. /Panoráma kiadó, 62 old.1958./

Javaslat szálloda építésére a Várban. /Magyar Nemzet/

Javaslat képtárakban zenei esték rendezésére, /Művészet c. folyóirat/ Lásd Nemzeti Galéria.

Az Idegenforgalom“ című folyóirat állandó munkatársa s a kiadványok kritikája című rovat vezetője.

1960-tól a Petőfi, illetve, a Kossuth Rádió Élőszóval, muzsikával“ és „Hétvége“ műsorának állandó, külső munkatársa 1968-ig.

November 7-nek méltatására kérték fel: „most már rajtad a sor!“. **Nem vállalta.**

1969-ban tanulmánya jelenik meg a svájci Idegenforgalmi Intézet folyóiratában, a TIZ Travel Internationalben, a következő témában: az idegenforgalom helye a modern társadalomban.

1970-ben helyezik át a Dolgozók Közgazdasági Technikumába – Itt is felkéri November 7. megünneplésére. Vállalja, ha elegendő a szavalóverseny győztesének szavazata.(Nem tudják, hogy a verseny kiírásának egyik feltétele: elégiák. A győztes Berzsenyi Közelítő tél című versét adta elő a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulóján: „Hervad már ligetünk, /díszei hullanak, /tarlott bokrai közt/ sárga levél zörög,....)

Németországban, Svájcban „Környezetesztétika és idegenforgalom” témában állást keres. Az esztétika és a környezet akkor még nem keresett téma. 1972-től 1976-ig a Szabad Európa Rádió állandó, külső munkatársa. /Nyugati Levél, Népfőiskola, „Irodalmi jegyzete” című sorozat. /Maga olvassa be írásait.

1975 októberétől 1992. március 20-ig az Ungarisches Gymnasium, a Kastl-i Magyar Gimnázium tanára. Innen megy 65. életévét betöltve nyugdíjba.

Röczey János, Johannes címe:

Flutgrabenstr. 9, D - 35S06 Solm-Albshausen,
vagy 105.ch .de Saule, CH – 1233 Bernex GE,
Telefon: 0041-22- 757 19 79
Fax: 0041-22- 757 23 05

Az életrajzot Bárányos Károly (H 1024 Budapest, Kút u.1) állította össze dokumentumok és a szerző személyes beszámolóí alapján.

Tartalomjegyzék

Asszociációk	1.
Bevezető	2-5
I. A németországi magyar gimnáziumban	6-28
<i>Tanárokról Memorandum</i>	13-17
<i>Osztályközösségek kialakítása</i>	18.
<i>KÖZÖSSÉGEK</i>	19
<i>a „titkos vezető”</i>	20-23
<i>A GYAKORLAT</i>	24-27
II. A Forradalom	28-40
III. Bizalom	41-44
IV. A Hatalomról	45-51
V. Eredei Séták	52-61
VI. Miért Szép ?	62-81
<i>Líra,epika,dráma</i>	64
<i>SzER: Vezércikk</i>	65
<i>A terrorizmus alapképlete</i>	69-73
<i>Két ceruza beszélget</i>	74
<i>Két hópehely beszélget</i>	74
<i>Az első hó (a/b)</i>	75
<i>Egy megrázó élményem</i>	76
<i>Hagyjuk abba!</i>	76-77
<i>Legyek büszke arra, hogy magyar vagyok?</i>	78-81
VII. Gondolatok az Emigrációról	82-84
VIII. A pap a tanár ne Politizáljon?	85-89
IX. Kudarcok és Tanulságok	90-92
X. Tanítsunk gondolkodni!	93-100
<i>A szabadság</i>	95-98
<i>Egyén, tömeg, közösség</i>	99-100
XI. A Sziget	101-108
FÜGGELÉK –ÉLETRAJZ	109-123